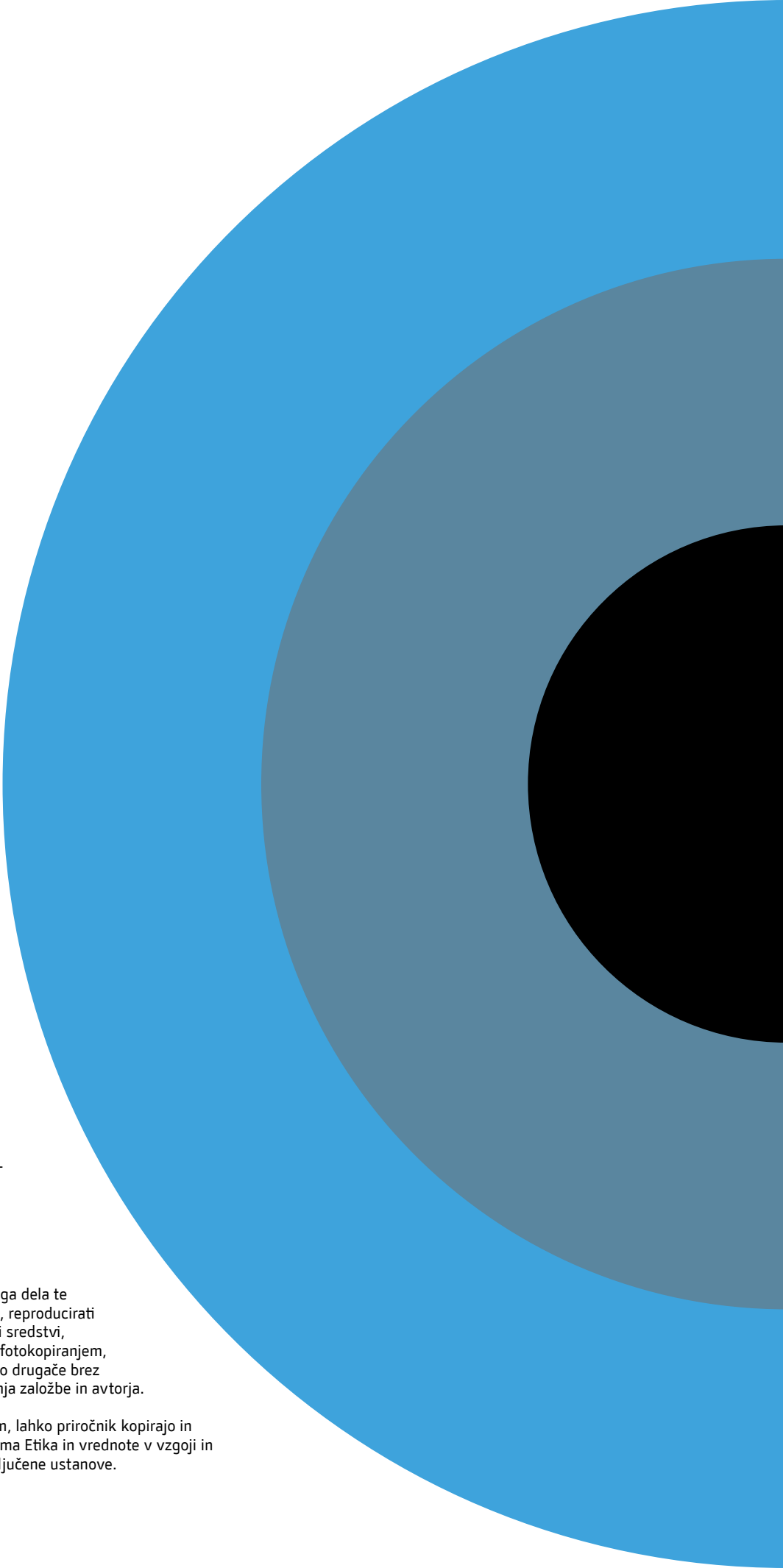

Delovno gradivo za modul

INTEGRITETA

INŠTITUT ZA ETIKO
IN VREDNOTE
JOŽE TRONTELJ

DELOVNO GRADIVO ZA MODUL
INTEGRITETA

© Inštitut za etiko, 2016

Ljubljana, 23. september 2016

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno ponatisniti, reproducirati ali posredovati s kakršnimikoli sredstvi, elektronskimi, mehanskimi, s fotokopiranjem, zvokovnim snemanjem ali kako drugače brez predhodnega pisnega dovoljenja založbe in avtorja.

Ustanove, vključene v program, lahko priročnik kopirajo in posredujejo za potrebe programa Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju zgolj znotraj vključene ustanove.

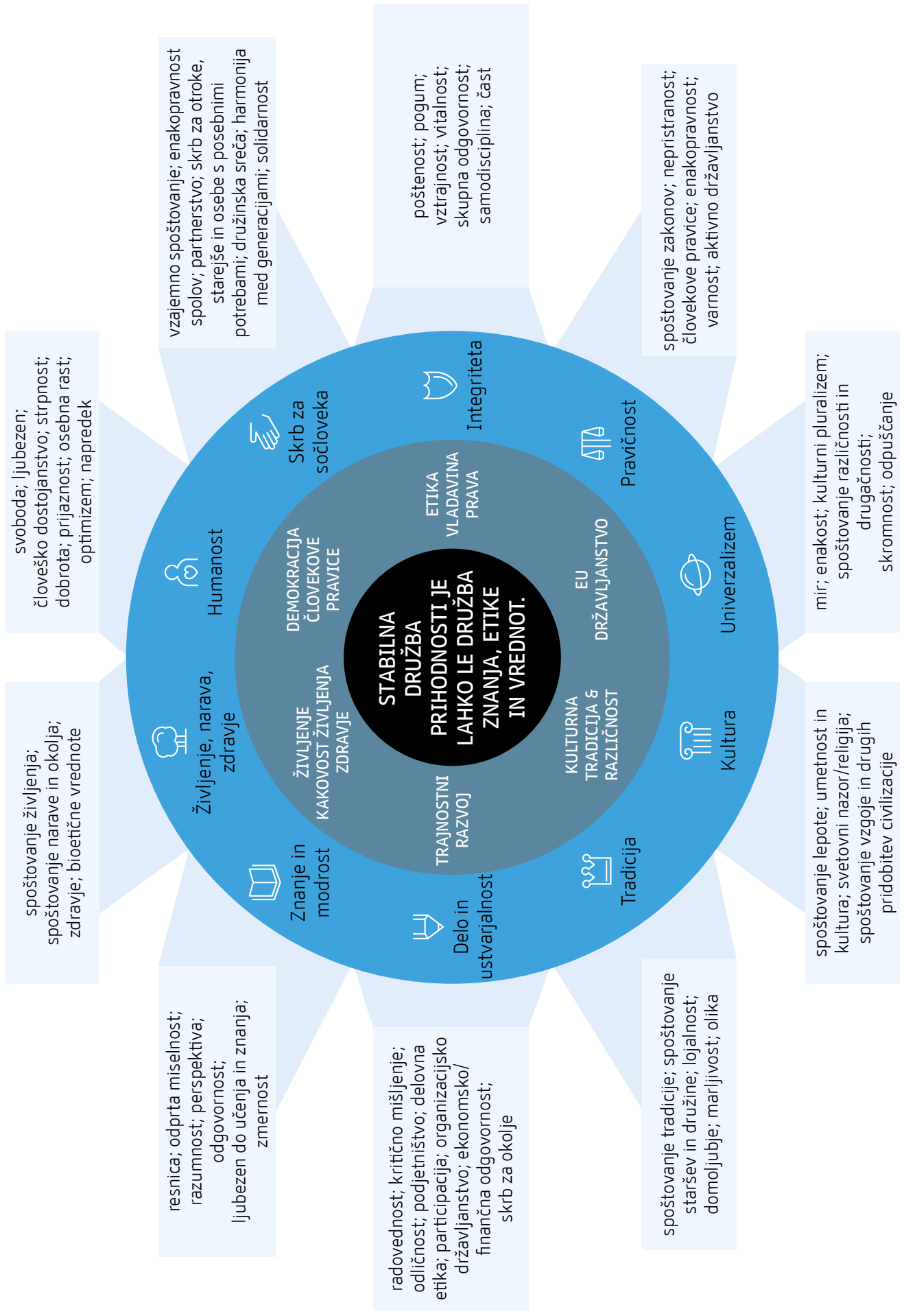
Delovno gradivo za modul

INTEGRITETA

KAZALO

	EVROPSKO OGRODJE ETIKE IN VREDNOT	5
1.	UVOD V MODUL INTEGRITETA	7
1.1.	Namen modula	7
1.2.	Celovitost vzgojitelja in učitelja	8
1.3.	Integriteta sistema	9
1.4.	Integriteta poučevanja	10
1.5.	Uporaba priročnika	10
1.6.	Naloge in odgovornosti varuha etike in vrednot v vrtcih in šolah.	13
2.	IZHODIŠČA VREDNOTNE DOMENE INTEGRITETA	18
2.1.	Opis	18
2.2.	Vrednote	21
3.	KLJUČNI IZZIVI (VRTEC IN ŠOLA)	33
3.1.	Poštenost.	33
3.2.	Pogum za učenje in poučevanje	35
3.3.	Uvajanje sprememb.	40
4.	DEJAVNOSTI ZA STROKOVNE DELAVCE	46
4.1.	Govorimo o etiki, integriteti, poštenju	46
4.2.	Notranji učitelj	47
4.3.	Darila, podkupnine in korupcija.	48
4.4.	Obrekovanje.	50
4.5.	Konkurenčni boj.	51
4.6.	Etični preizkus	52
4.7.	Drseča vrata.	53
4.8.	Prošnja za pomoč.	53
4.9.	Pokaži se na nov način	54
4.10.	Resničen vzgojitelj in učitelj	55
4.11.	Integriteta ustanove	57
4.12.	Ustrahovanje in mobing	57
4.13.	Sramotim - nadziram.	58
4.14.	Individualno poglobljeno branje in razmislek o prebranem	59
5.	VKLJUČEVANJE STARŠEV	62
5.1.	Skulptura poštenja	62
5.2.	Kakšno šolo želimo	63
5.3.	Pogum naših otrok	64
5.4.	Poplava poštenosti	65
5.5.	Poplava informacij.	66
6.	DEJAVNOSTI V VRTCU (IN ŠOLI)	68
6.1.	Odlaganje zadovoljitve	68
6.2.	Krivda in sramota	69
6.3.	Ne moreš biti pogumen, če te ni strah	70
6.4.	Resničen strah	70
6.5.	Poštenost, ki jo pričakujem.	71
6.6.	Najdena torbica ali denarnica	72
6.7.	Rečem - naredim	73

6.8.	Čutim - samodisciplina - ravnam	74
6.9.	Laž in resnica	75
6.10.	Laž ima kratke noge	76
6.11.	Opozarjati na vsakodnevno poštenost	77
6.12.	Kaj bi naredil, če	77
6.13.	Izbruh - integracija	78
6.14.	Junaki na obisku	79
6.15.	Zbirateljstvo	80
6.16.	Risanka za vztrajnost	82
7.	DEJAVNOSTI V ŠOLI (VRTCU)	83
7.1.	Izvedba razredne ure.	83
7.2.	Vodenje skupine učencev za etiko in vrednote.	84
7.3.	Izdelava grba.	85
7.4.	Laži - takšne in drugačne	86
7.5.	Obljuba dela dolg.	87
7.6.	Nevztrajnost - neuspeh.	88
7.7.	Moji pogumni	89
7.8.	Priložnost za pogum	90
7.9.	Postaviti se za nekaj ali nekoga	91
7.10.	Hočem ali potrebujem	92
7.11.	Drugačnost, povprečnost, moje	93
7.12.	Video nagovarja.	94
7.13.	Prepisovanje / goljufanje.	95
7.14.	Človek ne jezi se, enka in še kaj	96
7.15.	Integriteta - identiteta	96
7.16.	Kozarec frnikol.	97
7.17.	Kaj je pogum	98
7.18.	Tedenski vzorniki poguma.	98
7.19.	Vadi pogum - ne bodi reva	99
7.20.	Ustrahovanje in sramotenje	100
7.21.	Kdo je pošten?	102
7.22.	Vzorniki so tudi doma	103
7.23.	Živeti pošteno 21 dni	104
7.24.	Zgodbe govorijo.	105
7.25.	Kakšna je tvoja integriteta	106
8.	NATEČAJ - INTEGRITETA	108
8.1.	Vzorniki	108
9.	SPLETNA UČILNICA	113
10.	VIRI ZA MODUL INTEGRITETA	114
10.1.	Knjižni viri	114
10.2.	Neknjižni viri	131
10.3.	Institucije in kraji.	137
	VIRI IN LITERATURA	138
	INŠTITUT ZA ETIKO IN VREDNOTE JOŽE TRONTELJ.	140

EVROPSKO OGRODJE ETIKE IN VREDNOT

Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj - Inštitut za etiko (IEV) je utemeljen na prepričanju, da je podlaga za zdrav in uravnotežen razvoj družbe ter njeno stabilnost usklajenost našega delovanja z vrednotnim sistemom, na osnovi katerega svoja dejanja presojava in usmerjamo. Ljudje in z njimi tudi organizacije se osnovnih vrednot in etičnih načel sicer v glavnem zavedamo, a vendarle naše delovanje pogosto ni usklajeno z našimi lastnimi vrednotami in načeli.

IEV za preučevanje vprašanj, kot so kakšen je razkorak med deklariranimi in dejanskimi vrednotami ter kako ljudi in organizacije motivirati k zmanjšanju tega razkoraka, uporablja lastni metodološki model, imenovan Evropsko ogrodje etike in vrednot (EOEV).

To ogrodje uporablja IEV za svoje delovanje na področju vzgoje in izobraževanja ter za preučevanje etike in vrednot v drugih organizacijah. Model EOEV omogoča sistematično znanstveno presojo in načrtovanje ukrepov za zmanjševanje razkoraka med vrednotami in vedenjem.

EOEV je celovit model, ki v svoje središče ne postavlja zgolj ene dimenzije, na primer pri šolanju doseganja uspeha v ocenah učencev, ali pri podjetjih zagotavljanja dobička za lastnike. Uravnoteženje in stabilnost parametrov, upoštevanje celostnosti in raznolikosti vrednotnih domen, širina področij delovanja in univerzalna uporabnost so lastnosti, ki so del zasnove modela.

Opis modela EOEV je na voljo kot temeljni dokument delovanja IEV in je vgrajen v vsa orodja, ki jih pri svojem delu uporablja IEV.

1. UVOD V MODUL INTEGRITETA

Ni načina, da bi nekaj, kar je moralno narobe, mogli narediti prav.

— KENNETH BLANCHARD, NORMAN V. PEALE

1.1. NAMEN MODULA

Učitelji in vzgojitelji potrebujejo izrazito odprtost za nove stvari, da najdejo svojo lastno pot. Pri iskanju lastne poti jih pogosto omejuje strah: strah, da bi jih drugi ranili, strah pred otroci, učenci, starši. Vsak se s tem strahom sooča v svoji notranjosti, v svojem jazu, s svojo lastno identiteto. Dobro delovanje vzgojitelja in učitelja ne more temeljiti le na tehnikah in znanju, vedno izhaja iz njegove identitete in njegove celovitosti - integritete - in bolj ko je vzgojitelj ali učitelj celovit, bolj je resničen.

Naveličani smo občutka strahu. Gre za strah, kaj se bo zgodilo, ko bomo končno naredili tisto, kar mislimo, da moramo narediti. Gre za strah živeti integriteto, kar hkrati pomeni živeti celovito življenje. Modul tako sprašuje vzgojitelje, učitelje in ravnatelje, ali in kako si upajo v svoji vlogi živeti in delovati tako, kot čutijo, da je prav - v skladu s svojimi vrednotami. Palmer (2001) govori o nerazdeljenem življenju in predstavi primer Rose Parks. Pravi, da se je Rosa Parks decembra 1955 odločila, da ne bo več živela razdeljeno, da ne more živeti tako, kot da ne bi bila v polnosti človeško bitje. Uprla se je institucionaliziranemu rasizmu. Tistega dne je delovala iz svojega notranjega spoznanja o svojem človekovem dostojanstvu. V avtobusu je sedla na sedež, ki je bil rezerviran za belce in zavrnila zahtevo, da bi se umaknila, ko je belec prišel. Rosa je seveda jasno predvidela posledice. A dejanje je naredila kljub temu. Aretirali so jo in zaprli. Je pa s svojim dejanjem sprožila najmočnejši val gibanja za državljanske pravice črncev v ZDA. To je tista integriteta, h kateri so poklicani učitelji in vzgojitelji in za katero želimo vzgajati otroke. Ali kot lepo pravi Palmer (2004) v knjigi *A Hidden Wholeness (Skrita celovitost)*: »Na ta svet pridemo nerazdeljeni, celoviti, celi. A slej ko prej začne rasti zid med našimi notranjimi in zunanjimi življenji in se tako trudimo zaščititi to, kar je v nas ali pa preslepiti ljudi okrog nas. Le takrat, ko bolečina razdeljenosti postane večja, kot jo moremo prenašati, večina od nas stopi na potovanje k nerazdeljenemu življenju.« To je integriteta v najširšem pomenu besede - integriteta kot del celovite, skladne osebnosti, ki seva tudi navzven.

Integriteta omogoča pristnost. Pristnost pa pomeni opuščanje skrbi, kaj si mislijo drugi ljudje. Pristnost je tudi pristnost do sebe.

Brown (2014) pravi, da je življenje z vsem srcem način življenja, ki izhaja iz občutka lastne vrednosti. To pomeni, da krepimo pogum, sočutje in medsebojno povezanost, da zjutraj, ko se zbudimo, lahko pomislimo: »Ne glede na to, kaj storim danes in koliko ostane nestorjenega, sem dovolj.« To je prvi element integritete: sprejemanje sebe. Ko sprejmemo sebe, se začnemo ozirati navzven in si ustvarjamo mnenje o svetu. S svetom smo lahko zadovoljni ali ne, svet lahko našo identiteto stiska in jo usmerja k razdeljenemu življenju, kot je to tudi občutila Rosa Parks. Razdeljeno življenje in razmišljanje, da tega ne bi več sprejeli, vzbuja občutke strahu.

Brené Brown (2014) pravi: »Naveličani smo občutka strahu. Hočemo biti neizmerno pogumni. Naveličani smo govora, v katerem vsa država premleva 'česa naj se bojimo' in 'koga naj krivimo'. Vsi hočemo biti pogumni.« Hočemo torej biti pogumni, a nam ne uspeva. In če malo parafraziramo Brownovo, lahko rečemo tudi, da hočemo biti pogumni kot učitelji in vzgojitelji in hočemo učiti poguma tudi otroke. Te razdeljenosti, tega, kar ruši integriteto, je veliko v delu vzgojitelja in učitelja. In zopet je ta modul takšen, ki zelo nagovarja prav učitelje in vzgojitelje in šele preko njihovega zgleda tudi otroke.

V tem modulu se močno dotikamo tudi poštenosti. In to v obeh pomenih rabe besede v slovenščini. V prvem pomenu gre za poštenost, ki je povezana s pridobivanjem materialnih koristi. V drugem primeru pa gre za poštenost v odnosih in do sebe. Je pa beseda poštenost v slovenskem jeziku tako široka, da bi bila zlahka sopomenka za integriteto. A kakor koli že, v tem modulu jo bomo obravnavali kot tisto, kar je nasprotje koruptivnosti, neupravičenega prilaščanja dobrin in zaslug. Dotaknili se bomo tudi poštenosti v odnosih, kjer gre za to, da narediš tisto, kar obljubiš in ne obljubljaš več, kot boš lahko naredil. V tem modulu gre torej tudi za iskanje tiste tako tipične pa morda malo pozabljene slovenske vrednote poštenosti. Prav ta poštenost je namreč temelj za dober razvoj vsake skupnosti in seveda tudi države.

1.2. CELOVITOST VZGOJITELJA IN UČITELJA

Vzgoja in poučevanje prihajata iz človeške notranjosti. Kakšen sem, kaj trenutno čutim in doživljam - vse to oblikuje moje trenutno delovanje z otroki. Palmer (2001) pravi: »Ko učim, prenašam svoje duševno stanje na učence, na učno snov in na to, kako delujemo skupaj. Težave, ki jih doživljam v razredu, pogosto niso nič več in nič manj kot zapletanje mojega notranjega življenja. S tega gledišča lahko rečemo, da poučevanje drži ogledalo duši.«

*Dobri učitelji
stkejo sebe in
predmet ter
učence v tkanino
življenja.*

— PARKER PALMER

Na integriteto lahko gledamo tudi z zornega kota učitelja in vzgojitelja. V vsakem poklicu prinašamo svojo notranjost v delo, ki ga opravljamo. V vzgojiteljskem in učiteljskem poklicu pa je to še posebej izrazito. Zavedanje tega nas mora usmerjati v

krepitev vzgojiteljevega in učiteljevega notranjega sveta. To je pravzaprav največ, kar moremo narediti. Ko torej govorimo o integriteti, ne moremo mimo zavedanja celovitosti vzgojitelja in učitelja. To pa zahteva konkretne poudarke in konkretne dejavnosti za osebni razvoj, za prepoznavanje lastnega stanja in povezanosti tega z vsebino dela in z otroki. Osebna rast mora biti del integritete.

Morda so prav vzgojitelji najbolj izpostavljeni preverjanju te integritete. Nепrestano jih preverjajo otroci, ki se v tej starosti še ne podrejajo avtoriteti zaradi same avtoritete, naziva ali izobrazbe. Seveda prepoznavamo integriteto učitelja tudi v stiku z osnovnošolci in srednješolci. Če ti niso toliko neposredni kot vrtčevski otroci, pa to zelo jasno pokažejo posredno s tem, kaj se dogaja med poukom, kako se njihovo navdušenje spremeni glede na navdušenje med odmorom in kako med sabo govorijo o učitelju. Skladnost javnih in zasebnih odzivov otrok in skladnost obnašanja med uro ter po uri je slika integritete učitelja.

1.3. INTEGRITETA SISTEMA

Vzgoja in izobraževanje je kompleksen sistem. Na nivoju države so v tem sistemu poleg vseh vrtcev in šol še pristojna ministrstva, različni zavodi ter lokalne skupnosti. Vsak vrtec in šola sta svoj sistem in znotraj njiju je več manjših podsistemov. Ta velik sistem vzgoje in izobraževanja vedno kliče po določenih reformah in jih je pogosto tudi deležen. Pri teh prenovah, pa naj gre za tiste na nacionalni ravni ali pa na ravni posamezne ustanove, se moramo zavedati, da prenove ne bomo dosegli, če bomo jemali pogum učiteljem in vzgojiteljem. Prav oni zahtevajo posebno pozornost, saj preko njih, njihovih osebnosti potekata vzgoja in izobraževanje.

Glede na območje vpliva se znotraj integritete sistema osredotočamo na sistem vrtca / šole. Ko z novo strategijo in / ali novim vodstvom ustanove začnemo prenavljati ustanovo, moramo v središče te prenove postaviti vzgojitelja in učitelja in ga krepiti za izvajanje njegovega poslanstva.

1.4. INTEGRITETA POUČEVANJA

Poučevanje, še bolj pa vzgoja potekata na intelektualni, čustveni in duhovni ravni. Predvsem poučevanje je pogosto omejeno le na intelektualno raven. Palmer (2001) pravi, da poučevanje v takšnem primeru postane hladna abstraktnost. Če ga zožimo le na čustvo, bo postalo narcistično, če pa ga zožimo le na duhovnost, bo izgubilo svoj temelj v svetu. Pri pripravi posameznih učnih ur / dejavnosti moramo imeti v mislih ta celovit pristop.

Celovitost se kaže tudi v odnosu do šolskih predmetov. Znanje je razdeljeno na šolske predmete in zbuja v učencih občutek njihove ločenosti. Zvonec določa meje predmetov, kasneje poleg zvonca te meje določajo učitelji že s samim poimenovanjem: učitelj matematike, učiteljica geografije, učitelj glasbe. **V življenju pa seveda ni šolskih predmetov. So problemi, izzivi, je življenje samo, kjer so znanja in veščine prepleteni, in teh izzivov se najlaže lotevamo s celovitim interdisciplinarnim pristopom.** Izziv je torej slediti posameznim problemom ter nalogam in v to smiselno vključevati pridobivanje in uporabo potrebnih znanj ter veščin. Če izdelujemo jedilno mizo, moramo meriti, izračunati potrebno višino nog, lahko izračunamo tudi količino barve, ki potrebujemo. Seveda je potrebno mizo tudi ergonomsko oblikovati in potem žagati, brusiti, vijačiti, barvati. Preden začnemo, naredimo kalkulacijo cene in na koncu tudi lahko razmislimo, kako bi to mizo prodali. Tovrstno uvajanje integritete poučevanja zahteva najprej pogum za uvajanje in potem še vztrajnost pri uvajanju tovrstnega dela.

1.5. UPORABA PRIROČNIKA

KLJUČNI IZZIVI

Vsega ne moremo izpostaviti v okviru posameznega modula. Izbor vedno omejimo in ga tudi načrtamo z nekaj ključnimi izzivi. Prosimo vas, da te ključne izzive in dejavnosti ob njih še posebej temeljito pogledate in vsaj nekaj dejavnosti tudi izvedete. **Verjamemo, da lahko z osredotočenostjo na te ključne izzive dosežete velik učinek znotraj celotnega modula.**

Zagovarjamo fraktalno učenje. V delčku se skriva celota. Ni potrebno, da predelate celoten priročnik, da bi poglobili in udomačili vsebovane vrednote. Če se posvetite enem koščku, eni vrednoti, preko ene ali dveh dejavnosti lahko zaobjamete celoto.

CELOSTNI PRISTOP PRI VZGOJI ZA VREDNOTE

Predlagane dejavnosti v priročniku so oblikovane tako, da nagovarjajo različne stile učenja otrok in tudi odraslih: avditivni (slušni), vizualni (vidni) in kinestetični (gibalni). Nekatere dejavnosti bolj pokrivajo en stil, nekatere pa več stilov učenja. Predlagamo, da dejavnosti načrtujete tako, da vključite vse tri glavne stile učenja v vsako srečanje ali pa naj se zvrstijo v več zaporednih srečanjih. Tudi to je prispevek k integriteti.

VKLJUČEVANJE V POSAMEZNE ŠOLSKE PREDMETE

Pri vsaki uri lahko namenite 5 minut vzgoji za etiko in vrednote. Vedno je aktualno prepoznavanje učnih priložnosti. Petminutne dejavnosti pa lahko tudi načrtujete:

- Poštenost tega tedna (katera dejanja poštenosti so otroci opazili v tem tednu)
- Pogum v zgodovini (katera dejanja ali osebe so izkazovale velik pogum povezan s trenutno učno snovjo)
- Kje se je izkazala velika vztrajnost, ki je pripomogla do uspeha?
- Analiza trenutne situacije v državi in svetu: katere osebe, ki so bile minuli teden izpostavljene v javnosti, izkazujejo integriteto?

MEDPREDMETNO POVEZOVANJE

V vrtcu ni ločevanja na predmete. Vsaj otroci tega ne opazijo. Življenje ni razdeljeno na šolske predmete. Vključujmo življenje v šolo. Povezujmo predmete okrog dejavnosti - konkretno v tem modulu okrog dejavnosti, ki so povezane z integriteto: poštenostjo, pogumom, vztrajnostjo, disciplino. To povezovanje ne bi smelo biti težko. Ne gre namreč za dodajanje nove vsebine, gre le za dodajanje elementov integritete vsemu, kar počnemo. Načrtujmo medpredmetne dejavnosti:

- Pogumni znanstveniki, ki so orali ledino (Galileo, Darwin, Einstein, Tesla). Kateri so tisti znanstveniki, ki so utirali pot razvoja znanosti, povezane s posameznimi šolskimi predmeti?
- Voditelji z integriteto, ljudje, ki niso mogli živeti razdeljenega življenja: Martin Luther King, Nelson Mandela, Jože Pučnik, Vaclav Havel ...
- Vztrajnost in disciplina pri posameznih šolskih predmetih kot element uspešnosti. Kaj pomeni biti vztrajen in discipliniran pri matematiki, tujem jeziku, slovenščini, športu, likovni umetnosti ...
- Kako se kaže poštenost skozi zgodovino, književnost, znanost, šport ...
- Projektni dan. Načrtujemo dejavnost enega dne, kjer ne bo ločenih predmetov in odmorov. Učenci bodo delali projektno: izdelovali mizo, načrtovali ali izdelovali visoko gredo, pripravljali šolsko dobrodelno prireditev ... Na to dejavnost prilepimo vsebine posameznih predmetov, ki so potrebne, da projekt uspešno pripeljemo do konca.

PREPOZNAVANJE UČNIH PRILOŽNOSTI

Dobre učne priložnosti se pogosto pojavijo spontano: napaka, ki jo naredimo, soočenje z izzivom, nepričakovan uspeh, presenečenje, nepričakovan gost, nepričakovan pojav, konflikt. Vse to se lahko zgodi v vrtcu in šoli. Takšne priložnosti je dragoceno uporabiti za učno izkušnjo.

Veliko bolj ali manj vsakdanjih dogodkov predstavlja priložnosti za soočanje s področjem integritete:

- prepisovanje pri testu,
- vračilo izgubljene stvari,
- pritiski staršev za doseganje določenih zahtev,
- medvrstniško nasilje in mobing,
- priložnosti, ki zahtevajo odgovor,
- stiske in nesreče ljudi,
- posamezni otroci, ki se znajdejo v težavah.

Katero od naslednjih vprašanj ali usmeritev **pomaga, da izkoristimo učno priložnost:**

- Kakšen odziv - dejanje bi bilo v tem trenutku pošteno do mene in do drugih?
- Kateri delček manjka, da bi bila zapolnjena celota?
- Kako bi se v danem trenutku odločil, če bi res živel svojo integriteto?
- Kaj bi naredil, če bi bil v tem trenutku neizmerno pogumen?

Ob takšni učni priložnosti lahko uporabimo tudi katero od predlaganih dejavnosti v priročniku, če ugotovimo, da je primerna.

UPORABA VIROV

Viri, ki jih lahko uporabite pri posameznih dejavnostih, so navedeni v posebnem poglavju. Izbirate lahko med knjigami, videoposnetki in drugimi viri. Uporabite vaše izkušnje in vključujte gradivo, ki ste ga že uspešno uporabljali in glede na vaše izkušnje dobro podpira delo s posameznimi vrednotami znotraj modula.

V delo vključite tudi knjižničarja /-ko, ki prav gotovo pozna velik nabor primernih knjig in video posnetkov, ki so na voljo. Verjetno vseh virov nimate v vaši knjižnici.

Nekateri predlagani viri, predvsem videoposnetki, so v angleškem jeziku. Pri njihovi uporabi naj varuh etike in vrednot ali mentor zagotovi uvodno predstavitev in povzetke v slovenskem jeziku.

1.6. NALOGE IN ODGOVORNOSTI VARUHA ETIKE IN VREDNOT V VRTCIH IN ŠOLAH

Predvsem pa jim mora [šola] privzgojiti vrednote kot naravno, samoumevno izhodišče njihovih vsakdanjih in večjih življenjskih odločitev.

— JOŽE TRONTELJ

Varuh etike in vrednot v vrtcu ali šoli je odgovoren za koordinacijo programa Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju, ki ga organizira in izvaja IEV ter poteka v posameznem vrtcu / šoli.

Varuh predstavlja vezni člen med vrtcem / šolo in IEV.

Varuh etike in vrednot si osebno prizadeva, da deluje skrbno in odgovorno ter zlasti z lastnim zgledom stremi k trdnim etičnim standardom in univerzalnim vrednotam, ki so zapisane v dokumentu Evropsko ogrodje etike in vrednot. Prizadeva si za dobrobit vseh sodelujočih v programu in za čim večjo učinkovitost dejavnosti za doseganje zelenih ciljev.

KONKRETNE NALOGE VARUHA ETIKE IN VREDNOT:

- koordinira izvedbo programa na svoji ustanovi;
- je v stiku z IEV in informacije, ki jih dobi, prenaša do svojih sodelavcev, staršev, otrok in učencev;
- sproti spremlja potek izvajanja programa in novosti, povezane s programom ter se nanje odziva;
- v dogovoru z vodstvom vrtca / šole in v sodelovanju z njim pripravi in izvaja dejavnosti programa za strokovne delavce;
- skrbi za obveščanje staršev in za njihovo vključevanje v program;
- vprašanja in nejasnosti, ki se pojavijo, posreduje IEV;
- vsebine posameznih modulov prenaša tudi z osebnim zgledom;
- v šoli vodi skupino otrok - krožek bolj zainteresiranih za vsebine programa etike in vrednot, ki se redno srečujejo in sodelujejo pri izvajanju programa v šoli;
- skrbi za promocijo, motivacijo in izvedbo natečaja v vrtcu / šoli;
- svoje sodelavce, učitelje in vzgojitelje uvede v program, jim predstavi vsebino priločnika in spletne učilnice tako, da se ti lahko aktivno vključijo v izvajanje aktivnosti v skupinah in razredih.

NEKAJ SMERNIC IN ZAMISLI ZA DELO VARUHOV (večina se je dobro izkazala v dosedanji praksi v vrtcih in šolah)

1. DELO VARUHOV

Varuhi so ključni za uspešno delovanje programa Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju. Od njihove predanosti, strokovnosti, njihovega sodelovanja ter komuniciranja z vsemi strokovnimi delavci ter ravnateljem je odvisno, ali bo program dobro živel in se vgradil v delovanje ustanove. Njihove stalne vzpodbude, informiranje in usposabljanje sodelavcev ter sodelovanje z ravnateljem so nujne dejavnosti. Ker to zahteva precej truda in časa, je smiselno, da obstaja skupina varuhov, ki se podpira in si delo deli. Nekaj smernic za delovanje varuhov:

- Smiselno je, da na ustanovi obstaja **skupina varuhov** (varuh in pomočniki) - skupina za etiko in vrednote, v kateri so vsaj 3 osebe.
- Vsaka lokacijsko ločena enota ima svojega člana v skupini varuhov.
- **Skupina varuhov se redno sestaja** ter načrtuje in vrednoti potek programa.
- Srečanja se vsaj enkrat na modul udeleži tudi **ravnatelj**.
- Na dan izobraževanja za varuhe ali čim prej po njem se ti srečajo in začnejo načrtovati delo.
- Posamezni **varuh koordinira delo skupine strokovnih delavcev**, ki so na isti lokaciji, istem vhodu, v isti starostni skupini, učijo v istem triletju.
- Vsak **strokovni delavec** je vsaj enkrat na modul vključen v izobraževanje / načrtovanje, ki ga koordinira varuh.

2. SPODBUDE ZA VZGOJITELJE IN UČITELJE

Varuh razmisli, kako so vsi vzgojitelji / učitelji seznanjeni s programom in kaj jih motivira za sodelovanje. Mora se zavedati, da se nekateri hitro navdušijo in opogumijo za sodelovanje, nekateri pa potrebujejo veliko vzpodbud in tudi nekaj obveznosti. V vključenih ustanovah se je izkazalo, da so ključni elementi za sodelovanje strokovnih delavcev dobra informiranost, dobro usposabljanje in prava kombinacija prostovoljnosti ter obveznosti (kar je odvisno tudi od siceršnje kulture v organizaciji). Nekaj konkretnih možnosti:

- **Določite cilje za strokovne delavce** do konca šolskega leta ali do konca modula (kakšne dejavnosti in v kakšnem obsegu se pričakujejo od njih).
- Vzgojitelji / učitelji **vodijo zbirno mapo (portfolio)** svojega dela v programu Etika in vrednote.
- **Vodja skupine pošlje** razrednikom **pripravo za izvedbo ure** v oddelčni skupnosti ali ostalim učiteljem spodbudo in kratek predlog za vključevanje dejavnosti programa Etike in vrednot v ostale šolske ure. Ti jo lahko po želji uporabijo. To je vsakotedenska ali štirinajstdnevna spodbuda.
- Vsak vzgojitelj / učitelj pošlje v enem modulu **varuhu 3 primere dobrih praks** (ravnatelj je tisti, ki to določi).

- Spodbudite strokovne delavce, da **uporabljajo različne vrste dejavnosti** (knjiga, risanke, raziskovanje, obisk gosta ...)
- Strokovni delavci se **1-krat mesečno srečajo** za 4 ure in izmenjajo zamisli ter izkušnje ob dejavnostih.
- Manjša skupina strokovnih delavcev (prostovoljna udeležba ali povabljeni) se občasno srečuje znotraj posameznega modula in se pogovarja o določenih izzivih, povezanih z vrednotami, v naslednjem modulu je to druga skupina ljudi. Skupina je sorazmerno majhna. V danem trenutku deluje skupina kot jedro, iz katerega se širi pogovor med celoten kolektiv. Uporabi se npr. metoda dialoga, ki je opisana v priročniku.
- **Delavnice za zaposlene:** Kako se kažejo vrednote v vrtcu, katere so dejavnosti, ki jih izvajajo v skupinah, katere dejavnosti so primerne za posamezne vrednote? Delavnica vključuje aktivno delo udeležencev: osebno analizo in iskanje predlogov ter skupno usklajevanje.
- V šoli se učitelji **razdelijo po triletjih** in skupaj razmišljajo o primernih načinih in konkretnih dejavnostih.
- **Podaljšano bivanje** v šoli je priložnost za vključevanje dejavnosti modula.
- Spletni prostor za izmenjavo dobrih praks (vrtčevska baza znanja):
 - didaktične igre,
 - pravljice,
 - eksperimenti.
- **Analiza rezultatov raziskave** z vsemi strokovnimi delavci ob vprašanjih, ki se navezujejo na rezultate raziskave:
 - kaj me krepi;
 - kaj me spravlja v stisko;
 - katere kompetence bi potreboval;
 - kaj to pomeni za našo ustanovo.

3. EVALVACIJA PROJEKTA

Evalvacija projekta vedno predstavlja učenje. Spoznanja, ki se načrtno pa tudi spontano porodijo v procesu evalvacije, uporabimo pri nadaljevanju programa. Evalvacija je tudi priložnost za motiviranje tistih, ki se še niso aktivno vključili v program. Zato je smiselno na evalvacijska srečanja povabiti tudi tiste strokovne delavce, ki v programu še ne sodelujejo aktivno. Evalvacijo lahko izvedemo na različne načine:

- **Evalvacija za starše, učence in učitelje** o prepoznavnosti programa, o izkušnjah in morebitnih dopolnitvah; spletna ali papirna anketa.
- Glede na poročila o opravljenih dejavnostih skupina za Etiko in vrednote opravi analizo po posameznem modulu in pripravi poročilo za vse sodelavce.
- Ob zaključku modula se srečajo vsi sodelujoči v programu Etika in vrednote. Srečanja lahko potekajo po manjših skupinah. Vsak posameznik predstavi izkušnje iz programa ter ključne rezultate in spoznanja.
- Razstava ob zaključku programa.

4. PROMOCIJA PROJEKTA

O stvareh, ki se nam zdijo pomembne, je potrebno govoriti. Že to, da dajemo neki temi pozornost in se o njej pogovarjamo, lahko prispeva k pozitivnim spremembam. Ko se o neki temi govori med starši, v lokalni skupnosti, v sosednjih organizacijah, se tam razvijejo pričakovanja in se začnejo dogajati drobne spremembe. Na ta način dobivamo tudi potencialne partnerje in podpornike. Nekaj možnosti promocije:

- Obveščanje lokalne skupnosti in župana o programu, pošiljanje gradiva.
- Priprava in objava prispevkov v lokalnih časopisih.
- Dobre prakse in video posnetke vzornikov delimo na osrednjem mestu spletne strani ustanove, razširimo po družabnih omrežjih. Tisto, kar delamo dobro, je smiselno pokazati drugim. Tudi to je prispevek k dvigu ugleda pedagoških poklicev.
- V elektronskih sporočilih staršem delimo povezave na uspešne dogodke, projekte ...
- Prazen prostor na položnicah, ki jih pošiljamo staršem, izkoristimo za informacijo o projektu ali za konkretno povabilo staršem k sodelovanju.

5. IZVEDBA DEJAVNOSTI

Pri načrtovanju izvedbe moramo razmišljati, kako izpeljati modul, da bo učinek kar največji in da se bodo vrednote trajno vpletle v delo vrtca ter šole. Nekaj smernic, ki nam pri tem pomagajo:

- Načrtovanje dejavnosti programa Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju v letnem delovnem načrtu.
- Aktivna priprava video posnetka, v katero so dejavno vključeni otroci in učenci, prinaša večji učinek zanje.
- V okviru programa pripravimo bolj kompleksne projekte, ki trajajo več mesecev. Ko otroci zaplavajo v nek daljši in poglobljen projekt, lahko naredijo zelo veliko.
- Program je primeren tudi za delo z najmlajšimi (1-2 leti), ki jih usmerjamo v konkretne dejavnosti in dejavnosti, povezane z dnevno rutino ...

6. PROSTOR KOT NAVDIH IN VZPODBUDA

Prostor kot element programa premalo izkoriščamo. Je vedno prisoten in vedno nagovarja. Prostor, ki ga uporabljamo, niso le oglasne table, so tudi tla, strop, stene, vitrine.

- Naključno **nalepljene misli po šoli**. Misli so lahko ponazorjene s primerno fotografijo. Te misli nagovarjajo in vzpodbujajo k razmisleku in pogovoru tako otroke kot tudi starše in vzgojitelje ter učitelje.

- **Poseben kotiček v knjižnici** z naborom knjig s področja trenutne vrednotne domene, da si jih učenci pogosto sposojajo.
- Oblikujmo **vztrajnico** (začasno ali trajno). Morda obstaja kakšen manjši prostor, ki nima posebnega namena. V tem prostoru so na voljo dejavnosti, ki zahtevajo veliko dela in vztrajnosti: sestavljanje velike sestavljanke (puzzle), gradnja stolpa iz vžigalic ...
- V avli je **tabla, na kateri občasno izpostavimo kakšen problem** in vsi, ki gredo mimo, lahko predlagajo ideje za rešitve.
- Pred igralnico je zbirna mapa (portfolio) oddelka, kjer lahko starši sproti spremljajo, kaj otroci delajo.
- V zbornici je mapa z vsemi dokumenti in sproti nastajajočimi projekti za tekoči modul.

VKLJUČENOST IN ODGOVORNOSTI RAVNATELJA

Zelo jasno je, da le podpora ravnatelja lahko vodi do uspešnosti projekta. V nekaterih ustanovah so ravnatelji bolj, v drugih manj vključeni. Praksa v nekaterih ustanovah pa je pokazala, da ravnatelji potrebujejo vpogled v dejavnosti in izzive programa Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju. Le s tem vpogledom lahko ravnatelj prepozna možnosti in priložnosti posameznega modula. Nekatere dejavnosti lahko od pedagoških delavcev zahteva le ravnatelj.

Ponekod so ravnatelji tudi varuhi, nekateri se redno udeležujejo uvodnih izobraževalnih srečanj za varuhe. Zelo dobrodošlo je, če se ravnatelj udeleži vsaj kakšnega srečanja za varuhe in prelista priročnik za posamezni modul.

Nekaj možnosti in izzivov programa, ki so v veliki meri v pristojnosti ravnatelja:

- Evropsko ogrodje etike in vrednot ter rezultati raziskave kot orodje za prepoznavanje stanja etike in vrednot v ustanovi.
- Kako program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju nadaljevati preko interesnih dejavnosti in tudi na ta način posamezne module trajnostno vgraditi v delovanje šole? Pripravljen nabor interesnih dejavnosti je odgovor na povpraševanje in potrebe otrok, staršev, lokalne skupnosti.
- Načrtovanje dejavnosti programa Etike in vrednot v vzgoji in izobraževanju v letnem delovnem načrtu.
- Vključevanje kar največjega števila deležnikov (zaposleni, starši, otroci, lokalna skupnost) v iskanje ustvarjalnih rešitev za konkretne izzive.
- Rezultati raziskave kot orodje za dopolnjevanje vzgojnega načrta.
- V ustanovi izpostaviti veliki namen - nekaj, k čemur vsi težijo.
- Za program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju **ravnatelj dobi podporo in potrditev Sveta zavoda, kar daje programu večjo verodostojnost in tudi možnost za financiranje morebitnih materialnih stroškov programa.**

2. IZHODIŠČA VREDNOTNE DOMENE INTEGRITETA

Kar si, mi tako glasno zveni v ušesih, da ne slišim, kaj mi govoriš.

— RALPH WALDO EMERSON

2.1. OPIS

Beseda izhaja iz latinske besede *integritas*, ki pomeni: popolnost, celotnost, neokrnjenost, nerazdeljenost. Integriteta tako dejansko predstavlja vse te pomene. Slovenski sopomenki za integriteto je še najbližja beseda poštenost. Polnemu pomenu integritete pa ob enačenju s poštenostjo manjka še element celovitosti. Integriteta kot vrednotna domena tako združuje poštenost, visoka moralna načela in z njimi povezano ravnanje ter celovitost / nerazdeljenost, ki v osnovi podpira moralno delovanje posameznika. Integriteta in poštenost sta postulat dobrega značaja in osebne zrelosti v vseh znanih kulturah in civilizacijah brez izjeme. Zelo pogosto ju postavljamo prav na vrh tega, kar tvori bistvo osebne, individualne moralne veličine. Integriteta pomeni bistvo etičnosti in moralnosti v življenjski usmerjenosti, v ravnanju in tudi v uresničevanju osebne časti in dostojanstva.

Integriteta pomeni (Peterson in Seligman, 2001), da so ljudje iskreni do sebe ter javno in zasebno ustrezno predstavljajo svoja stališča, namen in predanost. Sprejmejo odgovornost za svoje občutke, obnašanje. Za ljudi z integriteto so značilne izjave:

- Zame je bolj pomembno, da sem zvest sebi, ko pa, da sem popularen.
- Nikoli ne bi lagal zato, da bi dobil nekaj, kar želim zase.
- Moje življenje usmerjajo moje vrednote.
- Zame je pomembno, da sem iskren in odprt glede mojih občutkov.

Bolj natančno pa lahko integriteto opredelimo kot¹:

- jasne vzorce obnašanja, ki so skladni z zagovarjanimi vrednotami - živeti tisto, kar govorimo;
- javno obrazložitev moralnih prepričanj, četudi prepričanja niso popularna;
- skrb za druge, ki se kaže v pomoči potrebnim - občutljivost za potrebe drugih.

¹ Peterson, Seligman, 2001

Poštenost se zato rado povezuje s pojmom vesti in v tej zvezi je poštenost osnovno zagotovilo čiste vesti. Zato sta integriteta in poštenost tudi med najpomembnejšimi cilji vzgoje, torej oblikovanja posameznikovega značaja in osebnosti. Za mnoge je poštenost sploh najpomembnejša značajska lastnost. Resnično se v večini kultur in civilizacij postavlja poštenost in integriteta kot temeljno vodilo osebne morale, edino, ki poleg ljubezni in svobode zagotavlja tudi splošno sožitje in blaginjo. Pogosto zato zasledimo mnenje, da negativnih pojavov, ki tarejo človeštvo - od nasilja in izkoriščanja do korupcije in revščine - ne bi bilo, če bi ljudje živeli pravično, solidarno in predvsem pošteno.

Integriteta in poštenost pomenita na eni strani dosledno uresničevanje moralnih načel v obnašanju, na drugi strani pa pomenita najvišjo možno mero iskrenosti in resnicoljubnosti. Zato ju pojmujejo kot izjemno pomembno podlago za naše izbire in odločitve, za doslednost, vztrajnost in za pogum, ki se največkrat kaže prav v ohranjanju poštenosti navzlic številnim skušnjavam in pritiskom, ki nas silijo k nepoštenemu ravnanju. Integriteta in poštenost sta tako vir za prevzemanje odgovornosti, za samodisciplino in za skupno odgovornost.

Zaradi vsega tega ni nič čudnega, da je poštenost in integriteta pomembna sestavina vseh etičnih in moralnih sistemov v religijah, filozofijah in tudi v ljudski modrosti. Razumljiva je tudi povezanost te vrednotne domene z drugimi, zlasti s pravičnostjo, humanostjo, modrostjo, delom in tradicijo. Poštenost je sestavina vseh pogledov na etičnost, moralnost in dobro tradicijo v znanih kulturah, civilizacijah in obdobjih.

Posebno radi povezujemo integriteto in zlasti poštenost z značajskimi vrlinami in krepostmi, ki nam pogosto že same pomenijo vrednoto. O tem pričajo sinonimi za poštenost, kot so pokončnost, moralna pravičnost, častnost, plemenitost, načelnost, resnicoljubnost in drugi.

Integriteti lahko rečemo tudi celovitost, skladnost in verodostojnost. Oseba z integriteto je oseba, ki govori to, kar misli, in dela to, kar govori, skladno z moralnimi normami in veljavnim pravom. Ta celovitost in skladnost sta težavni zahtevi, ki se postavljata pred posameznika. Od posameznika zahtevata poštenost in delovanje v skladu z vrednotami v vsakem trenutku in vsaki okoliščini, ne glede na to, ali osebo kdo opazuje, nadzira ali snema. Carter (1996) ugotavlja, da danes bistveno bolj skrbimo za to, da bi zmagali, kot pa, da bi igrali po pravilih. Integriteta pa pomeni prav to, da imamo ob vsakem prizadevanju za zmago hkrati v mislih tudi igro po pravilih. To je tisti zelo očiten vidik celovitosti: zmagati, ampak zmagati po pravilih. Pa še to ni dovolj: celovitost pomeni tudi, da živimo, delamo in torej tudi tekmujejo le v tistih disciplinah, ki so skladne z našim notranjim kompasom. Mišljenje, delo in govorjenje so skladni med sabo.

V Sloveniji imamo Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije². Iz tega sklepamo, da je integriteta tudi sinonim za nepodkupljivost in nepodkupovanje. V tem zakonu je integriteta opredeljena kot pričakovano delovanje in odgovornost posameznikov

2 <http://www.uradni-list.si/1/content?id=98075&part=&highlight=zintpk>

in organizacij pri preprečevanju in odpravljanju tveganj, da bi bila oblast, funkcija, pooblastilo ali druga pristojnost za odločanje uporabljena v nasprotju z zakonom, pravno dopustnimi cilji in etičnimi kodeksi. Zakon pa opredeljuje tudi korupcijo in pravi, da je to vsaka kršitev dolžnega ravnanja uradnih in odgovornih oseb v javnem ali zasebnem sektorju kot tudi ravnanje oseb, ki so pobudniki kršitev, ali oseb, ki se s kršitvijo lahko okoristijo, zaradi neposredno ali posredno obljubljenih, ponujenih ali dane oziroma zahtevane, sprejete ali pričakovane koristi zase ali za drugega.

Te zakonske opredelitve so precej zapletene. Transparency International Slovenija (TI Slovenija)³ to opredeli precej bolj preprosto. Korupcija je **zloraba položaja za pridobitev zasebne koristi**. Protiutež korupciji je integriteta, moralno, etično, pošteno in načelno ravnanje. Vpliv korupcije je velik in težko merljiv. Na TI Slovenija pravijo, da korupcija vpliva na družbo na različnih področjih (političnem, gospodarskem, socialnem in okoljskem) in na različne načine; vpliva na svobodo, zdravje in denar ljudi, v najslabšem primeru lahko nekoga stane življenje.

Zaradi njene zapletenosti jo je težko meriti. Korist je namreč pridobljena nezakonito, pri čemer je ta morda tudi nedenarna oziroma nematerialna. Posledice korupcije pa so lahko tudi strah in slabo počutje. Čeprav je zaradi tega korupcijo težko ovrednotiti, pa so raziskave pokazale, da človeško dožemanje ponuja zanesljivo oceno narave in obsega korupcije v neki državi.

Tudi Carter (1996) pravi, če ima integriteta nasprotje, da je to morda korupcija. In doda, da je korupcija korozivna. Počasi, a vztrajno najeda posameznika in družbo.

Integriteta, kot jo pojmuje v tem modulu, v veliki meri presega področje korupcije in pomeni celovitost osebnosti - pomeni to, čemur rečemo značaj. Covey (1994) govori o značajski etiki v nasprotju z osebnostno etiko. Značajska etika pomeni človekovo prizadevanje, da bi določena načela in navade vtikal globoko v svojo naravo. V nasprotju s tem pa osebnostna etika temelji na tehnikah, ki omogočajo hitro doseganje uspeha. A kot pravi Covey (1994): »Samo temeljna dobrota daje tehniški življenje.« Z drugimi besedami rečemo, da samo integriteta omogoča uporabo tehnik, ki ne rušijo zaupanja, ampak ga utrjujejo. Posameznik z integriteto bo torej uporabljal sredstva in tehnike v skladu z vrednotami, ki jih je ponotranjil in ki so v skladu z zlatim pravilom.

Ena od prisposob za življenje iz integritete je kmetija. Ni bližnjic, ni kampanjskega dela in vedno žanješ, kar si sejal. Da pa lahko žanješ, moraš vložiti veliko dela.

Integriteta je tudi temelj spreminjanja organizacij in družbe. Spremembe morajo izhajati iz notranjosti - raziskati moramo osnovne paradigme, iz katerih izhajata naravnost in vedenje, pravi Covey.

3 <http://www.transparency.si/dejavnosti/kaj-je-korupcija>

Integriteta pomeni tudi etično izbiranje. Blanchard in Peale (1995) pravita, da postanemo močni, če znamo v tej svobodi etično in skromno izbirati. Najtežji etični problemi nudijo največjo možnost za človekovo rast. Če hočemo živeti v skladu z integriteto, pravi Carter (1996), moramo narediti kdaj težaven korak in se odprto boriti za to, kar verjamemo, da je resnično in dobro, pa čeprav pomeni tveganje za nas. To seveda zahteva v prvi vrsti prepoznavanje odgovornosti, potem pogum, da se odločimo za dejavnost in se tudi izpostavimo, in v nadaljevanju samodisciplino in vztrajnost, da odločitev živimo in udeležimo. Ob tem pa seveda potrebujemo vitalnost, ki je življenjska energija, ki je volja do življenja in radost tudi takrat, ko je to življenje težko.

2.2. VREDNOTE

Usmeritev k integriteti ali domena integritete je v jedru družbe, za katero je značilna doslednost v odločanju, obnašanju, načelih, pričakovanjih in izidih delovanja. Individualno se kaže v moralnem ravnanju. Usmeritev k integriteti označujejo odločitve in obnašanja, ki odražajo naslednje vrednote:

- poštenost,
- pogum,
- vztrajnost,
- vitalnost,
- skupna odgovornost,
- samodisciplina,
- čast.

2.2.1. POŠTENOST

Je nedvomno osrednja vrednota integritete in je tudi najpomembnejši sinonim pojma integritete. Pomeni etično in moralno ustreznost, moralno pravičnost, pokončnost, častnost in iskrenost. Povezana je z vsemi drugimi vrednotami integritete, pogumom, vztrajnostjo, vitalnostjo, prevzemanjem odgovornosti in samodisciplino. Poštenost in pošteno ravnanje sta temeljna značilnost vseh dobrih modelov, vzorov in zglede etičnega obnašanja.

V knjigi Slovenska poštenost Anton Trstenjak (1995) pravi, da s poštenostjo živi in propade slovenstvo. Ob tem dodaja, da vztraja in zaupa v slovensko poštenost, ker smo z njo preživeli tisočletja. Poštenost je v veliki meri temeljna vrednota domene

Kdaj bo spet sramotno biti nepošten, lagati javnosti?

— JOŽE TRONTELJ

integriteta in v veliki meri je res prepletena s kulturno in tudi siceršnjo slovensko zgodovino. Trstenjak pravi, da sta besedi poštenost in poštenjak zelo slovenski in takšnih besed v drugih jezikih ni. V latinščini pa tudi v angleščini najdemo besedi *honestum* / *honest*, ki je bolj povezana s častjo, ali pa *justus* / *justice*, ki sta povezani s pravičnostjo. Trstenjak tudi pravi, da so Slovenci z nazivom poštenjak zelo varčni. Le redko komu prisodijo ta naziv. Navaja etimologa Bezlaja, ki izvaja besedo pošten iz šteti. Pošten je torej nekdo, ki nekaj šteje. Pri poštenosti gre za nekaj, kar je v samem bistvu človeka in če se zruši to bistvo, se zruši tudi človek in morda se lahko zruši tudi narod. Trstenjak povezuje poštenost z avtentičnostjo in pri tem navaja Kocbeka, ki pravi, da je avtentičen človek tisti, ki živi in dela iz globine svojega bistva. Dodaja še, da je poštenjak pogosto nerazumljiv in se ne da prav razložiti z besedami. Pravi, da poštenjak živi bolj iz nebesednega in še podzavestnega življenjskega dna, kakor iz besednega

občevanja z družbo. Zato je poštenost tudi neodvisna od stopnje izobrazbe.

Če morda izgleda, da se definicija nekaterih vrednot spreminja, pa je definicija poštenosti še vedno enaka in tudi precej soglasna. Morda kdo reče, da se danes ne da več biti pošten ali pa da nima smisla biti pošten. Težko pa, da bi kdo rekel za nekoga, ki je nekaj ukradel, da je še vedno pošten. Ljubo Sirc o tem lepo piše: »Poštenje ostane poštenje, kakršen koli je že družbeni in gospodarski red. Nikomur še ni prišlo na misel, da bi začel govoriti o drugačnem poštenju, dasi je prevladalo govorjenje o drugačni morali.« (Delo, 30.10.1993) Tudi delna poštenost ne obstaja. Trstenjak (1995) pravi, da je poštenost nepolarna, zato ne potrebuje nobenega pridevnika, ki bi jo natančneje označil. Nima nobene slabe primesi. Trstenjak dodaja, da je poštenost presežna ali vrhunska stopnja človekove osebne vrednosti in je ničesar drugega ne preseže. V slovenskem jeziku je poštenost na nek način nadrejeni pojem za moralo, je več kot morala. Trstenjak dodaja, da je morala lahko stara ali nova, dobra ali slaba. Poštenost pa je samo poštenost ali pa je ni. Poštenost je tudi sinonim za integriteto. Človek z integriteto je pošten človek.

Če torej poštenost ni več tako močno izražena vrednota, kot je bila nekoč, pa je še vedno del slovenske tradicije. Zanikanje tradicije pa je po Trstenjaku spodkopavanje temeljev, na katerih stoji in ponovno padanje v barbarstvo. Trstenjak (1995) pravi: »Nekaj je lahko na črti tradicije zmeraj nevarno. Če mlajši rod ni dovolj dorasel prejšnjemu, da ni zmožen njegove tradicije vsebiti (internalizirati), se lahko zgodi, da

kakšne že dosežene spoznave, znanja, vrednote, kulture in oblike obnašanja kratkomalo propadejo in izginejo iz zavesti družbe.« Morda se to s poštenostjo dogaja v Sloveniji. A kljub eroziji poštenosti in tudi uporabi besede same še vedno ostaja ocena, da je nekdo pošten, zelo visoko vrednotena.

Ne glede na to, kako bi danes ocenili stanje poštenosti v Sloveniji, smo si lahko v veliki meri edini, da bi bilo več poštenosti zelo dobrodošlo.

ISKRENOST

Je del poštenosti in pomeni govoriti iskreno, govoriti resnico. V pogovornem jeziku pogosto uporabljamo besedo poštenost kot sopomenko za iskrenost. Rečemo lahko: »Bodi pošten do nekoga« in to pomeni: »Bodi iskren s tisto osebo«. Moralno presojanje pri otrocih, ki je vključevalo tudi laganje, je proučeval Piaget (Peterson in Seligman, 2001) in ugotovil, da moremo otroke deliti na dve skupini, meja med njima pa je starost 8 let. Do približno osmega leta otroci ne lažejo zavestno. Njihovo govorjenje je zelo prepleteno z domišljijo. Neresnice, ki jih povedo, so del njihove domišljije in ustvarjanja domišljjskega sveta.

Iskrenost ima dve dimenziji: 1. iskrenost do sebe in 2. iskrenost do drugih. Iskrenost do sebe pomeni, da si priznamo lastne slabosti pa tudi lastne močne strani. Priznamo, da nečesa ne zmoremo, da nas nekaj teži ... Že iskrenost do sebe zahteva veliko poguma. Z iskrenostjo do sebe pogosto stopamo do roba lastne osebnosti in pogledamo preko roba. To pa lahko vzbuja občutke negotovosti in strahu. Morda se pojavi občutek, da kakšen košček manjka in pojavi se bolečina zaradi tega primankljaja. Morda se v tej iskrenosti pojavi občutek, da živimo razdeljeno življenje in da tega nočemo, kot je to bilo pri Rosi Parks. Iskrenost do sebe odpira neke nove možnosti in nove izzive. Iskrenost do sebe in hkrati drugih pomeni, da se navzven kažemo takšni, kot smo, se ne pretvarjamo in si ne nadevamo neke zunanje podobe. Iskrenost do drugih pomeni govoriti tisto, kar mislimo. To je transparentnost. Stvari ne skrivamo. Povemo. Povemo lahko prijazno, uglajeno, ampak še vedno povemo. To zopet zahteva veliko poguma. A pogosto le na začetku. Vsak namreč pozna kakšnega človeka, za katerega reče, da je brez dlake na jeziku. Vsi, ki ga poznajo, to vedo in vsi to iskrenost tudi pričakujejo od njega. Ko se posameznik uveljavi kot iskren - brez dlake na jeziku - je tudi zanj življenje lažje.

Poštenost kot ključno vrednoto integritete je zahtevno uresničevati. Tudi zato, ker danes, kot pravita Ridderstrale in Nordström (2004), prehaja moč iz rok tistih, ki upoštevajo pravila, v roke tistih, ki jih kršijo in postavljajo. A prav pri soočanju s tem nam lahko poštenost pomaga. Pomaga nam namreč prepoznavati, katera so tista pravila, ki so del naših vrednot in jih ne moremo kršiti in katera so tista pravila, ki so dejanske omejitve in nimajo nič skupnega z mojimi vrednotami. To razločevanje postaja ena izmed pomembnih sposobnosti, ki tudi omogoča uspešne odločitve. Vzgojno-izobraževalne ustanove so gotovo poklicane k temu, da mladim ljudem pomagajo

pri tem razločevanju in jih tudi krepijo, da pogumno sledijo tistemu, kar je v skladu z njihovimi vrednotami.

2.2.2. POGUM

V domeni integritete pomeni pogum pošteno in pravično ravnanje kljub oviram, grožnjam in nevarnostim. Gre za vztrajanje pri poštenih odločitvah navkljub oviram, ki so lahko tudi resne in hude (glej tudi vrednoto vztrajnost). Trdnost integritete terjaja veliko življenjske hrabrosti, poguma in odločenosti.

Peterson in Seligman (2001) govorita o nekaterih pogojih, ki so nujni spremljevalci poguma. Pogum mora biti prostovoljen. Predpostavlja premišljeno odločitev, ki je presodila tveganje in sprejela posledice dejanja. Pogum predpostavlja prisotnost nevarnosti, izgube, tveganja ali poškodbe. Pogum dviguje moralno in družbeno zavest družbe. Tudi zaradi tega je pogum pomemben. In zaradi dvigovanja zavesti družbe moramo pogumna dejanja in pogumne ljudi narediti vidne. Pogum je nalezljiv.

Hitro lahko sklepamo, da so majhni otroci pogosto zelo pogumni, saj si upajo lotiti se tudi nevarnih reči. Pri vrednotenju poguma otrok moramo biti pazljivi. Peterson in Seligman (2001) pravita, da otrokovo obnašanje opišemo kot pogumno takrat, ko je ta star dovolj, da lahko oceni tveganje dejanja, začuti strah pred posledicami in izbere dejanje kljub strahu.

Peterson in Seligman (2001) dodajata, da se zmožnost pogumnega delovanja oblikuje v mladosti in na njeno oblikovanje vplivajo pomembni življenjski dogodki. V dana-

*Čast gre tistemu, ki je v samem središču arene, katerega
obraz je umazan od prahu, potu in krvi;
ki smelo vztraja;
ki se moti, ki ne doseže cilja spet in spet;
ker ni truda brez napak in neuspeha.
Čast gre tistemu, ki se dejansko potrudi nekaj storiti;
ki pozna najvišje navdušenje in najvišjo predanost;
ki se zavzema za častno stvar;
ki ve, da bo v najboljšem primeru slavil veličastno zmago,
v najslabšem pa, če ne uspe, bo vsaj neizmerno pogumen ...*

— THEODORE ROOSEVELT

Šnji nepredvidljivi družbi tveganja je pogum vsakodnevna zahteva. Mladi ljudje pa pogum oblikujejo preko povezovanja z drugimi, z razvojem moralnih norm, izmenjavo informacij z vrstniki in prevzemanjem odgovornosti za lastno življenjsko zgodbo. Prav ta dejstva ponujajo dobro osnovo za razvijanje poguma v razredu in skupini. Po drugi strani pa obstajajo težave pri poučevanju poguma. Peterson in Seligman (2001) navajata Tomaža Akvinskega, ki pravi, da poguma ne moremo neposredno vzpodbujati, lahko pa vzpodbujamo občutljivost za strah vzporedno z dobro presojo.

Pogum je povezan z razvojem:

- pozitivne samopodobe,
- visoke motivacije,
- zmožnosti učenja iz napak,
- vztrajnosti.

Podatki kvalitativnih intervjujev z zelo bolnimi (Peterson in Seligman, 2001) so odkrili naslednje dejavnike, ki so vzpodbujali razvoj poguma:

- močan vrednotni sistem,
- upanje,
- optimizem,
- samozaupanje,
- vzor pogumnih družinskih članov ali bližnjih drugih.

Ob vsakdanjem razmisleku o pogumu zelo hitro pridemo do literarnih, mitoloških in zgodovinskih junakov, za katere velja, da so izjemno pogumni. Navzven je videti, kot da je pogum samoumevna karakteristika junakov, ki so jo dobili ob rojstvu. A mitolog Campbell ugotavlja, da se junakova pot pričanja v njegovi notranjosti in da je tisti prvi pogum - pogum soočenja s samim sabo: »Prehod mitološkega junaka se sicer lahko odvija na zemlji, v bistvu pa pelje navznoter - v globine, kjer premaguje temne

pixabay.com

ovire in kjer oživijo njegove že davno izgubljene, pozabljene moči, da bi jih uporabil za preoblikovanje sveta.« (Campbell, 2007)

Vztrajanje v integriteti zahteva pogosto neizmeren pogum. O njem pa Brené Brown (2014) pravi: »Neizmeren pogum nima nobene zveze z zmago ali porazom. Gre za pogum.« V tem primeru je neizmeren pogum povezan z ranljivostjo in Brownova pravi, da je ranljivost prevratniška. In dodaja, da biti neizmerno pogumen pomeni, da najdemo svojo pot in spoštujemo različnost poti drugih ljudi.

Pogum je sprejemati svojo ranljivost. Brownova pravi, da je ranljivost negotovost, tveganje in čustvena izpostavljenost. Ranljivi smo, ko:

- prosimo za pomoč;
- se postavimo zase;
- poskusimo nekaj novega;
- priznamo, da nas je strah;
- predstavimo svetu svoj izdelek;
- se postavimo za nekaj ali nekoga;
- prosimo za odpuščanje;
- verjamemo v nekaj.

Ranljivost je zmožnost biti fizično ali čustveno ranjen in izpostavljen napadu ali škodi. Ranljivost ni šibkost. Šibkost je namreč nezmožnost zoperstaviti se napadu ali škodi. Pomembno je priznati lastno ranljivost. Raziskave namreč kažejo, da iluzija neranljivosti ni učinkovit ščit. Onemogoča prav tisti odziv, ki omogoča naravno zaščito.

Z ranljivostjo se srečujemo tako starši kot učitelji in vzgojitelji. Seveda pa je prisotna v vsakem odnosu. V vsakem odnosu smo lahko ranjeni, ko se izpostavimo, povemo nekaj o sebi, poskusimo nekaj novega, smo iskreni z drugimi. Potrebno je sprejeti to ranljivost. Ranljivost in ljubezen sta najpristnejši znamenji poguma, dodaja Brownova (2015).

Pogum je odvisen od lastne vrednosti. Če je naša lastna vrednost nizka ali sploh ne vemo, kakšna je, je težko biti pogumen. Lahko gre kaj narobe, lahko naredimo napako in to bo našo lastno vrednost zamajalo. Ko naša vrednost ni več postavljena na kocko, smo veliko bolj pripravljeni biti pogumni, pravi Brown (2015) in dodaja, da moramo za neizmeren pogum občutiti lastno vrednost. Biti moramo ranljivi, če hočemo biti pogumnejši; če hočemo biti neizmerno pogumni.

Pogum je temeljna vrлина. Omogoča nam, da se lotimo vsakega dejanja, ki izvira iz naših vrednot. Pogosto se ni težko odločati, kaj je prav. Blanchard in Peale (1995) pravita: »Če se ravnaš po etičnih načelih, se ni težko odločiti za to, kar je prav, težko pa je potem to tudi narediti.« Udejanjanje odločitve zahteva v prvi vrsti pogum in v nadaljevanju vztrajnost.

2.2.3. VZTRAJNOST

Vztrajnost v povezavi z integriteto pomeni dosledno in trajno pošteno, pokončno in resnicoljubno obnašanje. Gre za to, da takšno obnašanje ni prehodno ali celo slučajno, temveč namerno, značilno za posameznika in je torej del posameznikovega značaja.

Pri trajno poštemem delovanju gre za drug pogled na čas, ali kot pravita Blanchard in Peale (1995), se moramo zavedati univerzalnega časa, ki ni nujno enako našemu pojmovanju časa. Univerzalni čas pomeni več stvari. Po eni strani je nasprotje od tukaj in sedaj. Kadar gledamo kratkoročno, so nekatera dejanja smiselna in koristna. Šele pogled daleč naprej lahko pokaže pravo vrednost dejanj. Univerzalni čas je lahko tudi hitrejši ali počasnejši od našega časa. Nekaterih ciljev ne moremo doseči na hitro. Če to želimo, se nekaj zalomi, se nekje ustavi. Lepa prisposodba tega je naslednja zgodba:

Star kmet gre počasi iz vasi proti njivam, ko mu nasproti pripelje voz, v katerega je zaprežen konj. Kmet že od daleč vidi, da ga voznik priganja z vso silo. Ko sta vzporedno, se voz ustavi in voznik vpraša kmeta, koliko je do vasi. Kmet mu reče: »Mislim, da se danes ne boste pripeljali tja.« Voznik se začne razburjati, saj je bil prepričan, da ima le še kakšne pol ure. Kmet mirno nadaljuje pot. Voz s konjem in voznikom pa na vso moč zdrvi v drugo smer. Po slabem kilometru se zlomi os na vozu in vprega se seveda zaustavi.

*Morda je videti,
da poštenjaki
prihajajo zadnji
na cilj, toda
oni tekmujejo v
drugačni dirki.*

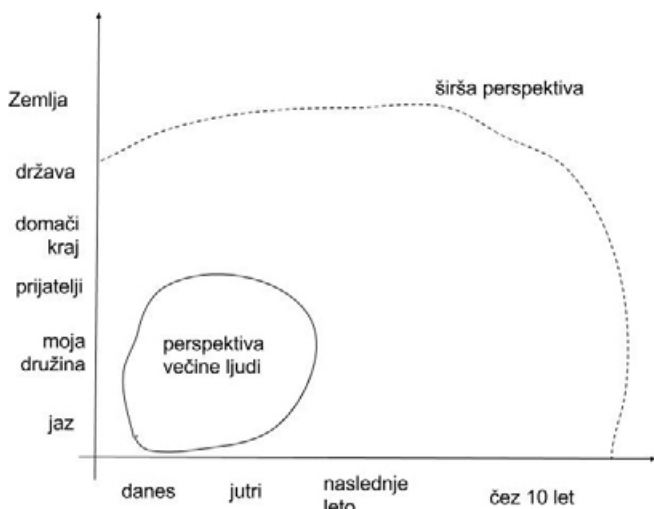
– NORMAN V. PEALE,
KENNETH H.
BLANCHARD

pixabay.com

Po drugi strani pa je treba nekatere stvari narediti zelo hitro, sicer nimajo smisla, zamudimo priložnost. Ko se nam poruši lestev in se z eno roko držimo veje 3 m od tal, ne potrebujemo filozofskih razprav ali vzgojnih pridig. Tisti, ki je pri roki, mora kar najhitreje ukrepati. Da sta prostor in čas povezana, je pokazal že Einstein. Univerzalni čas se kaže tudi pri dožemanju oddaljenosti in bližine. Pri razmisleku o posledicah naših dejanj imamo najpogosteje v mislih bližnjo okolico: družino, domač kraj, domovino. Ne pomislimo pa, ali pa nas celo ne zanima, kako bo naše dejanje vplivalo na bolj oddaljene kraje. Univerzalni čas povezuje sedanost s prihodnostjo in bližino z oddaljenostjo. Omogoča široko perspektivo, ki integrira celoten čas in prostor v glavi in vrednotah posameznika. Veliko ljudem je pomembno, kaj se dogaja z njimi in morda še z njihovo družino, in to v sedanjem trenutku in morda še v bližnji prihodnosti. Širše perspektive, kaj bo to prineslo čez 1 leto ali morda čez 10 let in kako se bo poznalo na drugem koncu države ali sveta, kjer živijo drugi ljudje, pa ne vidijo.

V osnovi pomeni vztrajnost, da končamo nekaj, kar smo začeli ter vztrajamo kljub oviram. Ovire za vztrajnost so po Petersonu in Seligmanu (2001) dolgočasje, frustracije, težavnost, monotonost, skušnjava, da bi začeli nekaj drugega morda bolj

prijetnega. Pravzaprav so te ovire zelo banalne reči, a hkrati zelo močne. Še posebej pri otrocih pogosto opazimo, kako prav te ovire zmanjšujejo vztrajnost. In tukaj je veliko možnosti za napredovanje. Seveda tudi odrasli nismo imuni na skušnjave, ki nas odvrnejo od dela, ki ga sicer želimo končati.

Vztrajnost pomeni, da nikoli ne vržemo puške v koruzo. Držati se moramo začrtane poti in delovati skladno z etičnimi merili, pravita Blanchard in Peale (1995). To pomeni, da se vedemo etično v vsakem trenutku in ne le takrat, ko je prikladno ali popularno.

Razlikovati moramo med notranjo obvezo in interesom. Kadar smo zainteresirani za neko stvar, jo naredimo le takrat, ko je za nas prikladno. Drugače najdemo opravičilo. Kadar smo notranje zavezani, ni izgovora, pomembni so le rezultati. Vztrajnost pomeni, da stvari dejansko tudi naredimo. Samo poskušanje ne šteje.

Raziskave kažejo (Peterson in Seligman, 2001), da je vztrajnost povezana z optimizmom in samopodobo. Bolj optimistični ljudje in tisti z boljšo samopodobo dlje časa vztrajajo pri neki stvari. Vztrajnost se razvija s starostjo do dobe odraslosti. Vztrajnost je povezana tudi z odlaganjem zadovoljstva. Zmožnost odložiti zadovoljstvo omogoča osebi, da gre preko trenutnih impulzov v korist nagrad v prihodnosti. Dobra samokontrola prav tako povečuje vztrajnost. Tisti otroci, ki so pri 4 letih bolj zmožni odložiti zadovoljstvo, bodo kasneje razvili boljše socialne veščine in boljšo sposobnost učenja (Peterson in Seligman, 2001).

Vztrajnost je močno orodje. Na nek način nam omogoča, da rešimo kateri koli problem, če si vzamemo dovolj časa zanj. Sicer bomo kdaj pa kdaj morali pritegniti k sodelovanju kakšnega strokovnjaka, a pomembno je, da problem rešimo.

2.2.4. VITALNOST

Pomeni življenjskost kot vrlino in vrednoto, predvsem življenjski pogum, energijo in pripravljenost ravnati in delovati pošteno, upirati se nepoštenemu in neetičnemu obnašanju. Vitalnost je potrebna, če se hočemo uspešno spoprijeti z moralnimi izzivi pogumno, vztrajno, odgovorno do vseh in tudi samoodgovorno.

Vitalnost pa je tudi tista temeljna življenjska energija, ki jo vidimo v očeh, na obrazu in na telesu človeka. Za nekoga rečemo: ta pa je res poln življenja. Ta zunanja pojavnost izvira iz notranjosti, po drugi strani pa zunanji izraz vpliva tudi na notranjost. Dobro vemo, da tudi ustvarjen nasmeh vsaj trenutno pripomore k boljšemu razpoloženju in počutju. Če integriteta pomeni celovitost človeka in je celovit človek zadovoljen s sabo, potem mora biti vitalnost del te integritete, saj to, kar se v človeku kaže navzven, obenem krepi tudi notranjo integriteto.

Čeprav je energija na nek način sinonim za vitalnost, vendarle vitalnost ni enaka energiji. Vitalnost je tisti pozitivni del energije, ki je na voljo posamezniku. Vitalnost so aktivirana pozitivna čustva in se po tem razlikuje od sreče, ki lahko pomeni neaktivno stanje in notranje zadovoljstvo.

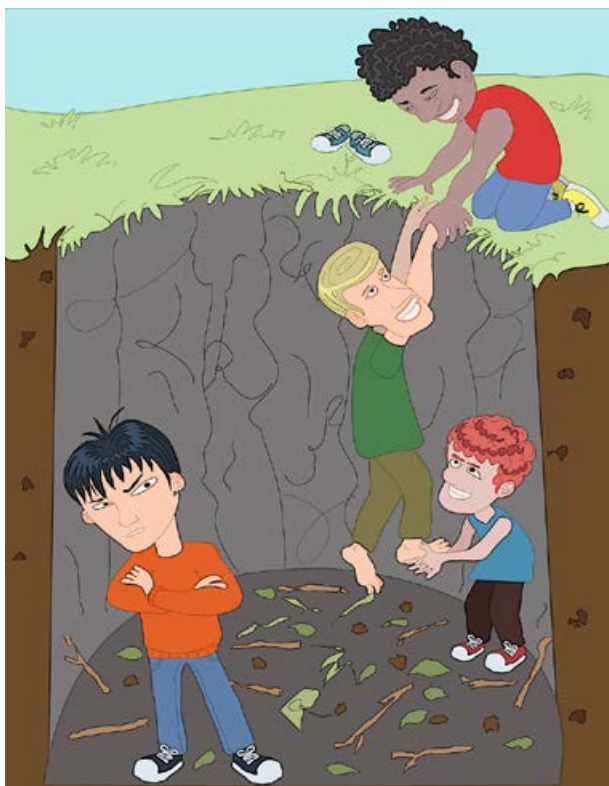
2.2.5. SKUPNA ODGOVORNOST

Integriteta pomeni čut za prevzemanje odgovornosti za obnašanja in dejanja, ki smo jih storili, pomeni pa tudi trdno sprejemanje in prevzemanje odgovornosti za delovanje v skladu s poštenostjo in drugimi skupnimi vrednotami. Skupna odgovornost torej označuje prevzemanje in sprejemanje odgovornosti za pošteno in moralno ravnanje in je znak zavestne pripadnosti skupnosti, ki se zavzema za vrednote integritete in druge etične standarde.

Življenjske težave je enostavno treba rešiti in prepoznati moramo, za reševanje katerih težav smo odgovorni sami in katere težave niso naše. Ko v nekem trenutku rečemo: »To moram rešiti,« smo sprejeli odgovornost. V tem trenutku stopi na plano samodisciplina. Odločitev moramo spraviti v življenje, korak po korak, vsak dan, če je potrebno in na način ter s sredstvi, ki so dovolj učinkovita.

V današnji družbi zelo izpostavljam svobodo. Znani psihiater Frankl je nekoč dejal, da ima ZDA na vzhodni obali Kip svobode, na zahodni obali pa bi morali postaviti Kip odgovornosti.

Odgovornost je pomemben vzgojni izziv. V šolah še posebej, včasih pa tudi v vrtcih, se odgovornost prelaga. Starši prelagajo odgovornost na ustanovo, ustanova na

starše in otroke. Otroci pa odgovornosti pogosto ne prelagajo na druge, ampak se ji izmikajo, jo odlagajo.

Izziv ustanove je, da razjasni odgovornosti posameznih deležnikov. Prizadevamo si, da to razmejevanje odgovornosti poteka v dialogu. Razmejitve in dogovore pa zapišemo in jih varujemo. Potrebujemo torej varuhe otrokovih odgovornosti pa tudi varuhe vzgojiteljevih, učiteljevih in starševskih odgovornosti.

Odgovornosti torej razmejujemo, še vedno pa ostaja izziv vsakega posameznika, da se odloča, za kaj je odgovoren in za kaj ni. Peck (1990) pravi, da je to eden najhujših problemov človeštva.

To odločanje zahteva celostni pogled, osebno zrelost, ki ji lahko rečemo tudi celovitost ali integriteta.

2.2.6. SAMODISCIPLINA

Samodisciplina sodi med temeljne lastnosti, ki se povezujejo z vrednotno domeno integritete. Opredelimo jo lahko kot obvladovanje in nadziranje lastnega obnašanja v skladu z vrednotami, etičnimi in moralnimi standardi. Brez samodiscipline integriteta ni mogoča, za pošteno in resnicoljubno ravnanje je potrebno obvladovanje samega sebe in odrekanje vsemu, kar vodi v nepoštenost.

Peck (1990) začne svojo knjigo *Ljubezen in duhovna rast* s stavkom »Življenje je težko.« In pravi, da je to ena največjih resnic, kajti, ko jo zares dojamem, jo tudi presežem. Doda, da večina ljudi te resnice ne vidi v celoti in tako nenehno tarnajo o svojih težavah. To tarnanje pa je nesmiselno. Smiselno je težave reševati in tudi otroke naučiti, da jih rešujejo. Peck pravi, da je disciplina osnovno orodje, s katerim lahko rešujemo življenjske težave. Težave so vedno boleče in prav zato tudi so težave. In ker so težave boleče, se jih večina poskuša izogniti ali vsaj odlašati z reševanjem, v upanju, da bodo same izginile. Peck izpostavi štiri orodja discipline:

- odlaganje zadovoljitve na kasnejši čas,
- sprejemanje odgovornosti,
- zvestoba resnici,
- uravnovešenost.

Ko torej učimo sebe in svoje otroke discipline, učimo otroke in sebe, kako trpeti in osebno rasti.

— SCOTT PECK

Peck (1990) pravi, da nam energijo za samodisciplino daje ljubezen, ki je nekakšna volja in dodaja, da je samodisciplina ljubezen, prevedena v dejavnost. Najprej gre za ljubezen do sebe. Samodisciplina nam na dolgi rok pomaga k doseganju ciljev, ki nas zadovoljujejo in izpolnjujejo. To pa so vsa dejanja ljubezni do sebe. Samodisciplina pa nam tudi omogoča ravnanje in dejanja, ki izkazujejo ljubezen do drugih.

Če samodisciplino povežemo s poštenostjo, lahko rečemo, da je samodisciplina odrekanje vsemu, kar vodi v nepoštenost. Z drugimi besedami gre za obvladovanje in nadziranje lastnega obnašanja in delovanja v skladu s svojimi vrednotami.

2.2.7. ČAST

Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika je čast občutek velike etične in moralne vrednosti. Ta občutek pa posameznika usmerja tako, da v skladu s to etično in moralno vrednostjo tudi ravna. Čast pomeni tudi dostojanstvo in ponos. Ko nekemu rečemo: »V čast mi je, da sem vas spoznal,« pomeni to, da smo ponosni, da smo ga spoznali. Nekemu človeku lahko tudi izkažemo čast. To pomeni, da mu priznamo, da je človek časti.

Vse vrline imajo svoj izvor v časti.

— ALBANSKI PREGOVOR

Dostojanstvo je na nek način sopomenka za čast. Rečemo lahko: »Ohranil je svoje dostojanstvo,« ali pa »Ohranil je svojo čast.«

Govorimo lahko o kulturah in organizacijah, ki temeljijo na časti in o kulturah in organizacijah, ki temeljijo na zakonih in posledično na nadzoru in strahu. V kulturah časti je sramotno narediti nekaj, kar ni v skladu z napisanimi in tudi nenapisanimi kodeksi. Za Japonsko je bilo znano, da so posamezniki delali samomore, ker so bili osramočeni.

Po drugi strani pa o časti govorimo tudi takrat, ko npr. rečemo, da je vsak poklic časten. Čast torej priznavamo vsakomur, ki deluje v skladu z določenimi kodeksi, ki dobro opravlja svoje delo - ne glede na njegov poklic, materialni ali socialni status.

Pri vzgoji za čast se torej postavljata dva izziva. Prvi je prebujanje občutka za čast pri otrocih in učencih. V tem primeru je čast notranji občutek, ki posameznika usmerja v delovanje v skladu z nekimi sprejetimi napisanimi ali nenapisanimi smernicami - v skladu z vrednotami - ne da bi bila za to potrebna zunanja prisila. Tukaj gre tudi za izvrševanje vseh nalog, vključno s poklicem, v skladu s častjo - odgovorno in odlično. Čast je na nek način notranja motivacija za življenje v skladu z vrednotami.

Drugi izziv pa je, da otroci priznavajo čast vsem kategorijam ljudi, ki dobro in v skladu z vrednotami opravljajo svoje naloge. Ta izziv se torej navezuje na misel, da

je vsak poklic časten. Manjši otroci v veliki meri to jemljejo kot samoumevno: vseč so jim namreč poklici, kjer ljudje ustvarjajo s svojimi rokami, delajo z veliki stroji ... Moramo biti le pozorni, da v očeh otrok ne zmanjšujemo vrednosti poklicev in ljudi, ki določene poklice opravljajo.

wikipedia.org

3. KLJUČNI IZZIVI (VRTEC IN ŠOLA)

Ključni izzivi so osrednji poudarki modula. Po eni strani pomagajo bolj poglobljeno razumeti določeno vrednotno domeno - v tem primeru integriteto. Po drugi strani pa predstavljajo fokus, kamor se bolj usmerimo.

Priporočamo, da te ključne izzive preberete in sledite nekaterim od predlaganih dejavnosti. Tudi ostale dejavnosti (za strokovne delavce, otroke in učence ter starše) se v veliki meri dotikajo teh ključnih izzivov.

3.1. POŠTENOST

Poštenost je v nekaterih krogih zastarela in izrabljena beseda. Ali je v vrtcih in šolah prisotna? Govorimo o njej? Seveda jo omenjamo. A veliko drugih vrednot je bolj »modernih«. Zvenijo lepše, večkrat so omenjene v medijih. A prav poštenost je tista, ki jo najbolj pogrešamo. Nekako podzavestno čutimo, da bi bilo vse drugače in boljše, če bi bilo več poštenja. Prav zato želimo izpostaviti to vrednoto. Gre za vrednoto, ki je nekoč pomenila največjo možno pohvalo človeku. Tudi danes je to še vedno zelo pozitivna oznaka. A včasih se oznaki poštenjak prilepi še oznaka naivnega. Poštenost in naivnost pa seveda nista povezana.

Kakor koli že, v vrtcih in šolah želimo dati težo in vrednost poštenosti v vseh njenih dimenzijah:

- ne-goljufanju;
- ne-prilaščanju tistega, kar ti ne pripada;
- iskrenosti do sebe in drugih;
- tudi navzven se kazati takšen, kot si;
- držati skrivnosti in obljube;
- govoriti resnico tudi, ko ni ugodno.

3.1.1. KAJ JE POŠTENOST

NAMEN

Otroci in učenci so verjetno že večkrat slišali besedo, a vseeno ni toliko domača, da ne bi potrebovala odkrivanja pomena in razlage.

POTEK

1. Otroke vprašamo, kaj je to poštenost. Odgovore beležimo na plakat. Pri vsakem odgovoru poiščimo kakšen konkreten primer. Morda otroci poznajo koga, ki je na tak način reagiral.
2. Otroke povabimo, da predstavijo primere nepoštenosti, ki jih poznajo, so slišali za njih ali jih celo doživeli.
3. Predstavimo nekaj izzivov poštenosti in vprašamo otroke, kakšna reakcija bi bila poštena:
 - Ugotovimo, da nam je prodajalka v trgovini vrnila preveč denarja.
 - Doma odkrijemo knjigo, ki nam jo je pred več kot enim letom posodil prijatelj.
 - Na ulici najdemo denarnico.
 - Prijatelj nam pove nekaj o sebi. Nič ne reče, da ne smemo nikomur povedati.
 - Odločili smo se, da bomo vsak dan tekli. Danes dežuje.
 - Nekdo pohvali izdelek, misleč, da je moj, a ga je naredil moj vrstnik.
 - Zadolženi smo, da skrbimo za rastlino, ki raste v igralnici ali razredu. Danes smo pozabili preveriti in zaliti rastlino.
4. Predstavimo nekaj pogovorov in se pogovorimo, kaj pomenijo:
 - Poštenost ne potrebuje pravil. Albert Camus
 - Poštenost je prvo poglavje v knjigi modrosti. Thomas Jefferson
 - S poštenjem se največ doseže. Slovenski pogovor
5. Z otroki se pogovorimo:
 - Kaj je prednost tega, da smo pošteni?
 - Kaj so lahko rezultati vašega poštenega delovanja za vas, vašo družino?
 - Koga poznate, ki je res pošten?
 - Kako ta oseba živi in deluje?

3.1.2. KAKO NAGRAJUJEMO POŠTENOST / NEPOŠTENOST

NAMEN

Včasih, ne da bi se zavedali, nagrajujemo neželjeno vedenje. Saj ne, da bi mu zave-
stno dali nagrado, a nagrada je že to, da ga ne opazimo ali celo spregledamo. Tudi
pozitivno vedenje je lahko kdaj spregledano ali celo kaznovano. Nekdo, ki goljufa, je
morda pohvaljen, drugi, ki se zelo trudi in sam naredil malo slabši izdelek, je lahko
grajan. Otrok, ki so mu starši naredili plakat, dobi odlično oceno. Otrok, ki je popol-
noma sam naredil plakat, dobi slabšo oceno. Nekdo, ki pove krivca dejanja, za katero
bi sicer odgovaljali vsi, je »tožibaba« in morda ne najde niti podpore pri učitelju.

S to dejavnostjo želimo na nivoju ustanove premisliti in ozavestiti, kdaj in kako zave-
dno ali nezavedno nagrajujemo ali kaznujemo poštenost.

POTEK

1. Sestavimo skupino varuhov etike in vrednot, vodstva ter predstavnikov posameznih enot, triletij ...
2. Skupaj poiščimo področja, kjer se poštenost preizkuša:
 - a. Goljufanje na področju znanja in ocenjevanja: prepisovanje nalog, prepisovanje pri testih ...
 - b. Prilaščanje dobrin, ki niso naše: uporaba materialnih virov ustanove za osebne potrebe: tiskanje, kopiranje, telefoniranje, odnašanje materialnih dobrin domov ...
 - c. Prilaščanje zaslug drugih ali nepriznavanje njihovih zaslug.
 - d. Nedržanje obljub (obljube učencem in otrokom, obljube sodelavcem, obljube vodstva).
 - e. Govorjenje resnice (iskrenost, povedati resnico tudi, ko ni prijetno).
 - f. Izvajanje svojih dolžnosti.
3. Za vsako področje oblikujmo vzorčni primer ali dva in premislimo, kako ukrepamo, če se to zgodi. Npr. za točko a.: Pri testu odkrijemo učenca, ki prepisuje. Najdemo listke, kjer ima napisano praktično vso snov.
 - a. Kaj naredimo v takšnem primeru? Je to, kar naredimo, kazen ali nagrada? Kdo je nagrajen in kdo kaznovan?
 - b. Kako reagirajo posamezni sodelavci? Ali so reakcije usklajene in vnaprej predpisane?
 - c. Kaj moramo narediti, da to področje ustrezno spremenimo?
4. Oblikujemo preprosta pravila za vsako področje in tudi ukrepe, ki sledijo.
5. Predstavimo to vsem, ki jih zadeva: otrokom, strokovnim sodelavcem, tehničnemu kadru, staršem, in po potrebi gremo v proceduro sprejemanja. Pogosto že zadošča, da stvari razjasnimo, se o njih pogovarjamo in sprejmemo načelne usmeritve.

3.2. POGUM ZA UČENJE IN POUČEVANJE

3.2.1. POUČEVATI V SKLADU S SVOJO NARAVO

NAMEN

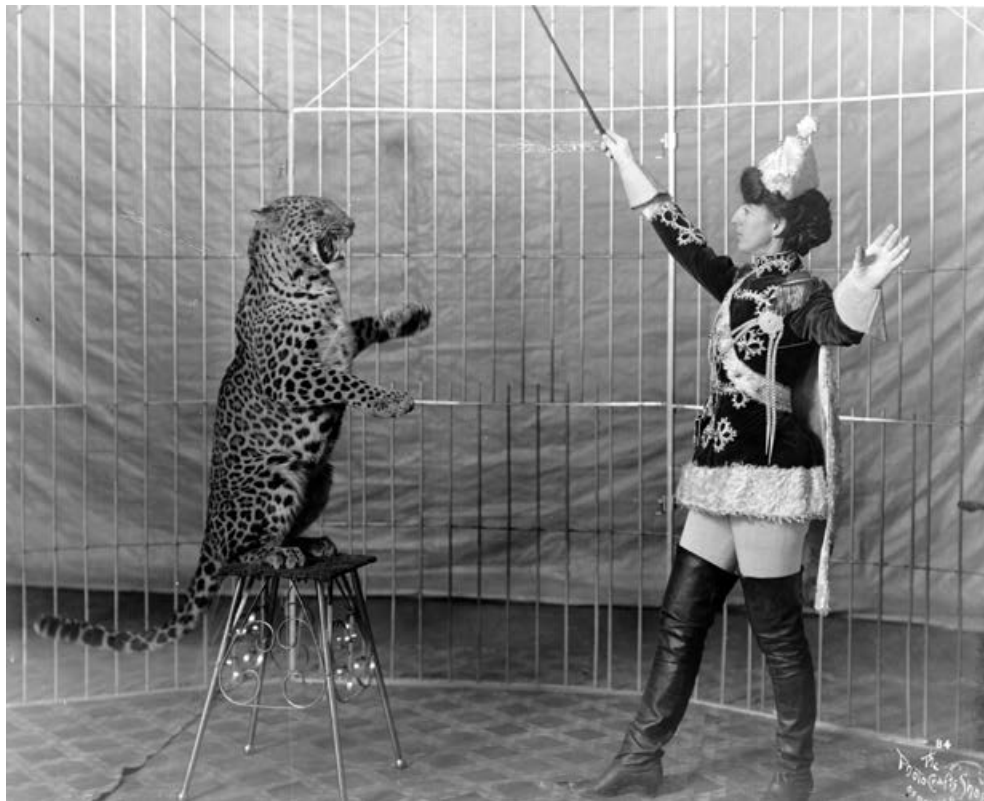
Palmer (2001) pripoveduje naslednjo izkušnjo: »Ena od učenk mi je rekla, da ne more opisati svojih dobrih učiteljev, ker se tako zelo razlikujejo med seboj. Toda lahko opiše slabe učitelje, ker so bili vsi enaki: 'Njihove besede so plavale nekje pred njihovimi obrazi kot oblaki v stripu.'« To zelo dobro pove, da mora vzgojitelj in učitelj najti svoj način delovanja in da so ti načini zelo različni in kljub veliki različnosti vsi uspešni in učinkoviti.

Pogum poučevati je pogum, da obdržiš srce odprto v tistih trenutkih resnice, ko mora srce zdržati več, kot zmore. Le tako so učitelj, učenci in predmet vpleteni v tkanino skupnosti, ki je nujna za učenje in življenje.

— PARKER PALMER

Če na začetku svoje poklicne poti sledimo vzgledu mentorjev in poskušamo teorijo kar najbolj natančno prenesti v prakso, mora vsak vzgojitelj in učitelj vse bolj iskati in odkrivati lastne načine delovanja, v katerih se dobro počuti in kjer lahko najbolje plete tkanino življenja.

Kako pogosto pa se pogovarjamo o poučevanju in delu z otroki? Ali je poučevanje tehnika ali kaj več? Palmer (2001) pravi, da je to, da poučevanja ne moremo skrčiti na tehniko, hkrati dobra in slaba novica. Dobra zato, ker nam ni več treba trpeti môre, ko se poučevanje obravnava kot priročnik, kako narediti to in ono. O poučevanju se tudi redkokdaj pogovarjamo. Zakaj bi tudi se, če gre le za informacije, veščine in tehnike. To pa se ne dotakne učiteljevega srca. Ker pa poučevanja ni možno skrčiti na tehniko, to odpira velik prostor pogovora, deljenja in individualnega ter skupnega iskanja.

wikiimedia.org

S to dejavnostjo želimo spodbuditi pogovor med strokovnimi delavci o njihovem načinu poučevanja, o stvareh, ki so jih poskušali, pa so bile bolj ali manj uspešne, pa tudi o načinih in metodah dela, o katerih razmišljajo in bi jih radi preizkusili, o iskanju poučevanja, ki je v skladu s posameznim učiteljem / vzgojiteljem.

POTEK

1. Vzgojiteljski ali učiteljski zbor / določen aktiv razporedimo, da se posedejo v enem ali dveh koncentričnih krogih.
2. Povabimo jih, da se spomnijo svojega najboljšega učitelja (v OŠ, SŠ ali na fakulteti) in v celotni skupini ali v podskupinah (če je vseh skupaj preveč) predstavijo tega učitelja in povedo, kaj jih je pri njem najbolj navduševalo in nagovarjalo. Če so bila pričevanja v manjših skupinah, vsaka skupina predstavi kratek povzetek.
3. V naslednjem krogu udeleženci predstavijo svojo najbolj navdihujočo izkušnjo dela v skupini / v razredu. Povedo lahko tudi, kako so prepoznali to izkušnjo, kako so začutili, da so res dobro izvedli uro / dejavnost.
4. V nadaljevanju s pogovorom prepoznavamo skupni imenovalec vseh teh izkušenj. Ustavimo se torej ob vprašanju: »Kaj je skupno vsem tem izkušnjam?«
5. Ustavimo se ob vprašanju, ali je bilo težko deliti to izkušnjo z drugimi. Zakaj? Ali obstaja še kakšna morda celo bolj navdihujoča izkušnja, ki je nismo želeli povedati? Zakaj je nismo želeli deliti z drugimi?

3.2.2. BRANITI SVOJ NAČIN POUČEVANJA

NAMEN

Ko v razredu ali skupini delamo na svoj način in smo z delom zadovoljni, se lahko zgodi, da kdo potrka in vstopi v razred ali pa sploh ne potrka. Delo v razredu ni v skladu z obstoječo prakso. Morda je videti rahlo ali močno kaotično, otroci sedijo na tleh, nekateri se premikajo po razredu, drugi govorijo. Gost je morda zmeden in presenečen, predvsem pa sami postanemo negotovi in morda smo naslednjič bolj zadržani pri uporabi metod poučevanja.

Dejavnost omogoča premisliti svoje metode poučevanja, najti utemeljitve zanje in jih predstaviti svojim sodelavcem. To pa seveda omogoča, da v nadaljevanju vzpostavimo večjo samozavest do svojega načina dela in ga znamo tudi zagovarjati.

POTEK

Dejavnost je namenjena individualnemu premisleku. Morda pa ta premislek sprožimo tudi v skupini, aktivu ali sestanku celotnega kolektiva. Na koncu individualnega premisleka vzpodbudimo delitev nekaterih spoznanj posameznikov.

1. Za osnovo premisleka vzemimo spodnjo tabelo, ki jo izpolnimo tako in toliko, da je nam samim jasno, kaj smo napisali in da bomo ob pogledu na izpolnjeno tabelo videli širšo sliko. Tabela priključuje v spomin različne dejavnosti, projekte in učne ure, ki smo jih načrtovali in izvedli.

	Od kod ideja za dejavnost?	Kako sem jo načrtoval?	Kakšni so bili občutki pred izvedbo?	Kaj so otroci pridobili?	Kakšni so bili občutki po izvedbi?
Moja najbolj inovativna dejavnost / učna ura.					
Dejavnost, pri kateri sem začutil največje navdušenje otrok.					
Dejavnost, kjer so bili otroci / učenci najbolj glasni.					
Dejavnost, kjer so bili otroci najbolj predani in zatopljeni v delo.					
Dejavnost, ki je potekala na najbolj nenavadni lokaciji.					
Dejavnost, kjer so najbolj uspešno sodelovali starši.					
Dejavnost, kjer so najbolj uspešno sodelovali gostje / zunanji sodelavci.					
Dejavnost, ki je bila največja katastrofa.					

2. Ko pogledam izpolnjeno tabelo kot celoto, katera so moja ključna spoznanja ob tem? Kaj bom lahko uporabil za prihodnje delo?
3. Kaj od tega vrednotenja in spoznanj želim deliti s kolegi?

3.2.3. IZKUSITI BOJ IN NASPROTJA

NAMEN

Brownova (2014) pravi, da je najranljivejša in najpogumnejša stvar, ki jo starši delajo v trudu vzgojiti otroke, da bi živeli in ljubili z vsem srcem to, da pustijo svojim otrokom izkusiti boj in nasprotja. In to velja tudi za vzgojitelje in učitelje.

Ne gre za to, da otroci ne bi prenesli svoje ranljivosti v težkih situacijah, temveč da mi ne prenesemo negotovosti, tveganja in čustvene izpostavljenosti, tudi ko vemo, da bi bilo prav, da bi jih. Učitelji in vzgojitelji pa so še pod dodatnim pritiskom, kaj bodo mislili in rekli starši in kaj ravnatelj. Takšna drža torej zahteva precejšen pogum vzgojiteljev in učiteljev.

Pri tej dejavnosti gre torej za razvijanje poguma učiteljev in vzgojiteljev. Po drugi strani pa gre za to, da damo otrokom priložnost, da se borijo, da so vztrajni in pogumni.

POTEK

Osnova za to dejavnost so kompleksne, zahtevne in dolgotrajne naloge, ki jih dobijo otroci. Po drugi strani pa je osnova tudi to, da probleme in konflikte med otroki vračamo nazaj otrokom, da jih sami rešujejo. Pri obeh primerih je potrebno, da se otroci zavedajo, da imajo našo podporo in da se hkrati zavedajo, da bomo to podporo ponudili takrat in v takšni meri, da bodo oni sami lahko v največji meri izkoristili svoj pogum, vztrajnost ter priložnost za učenje.

Boj sproža občutek upanja. Če hočemo, da bodo naši otroci znali biti polni upanja, jim moramo pustiti, da se borijo.

Če svojim otrokom vedno sledimo v areno, skušamo utišati njihove krike in jim zagotoviti zmago, ne bodo nikoli spoznali, da so sposobni biti neizmerno pogumni.

— BRENÉ BROWN

1. Pouk / delo v skupinah zastavimo problemsko in vključujemo sodelovanje in timsko delo. To pomeni, da otroci dobijo nalogo in jo morajo sami opraviti. Naloga mora biti primerna njihovi starosti in sposobnostim, a vendarle tudi dovolj odprta in izzivalna. Nekaj možnih problemov:
 - a. Okrasitev igralnice ali učilnice ob določenem prazniku.
 - b. Izdelava mize iz lesa in učenje vsega, kar potrebujemo, da to naredimo.
 - c. Priprava prireditve za starše, kjer vsak otrok sodeluje pri organizaciji in tudi nastopa.
 - d. Integracija novega učenca v razred in pomoč pri učenju.
 - e. Izboljšanje uspeha pri določenem predmetu.
 - f. Organizacija zaključne ekskurzije in / ali vaje.
2. Z otroki se dogovorimo o drugačnem načinu dela. Povejmo jim, da bo veliko odgovornosti na njihovi strani in da bodo morali v skupini nalogo opraviti do konca. Vedno se lahko obrnejo na učitelja ali vzgojitelja, vendar naj pred tem preiščejo vse možnosti in vire ter sodelovalno poskušajo najti rešitev. Povemo jim tudi, da jih bomo poskušali z vprašanji usmeriti na možnosti, ki jih še niso preizkusili.
3. Ko je naloga opravljena, jo ocenimo in ovrednotimo:
 - a. Otroci povedo, kako je delo potekalo, kaj so bili največji izzivi in kaj so se naučili.
 - b. Učitelj pove, kako je zaznal njihovo delo, sodelovanje in reševanje problemov.
4. Ob vsakodnevem delu in dogajanju v razredu in igralnici je vzgojitelj / učitelj pozoren, da ne rešuje težav namesto otrok in jih hkrati opogumlja, da jih sami rešijo.

3.3. UVAJANJE SPREMEMB

Spremembe so zelo povezane z integriteto. Po eni strani zahtevajo iskrenost, celoviti pogled in potem v nadaljevanju pogum za prave korake in vztrajnost na poti sprememb. Kotter in Cohen (2003) pravita, da uvajanje potrebnih sprememb ustavijo štirje vedenjski vzorci:

1. samovšečnost, ki jo žene lažen ponos in nadutost,
2. ohromitev, ki je neke vrste samoobramba in gre za skrivanje zaradi strahu ali panike,
3. upor, ki govori »v nič me ne morete prisiliti« in ga poganja jeza,
4. pesimistični odnos, ki vodi v nenehno omahovanje.

Gardner (1995) pravi, da plačujemo visoko ceno za naš strah pred napakami, in ta strah je močna ovira na poti rasti. To je strah, ki nas drži nazaj pred spremembami. Sprememba pomeni vedno nekaj novega, nekaj, česar ne znamo in lahko naredimo narobe.

<http://www.public-domain-image.com>

3.3.1. RAVNATELJ - VODJA SPREMEMB

NAMEN

Ravnatelj je glavni agent sprememb. Je vodja sprememb na ustanovi in eden od načinov za uvajanje sprememb je svoje podrejene pripraviti do tega, da obiščejo druge boljše ustanove. Kotter in Cohen (2003) pravita, da druge vidno boljše prakse ne morejo ostati neopažene. Ravnatelj mora ustvarjati občutek nujnosti za spremembe. Ta občutek nujnosti se krepi z odzivi stranke. Stranke v vrtcih in šolah pa so starši, otroci pa tudi delodajalci, ki zaposlujejo mlade ljudi, ki so nekoč šli skozi ta šolski sistem.

Gre za to, da si ne zatiskamo oči ob odzivih naših strank in da smo pripravljeni na spremembe, ki lahko dajo ustanovi nov zagon, ki lahko prispevajo k večjemu ugledu učiteljev, vzgojiteljev in vzgojno-izobraževalnega sistema kot celote.

POTEK

Nekaj možnosti, kako ravnatelj vzpodbuja spremembe:

1. V stiku s kolegi in na različnih izobraževanjih ter srečanjih ima priložnost spoznati ustanove, ki so odlične na posameznih področjih. Izbere način in pristop, kako svoje sodelavce pripraviti do obiska v tej ustanovi.

2. Sodelavcem pokaže odzive nezadovoljnih staršev, učencev in delodajalcev. Ob koncu leta lahko ponudi devetošolcem in njihovim staršem / staršem otrok, ki zapuščajo vrtec, da izrazijo mnenje o vrtcu / šoli. Nekaj nezadovoljnih kritičnih odzivov lahko posname in jih potem prikaže vzgojiteljem in učiteljem.
3. Prav tako lahko posname kritiko kakšnega delodajalca nad mladimi delavci, ki so pred kratkim zapustili šolski sistem in se zaposlili.
4. Po teh uvodnih impulzih, ki okrepijo nujnost sprememb, stopi v iskanje potrebnih sprememb. V skupini lahko naredijo nabor možnih sprememb. O tem naboru se pogovorijo in skupaj presodijo, kaj te spremembe prinašajo.
5. Spremembe iz nabora razvrstijo glede na to, katera sprememba bi prinesla največji pozitiven učinek.
6. Izberejo eno ali več prioritetenih sprememb in se dogovorijo o programu njihovega uvajanja.

3.3.2. JAZ - SPREMEMBA

NAMEN

Posameznik, ki zazna potrebo po spremembi in kot Rosa Parks ne more več živeti nerazdeljenega življenja, tiho delati nekaj, kar ni prav, kar ni v skladu z integriteto tega posameznika, se mora izpostaviti in spregovoriti, predlagati spremembo in če je možnost, delovati v skladu s to spremembo.

Ta dejavnost želi opogumiti vzgojitelje, učitelje, svetovalne delavce, tehnični kader in ravnatelje, da delujejo v skladu s svojo celovito osebo, da ne živijo razdeljenega življenja.

Živeti razdeljeno življenje povzroča stres, jezo in posledično lažja ali težja bolezenska stanja - prav gotovo pa nezadovoljstvo, ki se odraža na delu in ki oblikuje tudi otroke.

POTEK

1. Za to dejavnost ni natančnega recepta. Začnete lahko z naborom zadev, ki vas v ustanovi motijo, še več kot motijo, dajejo občutek razdeljenosti. Na list papirja pišete seznam.
2. Z barvico obkrožite tiste reči, pri katerih čutite res veliko strast / veliko bolečino.
3. Med obkroženimi izberite tisto, kjer pri spremembi vidite največji pozitiven učinek za organizacijo. Potem je treba začeti. V pomoč so koraki, ki jih predstavljata Kotter in Cohen (2003):
 - a. Z zgledom pokažite ljudem, kaj je treba storiti.
 - b. Ravnajte in izražajte se goreče, da nagovorite čustva.
 - c. Ko se vedenje začne spreminjati, dodajte še nove dejavnosti v novih okoljih.
 - d. Ko se zgodi trenutek resnice, ga zgrabite.

- e. Med vsemi koraki pomagajte ljudem verjeti, da so spremembe mogoče.
4. Ta dejavnost lahko poteka tudi v skupini, kjer velja dovolj velika stopnja zaupanja.

3.3.3. INFORMACIJE, KI PRINAŠAJO SPREMEMBE

NAMEN

Informacije, ki jih dobivajo zaposleni v vrtcih in šolah, jim dajejo sliko, kaj je pomembno in kako bodo dosegali določene cilje. Informacije so ali celovite v duhu integritete ali pa tudi razdeljene in to razdeljenost in nejasnost prenašajo na prejemnike. Vsak zaposlen je deležen poplave informacij. Kotter in Cohen (2003) pravita, da bi bilo zanimivo posneti vse informacije, ki jih dobimo v enem dnevu in preučiti, kolikšen odstotek teh informacij resnično prispeva h kvalitetnemu delu.

S to dejavnostjo želimo analizirati tok informacij do zaposlenih in omogočiti zaposlenim, da izbirajo tiste informacije, ki jim omogočajo kakovostno delo.

POTEK

1. Strokovne delavce prosimo, da en teden spremljajo tok informacij, ki ga dobivajo od vodstva šole, staršev in drugih kanalov, preko e-pošte, navadne pošte, ustnih sporočil in tiskanega gradiva, ki visi na steni, se znajde v predalčku za pošto ... Vsako informacijo uvrstijo v eno od rubrik:
 - a. izjemno uporabno,

- b. uporabno,
 - c. zanimivo - a bi lahko brez tega,
 - d. neuporabno - ne potrebujem,
 - e. spam - smeti.
2. Vsi strokovni delavci se zberejo ali pa v manjših skupinah in komentirajo svoje klasifikacije sporočil.
 3. Predlagajo, kakšno informiranje bi jim bistveno pomagalo pri kakovostnem delu.
 4. Lahko oblikujejo osnutek portala (spletne aplikacije), kjer strokovni delavci izberejo vrsto informacij, ki jo želijo ali pa prilagodijo kakšno obstoječo informacijsko rešitev za šole.

3.3.4. DEJANJA GOVORIJO NAJGLASNEJE

Če rečete eno, storite pa drugo, se lahko cinizem eksponentno okrepi.

— JOHN O. KOTTER, DAN S. COHEN

NAMEN

Skladnost med besedami in dejanji je pomemben element integritete. Če se lotevamo kakšnih koli sprememb v organizaciji, moramo besede nujno potrjevati z dejanji. Šele dejanja so potrdilo, da mislimo resno.

Največji učinek sicer dosežemo, ko glasno govorijo dejanja vodilnih. Močan učinek pa je vedno, ko so besede katerega koli posameznika podkrepljene z dejanji.

POTEK

Dejavnost poteka na različnih nivojih:

1. Na osebni nivoju se vsak posameznik odloči, da bo svoje besede podkrepil z dejanji. Če npr. vedno govorite, da ne marate psihičnega nasilja, potem takrat, ko nek otrok z besedami, mimiko in še čim jezi drugega in ga vztrajno »spravlja ob živce« in to opazite, naredite nekaj konkretnega: ustavite proces, povprašajte po občutkih, po potrebi odmaknite nasilneža, naredite nekaj, kar se vam zdi smiselno. Zelo verjetno je, da bodo vaša dosledna dejanja imela veliko večji učinek kot le besede. Če v razredu ali skupini govorite, da se morajo otroci ob sporih dogovarjati in s pogovorom reševati težave, se tudi vi začnite dogovarjati in pogovarjati, ko se pojavi problem med vami in otrokom ali pa med vami in kolegom.

- Člani skupine si lahko pomagajo tako, da se ob koncu sestanka vprašajo: »So bila naša dejanja v preteklem tednu usklajena z besedami / z vizijo sprememb?«
2. Če v aktivu že dlje časa govorite, da je potrebno urediti nek namenski prostor, zavijajte rokave in enostavno pričnite z delom.
 3. Če ste vodja skupine, aktiva, podružnice, vrtca ali šole in govorite, da se mora kultura spremeniti tako, da bi v njej sodelovali vsi, potem prvič v zgodovini izpeljite konferenco ali sestanek tako, da se bodo navzoči resnično pogovarjali in ne le govorili ali pa pasivno preganjali čas in potem rutinsko potrjevali sklepe.

3.3.5. OHRANJEVALNIK ZASLONA

NAMEN

Prisotnost in skladnost ključnih sporočil, ki govorijo o vrednotnih usmeritvah ustanove ali o neki viziji sprememb, močno prispeva k uresničevanju tega. S preprostim sporočilom, ki se pojavi na vseh računalnikih zaposlenih, naredimo droben, a učinkovit korak.

POTEK

1. Popoldan / zvečer, ko zaposlenih ni več na delovnem mestu, namestimo na vse službene računalnike enak ohranjevalnik zaslona / sliko, ki se pojavi ob zaklenjenem računalniku. Ta komunikacija sledi predhodnemu informiranju sodelavcev o uvajanju določene spremembe ali izpostavljanju določene vrednote.
2. Na nameščeno sliko damo ključno sporočilo glede na vrednoto, ki jo želimo izpostaviti ali glede na spremembo, ki jo želimo doseči. Nekaj primerov:
 - a. Iskreno komuniciramo s starši.
 - b. Kako lahko danes vključim projektno učenje / učenje z delom?
 - c. Odzovemo se na vsako opaženo nasilje.
 - d. ...

4. DEJAVNOSTI ZA STROKOVNE DELAVCE

Ali ste odrasel človek, v kakršnega želite, da odraste vaš otrok?

— BRENÉ BROWN

4.1. GOVORIMO O ETIKI, INTEGRITETI, POŠTENJU ...

NAMEN

O etiki, vrednotah ter integriteti in poštenju vzgojiteljev in učiteljev se ne pogovarjamo dovolj. Morda se pogovarjamo tako mimogrede, kar pa bolj spominja na opravljanje kot na resen pogovor. Kar potrebujemo, je usmerjen, jasen, a hkrati tudi spontan pogovor na različnih nivojih in ob različnih priložnostih.

Covey (1994) pravi, da integriteta in poštenost oblikujeta temelje zaupanja, ki je bistvenega pomena za sodelovanje ter dolgotrajno osebno in medosebno rast. Zaupanje in iz tega izhajajoče sodelovanje pa potrebujemo za dobro delovanje vsake organizacije. V vzgojno-izobraževalnih organizacijah je to še toliko bolj pomembno, saj se ob tem zgledu vzgajajo tudi otroci.

POTEK

Pogovor sprožimo na delovnih konferencah, predmetnih aktivih ali ob spontanih trenutkih.

Nekaj možnih izzivov za pogovor:

- Kaj za vas pomeni poštenje vzgojitelja / učitelja?
- S katerimi etičnimi dilemami ste se srečali v zadnjem mesecu in kako ste jih reševali?
- Kaj lahko najbolj prispeva k integriteti vzgojitelja in učitelja?
- Kako vidite svoje delo vzgojitelja, učitelja, svetovalnega delavca ali ravnatelja danes, če pogledate za 10 let v prihodnost?
- Ko pomislite na sodelovanje v šoli in vrtcu, na katere vrednote trčite ob tem?
- Kaj pomeni poštenost do sodelavcev?
- Kaj pomeni poštenje do otrok?
- Kaj pomeni poštenje do staršev?

1. Pri pogovoru postavimo vprašanje, izziv. Lahko ga tudi v nekaj stavkih osvetlimo in nato poskrbimo, da pogovor lepo teče: hkrati govori le eden, govori lahko tako dolgo, dokler ne pove vsega, kar je mislil. Vsak govorec naj izhaja iz sebe, iz svojega razmišljanja, izkušenj in občutkov in naj ne bo žaljiv do drugih.
2. Po potrebi uvedemo govorniško znamenje (kamen, pisalo, zastavica), ki jo ima tisti, ki govori. Govoriti sme le tisti, ki ima govorniško znamenje.
3. Po potrebi omejimo čas pogovora. Dvajset minut je za začetek dovolj.
4. Na isto temo se pogovarjamo večkrat s premorom 2 do 4 tedne.

DRUGE VZPODBUDE ZA POGOVOR

PLAKATI

Na mesta, kjer se zadržujejo učitelji in vzgojitelji, pritrdimo plakate, ki spodbujajo razmislek in pogovor. Možna besedila na plakatih:

- Doma - v vrtcu / šoli: kje so razlike?
- Kaj od tega, kar počnem doma, bi želel prenesti v vrtec / šolo?
- Pošten vzgojitelj / učitelj - kaj je to?
- Kaj si želim, a si ne upam?

4.2. NOTRANJI UČITELJ

Ljudem niso zoprne spremembe, temveč jim je zoprno, če se morajo sami spremeniti.

— PAUL EVANS

NAMEN

»Notranji učitelj ni glas vesti, ampak identitete in integritete. Ne govori nam, kaj bi morali biti, ampak, kaj je realno za nas, kaj je resnično? Govori nam približno takole: »Tole ustreza tvoji osebi, tole pa ne.« Notranji učitelj straži vrata osebnosti, odbija vse, kar ne sodi našo celovitost in pozdravlja vse, kar jo potrjuje« Palmer (2001).

Želimo razvijati tega notranjega učitelja, ki nam pomaga pri sprejemanju odločitev, povezanih z delom z otroki. Notranji učitelj na nek način v sebi skriva znanja in veščine vzgoje in poučevanja, pozitivno samopodobo, intuicijo in empatijo ter samoza-vest in pogum uporabiti tisto, kar začutimo in prepoznamo kot pravo.

POTEK

Dejavnost je mišljena kot osebni dnevnik vzgojitelja / učitelja. Vzgojitelj / učitelj spremlja dogodke, ki vzbudijo pri njem močna čustva, jih beleži, opiše in išče ozadja ter razvija svojega notranjega učitelja.

1. Uredite si zvezek ali beležnico in ga na zunaj primerno opremite ter oblikujte z naslovom, simbolično sliko in morda še čim, da vam bo domače in blizu.
2. V vsakem dnevu poiščete dogodek pri delu v razredu / skupini ali dogodek, ki je povezan s pripravo ali načrtovanjem, vrednotenjem vzgojno-izobraževalnega dela in je vzbudil najmočnejša čustva. Opišete ga z naslednjimi atributi:
 - a. Poimenovanje dogodka.
 - b. Kaj se je zgodilo?
 - c. Kakšna čustva in občutki so se zbudili?
 - d. Zakaj je dogodek odmeval tako, kot je?
 - e. Kako ta dogodek govori o meni in o mojem delu?
3. Enkrat tedensko na hitro pregledate opisane dogodke minulega tedna, jih v miru premislite (10 do 15 min) in si postavite vprašanje: »Ali dogodki tega tedna ustrezajo moji osebi?

4.3. DARILA, PODKUPNINE IN KORUPCIJA

NAMEN

Uredba o omejitvah in dolžnostih javnih uslužbencev v zvezi s sprejemanjem daril⁴ in Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije⁵ precej jasno postavljata pravila glede sprejemanja daril. Obenem pa tudi vemo, da imajo zakoni vedno luknje in je potrebna njihova razlaga. Če samo pogledamo opredelitev korupcije v zgoraj omenjenem zakonu, ki pravi: »korupcija« je vsaka kršitev dolžnega ravnanja uradnih in odgovornih oseb v javnem ali zasebnem sektorju«, lahko prepoznamo izjemno širino te opredelitve v izrazu »dolžno ravnanje«. Na ta način je korupcija vse, česar ne naredimo, pa bi morali ali ne naredimo tako, kot bi morali. Kljub zelo natančno postavljenim vrednostim dovoljenih daril se tudi tu skriva veliko nejasnosti. Kako določiti vrednost darila, ki ga nekdo naredi doma? Ali pa 3. člen zgoraj omenjene odredbe:

»Javni uslužbenec ne sme sprejeti darila v zvezi z opravljanjem službe, niti darila zanemarljive vrednosti:

- če bi izročitev oziroma sprejem takšnega darila pomenila kaznivo dejanje,
- če je to prepovedano v skladu z drugim zakonom ali na njegovi podlagi izdanimi predpisi ali

4 <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED2822>

5 <https://www.uradni-list.si/1/content?id=104995>

- če se kot darilo izroča denar ali vrednostne papirje, darilne bone, vrednostne bone, darilne žetone in dragocene kovine.«

Ali je jasno, kdaj je nekaj kaznivo dejanje - kdaj je neko darilo podkupnina?

Prav ta nejasnost kaže potrebo, da se o teh stvareh pogovarjamo in iščemo skupno razumevanje.

POTEK

1. Ustvarimo ozračje zaupanja. Povejmo, da ne gre za to, da ocenjujemo, ali je kdo dobil preveliko darilo, ali so kje prisotni znaki podkupovanja, ampak da vidimo, kakšno je stanje, kako gledamo na posamezne izzive, da skupaj razmišljamo in se začnemo usklajevati.
2. Podelimo med sabo, kakšna darila smo dobivali do sedaj. Katera darila so dajala občutek, da darovalec nekaj pričakuje v zameno? Iz česa je izhajal ta občutek? Katera darila so v samemu obdarovancu vzbujala neprijetne občutke? Zakaj?
3. Kaj bi želeli spremeniti glede daril?
4. Ob katerih okoliščinah ali dejanjih (povabila na obisk, izrekanje pohval ...), povezanih z otroki, učenci in starši smo imeli neprijetne občutke, da pomenijo neko pričakovaje do nas, ki ni v skladu z našo integriteto? Zakaj so bili prisotni ti občutki? Kako sem ravnal? Kako bi ravnal danes?
5. Če imamo na voljo dovolj časa, se dotaknemo še področja dolžnih dejanj: Kaj so dolžna ravnanja vzgojiteljev, učiteljev, svetovalnih delavcev, ravnateljev in tehničnega osebja? Katera dolžna dejanja mi povzročajo izzive ali težave? Zakaj?
6. Kakšna priporočila oblikujemo glede daril? Posamezniki podajo svoje predloge, ki jih pišemo na plakat. Ko imamo vse zbrano, se o vsakem predlogu pogovorimo in nato glasujemo o posameznih predlogih. Vsak dobi 2 do 5 nalepk (odvisno od števila predlogov in števila udeležencev - manj je enih in drugih, več nalepk dobijo) in jih razporedi med predloge, ki so zanj smiselni. Iz predlogov, ki so dobili največ glasov, oblikujemo izjavo o integriteti.

pixabay.com

4.4. OBREKOVANJE

NAMEN

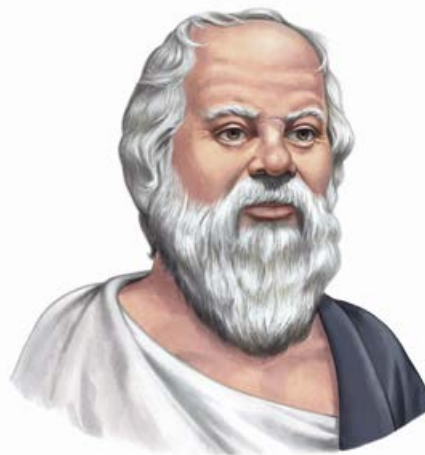
Obrekovanje je govorjenje neresničnih stvari o drugi osebi in temu podobno je opravljanje, ki je govorjenje za hrbtom o neki osebi z namenom, da bi ji škodili. V vseh delovnih kolektivih in tako tudi v vrtcih in šolah je precej ogovarjanja in opravljanja. Pri vsem tem govorjenju za hrbtom ni vedno v ozadju namera, da bi nekomu škodili, je pa skoraj vedno kuhanje in pogrevanje nezadovoljstva in posledično ustvarjanje negativne klime.

Ogovarjanje, obrekovanje, govorjenje za hrbtom ima vedno manjši ali večji vpliv na negativne odnose in negativno klimo ter na daljši rok tudi na kakovost dela.

POTEK

1. V skupini, aktivu ali sestanku celotnega kolektiva napovemo pogovor o obrekovanju, ogovarjanju, govorjenju za hrbtom.
2. Preberimo naslednjo zgodbo:

Zgodba pripoveduje, kako je nekoč nekdo prišel k filozofu Sokratu. »Hej, Sokrat, veš kaj vse sem slišal o tvojem prijatelju?« »Počakaj malo,« ga je prekinil modrec. »Ali si to, kar mi hočeš povedati, presejal skozi tri sita?« »Tri sita?« je začudeno vprašal oni. »Seveda, tri sita. Preden o nekom nekaj govoriš, je dobro, da si vzameš čas in preseješ tisto, kar želiš reči. Prvo sito je resnica. Je vse, kar si mi želel povedati o mojem prijatelju, res?« »Ne vem,« je povedal mož, »to sem slišal od drugih.« »Dobro, ne veš, ali je to res. Poskusiva z drugim sitom. To je sito dobrote. Ali je to, kar mi hočeš povedati, nekaj dobrega?« Obotavljivo je odvrnil: »Ne, ravno nasprotno ...« »Aha,« ga je prekinil Sokrat. »Pa vzemiva še tretje sito in vprašajva, ali je koristno, da mi govoriš o tem, kaj je moj prijatelj napravil?« »Koristno ravno ni ...« je odvrnil. »Torej,« se je nasmehnil modrec, »če to, kar mi hočeš povedati ni niti resnično niti dobro niti koristno, zakaj bi mi to rad povedal?«
3. Povabimo vse sodelujoče k odzivu na to zgodbo in jih prosimo, da govorijo o sebi, svojih občutkih in da govorijo v prvi osebi ednine. Če pa bi že morali povedati kaj o drugih, naj to najprej presejejo skozi tri sita iz zgodbe.

commons.wikimedia.org

4.5. KONKURENČNI BOJ

NAMEN

Med vzgojitelji in učitelji poteka konkurenčni boj: kdo bolje poučuje, katere vzgojne metode so bolj uspešne, čigava didaktična načela bolj učinkujejo. Ta konkurenčni boj ne izhaja iz integritete, ampak prej iz negotovosti in strahu. Palmer (2001) pa pravi: »Če končamo konkurenčni boj za svoja pedagoška stališča in spregovorimo o tem, kdo smo kot učitelji, se zgodi nekaj pomembnega: identiteta in integriteta lahko rasteta v nas in med nami, namesto da bi otrdela.«

Dobro je, da se zavemo konkurenčnega boja in začnemo iskati poti sprejemanja in sodelovanja.

POTEK

Dejavnost poteka kot vodeno razmišljanje. Udeležence povabimo, da se udobno namestijo. Lahko zaprejo oči in prisluhnejo. Pri sebi naj imajo pisalo in zvezek, da sproti ali na koncu zapišejo misli, ki se jim porajajo. Preberemo spodnje razmišljanje. Beremo počasi in damo prostor tišini, kadar zahteva besedilo daljši razmislek.

Udobno sedim. Roke položim na stegna ali naslonjalo stola. Umirjeno in globoko diham. V mislih se odpravim v določen razred / v skupino. Hodim po hodniku in v mislih že imam te otroke, kamor grem. ... Kakšni so naši občutki v povezavi s tem? ... Pred očmi že imam podobo tega, kar bom danes delal v tej skupini. Kakšna je ta podoba? ... Me izziva in mi daje energijo? Česa se še posebej veselim? Morda pa kaj upočasnjuje moj korak. Nek čuden občutek, nek strah, neke negativne izkušnje iz preteklosti. Kaj je to?

Kakšne metode in načela bom uporabil, ko bom vstopil v ta prostor, poln otrok? Preden vstopim v prostor, za trenutek postojim. ... Pred očmi se mi zvrstijo podobe vseh otrok. Obraz vsakega vidim pred očmi in pomislim na njegove darove ... in njegove težave, ki jih prinaša. ... Vsakega od teh otrok pogledam v oči. ... Kaj bom naredil v tej skupini / tem razredu? ... Kaj je tisto, kar te oči potrebujejo? ... Sem sedaj pomirjen, zadovoljen s tem, kar moram narediti? ... Še ne? Kaj me še nagovarja? ... Bi morda uporabil kakšno idejo, metodo in način, ki dobro delujejo pri mojih kolegih? ... Vedno lahko uporabim tisto, kar dobro deluje in se tako hkrati tudi učim.

Vstopim. Pozdravim otroke in začnemo delati. Ura teče. V prostor vstopi kolega. Kako se počutim? Sem negotov? ... Pomislim, kaj bo rekel kolega, kako se mu bo zdelo? ... Če delam tako, kot čutim in se otroci učijo ter so zadovoljni, ni pomembno, kaj misli moj kolega. Če se bolje počutim, mu na kratko razložim, kaj počnemo in zakaj ter potem nadaljujem delo v razredu ali skupini ...

4.6. ETIČNI PREIZKUS⁶

NAMEN

Nekatere odločitve so zelo zahtevne. Po eni strani nas zunanje okoliščine silijo k določeni odločitvi, po drugi strani pa smo v dvomih, ali je odločitev etična. Etični preizkus je preprosto orodje, ki nam pomaga pri takšnih odločitvah. Zastavimo si ga ali sami ali pa ga naredimo v skupini, ki mora sprejeti pomembno odločitev.

POTEK

Postavimo si tri vprašanja. Če je odgovor na katero koli od teh treh vprašanj NE, je zelo verjetno odločitev etično sporna / ni znotraj integritete. Vprašanja so naslednja:

1. Ali je odločitev / dejanje zakonito? Če dejanje ni zakonito, potem verjetno ni etično sprejemljivo. V demokratičnih ureditvah bi to moralo držati.
2. Ali je dejanje / odločitev uravnotežena? To pomeni, da bo tako dolgoročno kot kratkoročno nepristrana in ne bo dajala nesorazmernih koristi eni strani / ne bo koristna le na kratek rok, ampak tudi na dolgi.
3. Ali bom imel po sprejeti odločitvi o sebi dobro mnenje? Ali bi želel, da moji domači in moji prijatelji izvedo za to odločitev?

V skupini se ob teh vprašanjih pogovorimo in ustvari se neko skupno mnenje - etičnost odločitve se počasi izrisuje.

Z etičnim preizkusom lahko preverimo tudi običajne odločitve, ki se dogajajo v vrtcih in šolah:

- delitev otrok v skupine ali razrede,
- dodeljevanje skupin ali razredov vzgojiteljem / učiteljem,
- obravnavanje vzgojnih prekrškov,
- dogovarjanje o ocenah.

O posameznih vrstah odločitev se lahko pogovorimo v delovni skupini tudi na splošno in sprejmemo smernice za odločanje v konkretnih primerih.

pixabay.com

⁶ Ideja za dejavnost iz Blanchard, Peale (1994)

4.7. DRSEČA VRATA

NAMEN

Integriteto živimo v drobnih trenutkih priložnosti, ki se pojavijo kot drseča vrata. Vrata se za trenutek odpro in če priložnosti ne izkoristimo, je ni več. Ko izkoristimo tiste drobne, skoraj neprepoznavne priložnosti, gradimo zaupanje in živimo svojo integriteto. Te priložnosti se pojavljajo pri delu z otroki, s starši ter pri odnosih s sodelavci. Izkoristiti dano priložnost zahteva pozornost, občutljivost in pogosto tudi pogum za dejanje, ki ga priložnost pričakuje.

POTEK

1. Ta dejavnost zahteva občutljivost, ki jo na nek način »vklopimo« s svojo naravnostjo na začetku dneva, pouka, pred vstopom v igralnico ali pred nekim drugim dogodkom. Preprosto si rečemo, da bomo odprti za takšne drobne priložnosti in se bomo na njih odzvali.
Priložnosti (drseča vrata) se kažejo z naslednjimi znamenji:
 - a. izraz žalosti,
 - b. izrečena beseda,
 - c. odmik od ostalih otrok,
 - d. nenavadna reakcija otroka ali sodelavca,
 - e. ...
2. Na začetku je potrebno več zavestnega truda. Morda potrebujemo kakšen opomnik, ki nas večkrat dnevno spomni na te priložnosti drsečih vrat. Sčasoma to preide v navado.
3. Na koncu dneva pogledamo na minuli dan in se spomnimo vseh priložnosti, ki smo jih izkoristili in tistih, ki so šle mimo.

4.8. PROŠNJA ZA POMOČ

NAMEN

Prošnja za pomoč pomeni ranljivost. S prošnjo povemo in pokažemo, da nečesa ne zmoremo sami in s tem dopustimo možnost, da bomo zavrženi, zasmehovani ali kako drugače prizadeti. Prošnja za pomoč vedno zahteva pogum.

Po drugi strani pa prošnja za pomoč povezuje in gradi zaupanje. Ko nekoga prosimo za pomoč, mu s tem pokažemo, da ga cenimo in mu zaupamo. Ko prosimo za pomoč in pomoč dobimo, gradimo odnos. Prošnja za pomoč in nudenje pomoči sta temelja uspešnega dela vrtca in šole.

POTEK

1. Dejavnost izvedemo kot kombinacijo skupinskega dela in individualnega pristopa.
2. Preberemo gornji opis namena. Udeležencem povemo, da si bomo vzeli čas za načrtno iskanje priložnosti za pomoč.
3. Povabimo udeležence, da vzamejo delovni list.

Trenuten izziv / težava pri mojem pedagoškem delu.	Kdo od mojih sodelavcev mi lahko pomaga z nasvetom ali s konkretno pomočjo?

4. Naberejo naj čim več izzivov / težav od majhnih pa do velikih. Pri vsaki od teh težav zapišejo ime enega od kolegov, za katerega mislijo, da bi jim lahko pomagal.
5. Izmed vseh izzivov izberejo enega, ki je najbolj obetaven. Udeležence povabimo, da se v naslednjih dneh srečajo s kolegom, ki bi jim lahko pri tem izzivu pomagal in ga prosijo za pomoč.

4.9. POKAŽI SE NA NOV NAČIN

NAMEN

Morda smo v svojem zasebnem življenju precej drugačni kot v poklicnem. V zasebnem življenju smo sproščeni, zabavni, predani nekemu opravilu in še kaj. Teh istih stvari pa sploh ne počnemo na delovnem mestu. Morda mislimo, da niso sprejemljive, da tega celo ne smemo početi ali pa nas je preprosto sram.

Pa vendar se lahko pokažemo čutečega in ranljivega tudi v skupini, razredu ali zbornici. Pa vendar lahko svojo veselje in strast do petja pokažemo tudi pred otroki in kolegi. Morda pa preprosto čutimo, da bi kaj naredili drugače, kot že vedno počnemo, da bi se enostavno pokazali na drugačen način.

POTEK

1. Dejavnost izvedemo ali individualno ali pa povabimo sodelavce v delovni skupini ali aktivno k tej dejavnosti. Če to naredimo v skupini, bomo morda lažje kakšno stvar spravili v življenje. Vedeli bomo, da ljudje vedo in pričakujejo kakšno naše bolj nenavadno dejanje.

2. Kje čutimo razkorak in napetost med svojim osebnim in poklicnim življenjem? Kaj v osebnem življenju dobro teče in nas zadovoljuje, pa tega ne počnemo v poklicnem življenju, ali pa obratno? Zapišimo te stvari na list papirja.
3. Kaj so tiste stvari, ki smo jih kdaj doživeli kot navdih ali pa že dalj časa želimo, da bi jih naredili? Morda so nenavadne, odštekane, a vseeno vredne akcije. Zapišimo te stvari.
4. Izberimo iz seznama zapisanih stvari eno ali dve, ki jih bomo naredili in se jih enostavno lotimo.

4.10. RESNIČEN VZGOJITELJ IN UČITELJ

NAMEN

Jane Tomkins (1990) je opisala svoje spoznanje o tem, k čemu je pravzaprav težila pri vsaki uri poučevanja. Pravi, da je bila večino časa osredotočena na tri stvari:

1. pokazati študentom, kako pametna je;
2. pokazati jim, kako veliko ve;
3. in pokazati, kako dobro je pripravljena za posamezno uro.

Pravi, da ni bil njen namen pomagati študentom, da bi se bolje učili, ampak narediti takšno predstavo, da bi študentje o njej imeli dobro mnenje. In s tem je učila študente, kako narediti dober vtis na sošolce in učitelje. To pa seveda ni naloga resničnega učitelja in vzgojitelja. A glavna sila, ki nas sili v izdelavo predstave, je strah. Strah, da bi se pokazali takšni, kot resnično smo: prestrašeni, slabotni, nepopolni, kdaj neumni in nevedni.

Odkrivanje resničnega vzgojitelja / učitelja v sebi je velik izziv. Za doseganje tega je potrebna iskrenost in pripravljenost sprejeti svojo ranljivost.

POTEK

Vajo naredimo individualno ali pa v skupini, kjer si določene misli tudi podelimo.

*Pridite do roba, je rekel.
Rekli so: Strah nas je.
Pridite do roba, je rekel.
Prišli so.
Potisnil jih je.
In so vzleteli.*

— GUILLAUME APOLLINAIRE

wikimedia.org

1. Skupaj prisluhnemo zgodbi o Žametnem konjičku.
2. Pogovorimo se ob naslednjih vprašanjih:
3. Kako vas zgodba nagovarja?
4. Kdo so bili vaši resnični učitelji?
5. Zakaj so bili resnični učitelji?
6. Kdaj se sami počutite kot resničen učitelj, vzgojitelj?
7. Kako ste prišli do tega občutka?
8. Kaj je tisto, kar se je izrabilo, skrhalo, polomilo na tej poti in vas tako odpira k vaši resničnosti?
9. Kaj je tisto, kar bi še radi naredili na poti do resničnega učitelja - vzgojitelja?
10. Vsak udeleženec si v tišini predstavlja sebe kot resničnega učitelja ali vzgojitelja v razredu / v skupini.

Zgodba o krznenem konjičku

Krzneni konjiček je živel v dečkovi sobi dlje kot vse druge igrače. Bil je tako star, da je bil njegov rjavi plašč na več mestih oguljen in je bilo videti šive na njem, iz repa pa so mu izpulili večino dlak, na katere so nizali koralde za ogrlice. Bil je moder, saj je videl prihajati dolgo vrsto mehaničnih igrač, ki so se hvalisale in širokoustile. Videl je, kako so se jim počasi lomile vzmeti in so jih zavrgli, in vedel je, da so samo igrače in da se ne bodo nikoli spremenile v kaj drugega. Kajti čarovnija otroške sobe je zelo nenavadna in čudovita in le tiste igrače, ki so stare in modre in izkušene kot krzneni konjiček, jo dobro poznajo.

*»Kaj pomeni RESNIČEN?« je nekega dne vprašal Zajček, ko sta vštric ležala ob steni v otroški sobi, preden je prišla Nana, da bi jo pospravila.
»Pomeni imeti stvari, ki brenčijo v tebi, in ročico, ki štrli ven?«*

*»Resničen nima zveze s tem, kako si narejen,« je rekel Krzneni konjiček.
»Gre za stvar, ki se ti zgodi. Ko te ima otrok dolgo dolgo rad, pa ne samo zato, ker se igra s tabo, ampak te ima RESNIČNO rad, tedaj postaneš resničen.«*

»Ali boli?« je vprašal Zajček.

»Včasih,« je rekel Krzneni konjiček, kajti vedno je govoril resnico. »Ko si resničen, te ne moti, če te prizadenejo.«

»Pa se zgodi kar naenkrat, tako, kot če bi te navili,« je vprašal Zajček, »ali postopoma?«

wikimedia.org

»Ne zgodi se naenkrat,« je rekel Krzneni konjiček. »Resničen postaneš. Dolgo traja. Zato se zelo redko zgodi ljudem, ki se zlahka strejo ali so zajedljivi ali tistim, s katerimi je treba previdno ravnati. Navadno ti do takrat, ko postaneš resničen, od ljubijo že večino dlak in izpadejo ti oči in tvoji sklepi so zrahljani in ves si oguljen. Toda vse to sploh ni pomembno, kajti ko si enkrat resničen, ne moreš biti grd, razen za ljudi, ki ne razumejo.«

MARGERY WILLIAMS: BARŽUNASTI ZAJČEK ALI KAKO IGRAČE OŽIVIJO.

4.11. INTEGRITETA USTANOVE

NAMEN

Ali je ustanova celovita z vidika odnosa do različnih zaposlenih, npr. vzgojiteljice - pomočnice, strokovni delavci - tehnično osebje, zaposleni v vrtcu - zaposleni v šoli (če sta šola in vrtec del iste ustanove), učitelji različnih triletij?

POTEK

1. Izvedemo ločene delavnice za različne zgoraj omenjene skupine: vzgojiteljice in pomočnice, strokovne in tehnične delavce, učitelje razredne in predmetne stopnje.
2. Vsaka skupina se pogovori in napiše na plakat ključne stvari o temo tem, kako vidijo sebe in kako vidijo druge - drugo skupino. Kakšno je sodelovanje med skupinama? Kaj je dobro in kje so še potenciali? Pri predstavitvi dejavnosti izpostavimo, da gre za to, da sebi in drugim podržimo ogledalo, si torej damo povratno informacijo, ki lahko prispeva k boljšim odnosom in boljšemu delu. Dejavnost predpostavlja iskrenost po eni strani in dobronamernost po drugi. Pri velikih skupinah organiziramo delo tako, da sodelujoče razdelimo na manjše skupine 5 do 8 ljudi.
3. Vsaka skupina pripravi svoj plakat, ga predstavi in na podlagi predstavitev oblikujejo skupni plakat. Vsaka naslednja skupina pri predstavitvi doda tisto, kar prejšnje skupine še niso povedale. Nekdo iz poročil sproti oblikuje plakat (miselni vzorec).
4. Ko obe skupini prideta skupaj, vsaka predstavi svoj plakat. Že sama predstavitev ima lahko pozitiven vpliv.

4.12. USTRAHOVANJE IN MOBING

NAMEN

Ustrahovanje je vsaj v manjši meri prisotno v veliko šolah. Občutljivost za to, kaj vse je ustrahovanje, je od šole do šole različno. Lahko sicer govorimo o ničelni toleranci do ustrahovanja in nasilja, a tudi to je odvisno od definicije ustrahovanja in nasilja in od naše občutljivosti.

Ustrahovanje pa ne izvira iz otroških glav, ampak je v veliki meri odsev kakovosti odnosov in voditeljskih sposobnosti narejenih. Iz kliničnih izkušenj izhaja, da je tam, kjer je na šoli prisotno ustrahovanje otrok, prisoten tudi mobing med zaposlenimi. Najpomembnejši vodja na šoli je ravnatelj in njegov voditeljski slog, vrednote in načela se kažejo v ravnanju vseh učiteljev⁷.

Za izvedbo te dejavnosti je nujno sodelovanje ravnatelja.

POTEK

1. Teme se lotimo v dveh korakih. V prvem koraku sestavimo ožjo skupino: svetovalni delavci, varuhi etike in vrednot in predstavniki posameznih triletij, ravnatelj. Poiščemo podatke o številu zaznanih ustrahovanj. Če podatki ne obstajajo, s pogovorom presodimo razsežnost pojava.
2. Pogovorimo se, ali izvajamo kakšne preventivne dejavnosti in kako se odzivamo, ko prepoznamo določeno ustrahovanje.
3. Pogovor usmerimo v zaznavanje mobinga med zaposlenimi. Ali ga prepoznavamo in v kakšni meri? Imamo sami izkušnjo z mobingom?
4. Kako sta ustrahovanje med otroci in mobing med učitelji povezana?
5. Kakšne dejavnosti lahko načrtujemo za učitelje, da se bodo naučili prepoznavati mobing in ustrahovanje?

4.13. SRAMOTIM - NADZIRAM

NAMEN

Veliko ljudi misli, da je sramotenje dobro orodje za nadziranje ljudi. Ko nekoga sramotim, ga ponižam in pridobim moč nad njim. Takšna podrejenost pa ne prinaša kakovosti ne v odnosu ne v sodelovanju in v delu, ki ga moramo opraviti v okviru svojega poklica.

Hitro se lahko znajdemo v obeh vlogah: da sramotimo, ali pa da smo sramoteni. Značke za obe stanji moramo prepoznavati in se upirati stopanju v taka stanja.

POTEK

- Udeležence povabimo v individualni premislek in jim povemo, da bodo svoje misli lahko delili le, če bodo hoteli in v takšni meri, kot bodo hoteli. Vprašanja za premislek, ki jih dobijo udeleženci zapisana na listu, kjer je tudi prostor, da sami kaj dopišejo:
 - Kdaj sem se nazadnje počutil osramočenega na svojem delovnem mestu? Kaj se je zgodilo, kdo ali kaj je tisto, kar me je osramotilo?

⁷ <http://familylab.si/o-ustrahovanju-otroci-vedo-kako-ga-ustaviti-sola-za-solo-razred-za-razredom-letom-za-letom/>

- Kako sem se počutil?
- Kaj sem naredil, da bi odbil to sramotenje?
- Kdaj sem nazadnje sam sramotil koga drugega: sodelavca ali otroka?
- Zakaj se je to zgodilo? Strah pred čim je to povzročil?
- Udeleženci lahko delijo svoje razmišljanje z drugimi. V krogu potuje palica. Tisti, ki jo drži v roki, lahko govori, če ne želi govoriti, jo poda naprej. Ko palica naredi en krog, jo položimo na sredino kroga. Kdor še želi kaj dodati, jo vzame, govori in jo potem zopet odloži na sredino.
- V naslednjem koraku nadaljujemo pogovor o tem, kako lahko sramotenje odbijamo od sebe in skupaj iščemo načine za sramoodbojnost.

4.14. INDIVIDUALNO POGLOBLJENO BRANJE IN RAZMISLEK O PREBRANEM

NAMEN

Branje odpira prostor individualnega nagovora in razmisleka.

POTEK

To je dejavnost, ki je namenjena individualnemu delu strokovnih delavcev. Način in tempo določa vsak posameznik.

Lahko pa določite knjigo meseca ali tedna in izberete termin, ko se boste o posamezni knjigi pogovarjali.

Blanchard, K. H., Peale, N. V. (1995). Moč poštenega poslovanja.

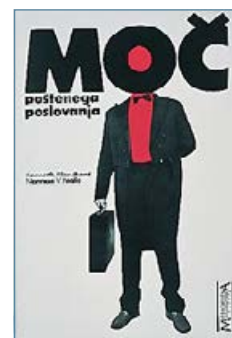
Knjiga z zgodbo direktorja prikaže številne etične dileme pri poslovanju in nakaže načine etičnega odločanja. Brez težav poiščemo vzporednice med poslovnim okoljem in vsakdanjem življenjem ter vrtcem in šolo.

Brown, B. (2014). Neizmeren pogum.

Knjiga govori o pogumu, da si upamo biti ranljivi in kako nam to spremeni načine, kako živimo, ljubimo, vzgajamo otroke in vodimo. Odlična knjiga, preseneča z dejstvi, podprtimi z raziskavami in hkrati deluje toplo človeško.

Palmer, P. (2001). Poučevati s srcem.

Knjiga raziskuje skrite pokrajine učiteljevega življenja. Dotika se njegovega poslanstva, načinov poučevanja in poguma, kako odkrivati in živeti svojo pot. Govori o identiteti kot središču, kamor se steka vse učiteljevo življenje in delo ter integriteti, ki vse to povezuje v celoto. Knjiga ponuja veliko možnosti za samospraševanje in premislek o različnih vidikih pedagoškega dela in osebnosti pedagoga.

Johnson, S. (1994). Da ali ne: priročnik za sprejemanje boljših odločitev.

Kot pravi naslov, gre za priročnik za sprejemanje boljših odločitev. Dobre odločitve so eden od temeljev integritete. Dobre odločitve že vsebujejo semena izvedbe. Priročnik je napisan v obliki zgodbe mladega poslovneža, ki se odpravlja na pešačenje - pohod, kjer udeleženci pod vodstvom vodnika izdelujejo »zemljevid« za sprejemanje boljših odločitev.

VIDEO

Diana Nyad: Nikoli, nikoli se ne vdaj. 10 min, slovenski podnapisi

http://www.ted.com/talks/diana_nyad_never_ever_give_up?language=sl

Po štirih neuspešnih poskusih je Diana le preplavala nevarno morje med Kubo in Florido, česar ni storil pred njo še nihče.

Vprašanja za razmislek in pogovor:

- Kaj je Diana motiviralo za doseganje tega cilja?
- Kako ji je uspelo, kaj ji je pomagalo cilj doseči?
- Kje je meja med pogumom, vztrajnostjo in norostjo?

Brené Brown: Moč ranljivosti. 20 min, slovenski podnapisi

http://www.ted.com/talks/brene_brown_on_vulnerability?language=sl

Video govori o pogumu za to, da smo nepopolni in da sprejmemo svojo lastno ranljivost. To dvoje med drugim vodi do zadovoljstva, radosti, ustvarjalnosti in ljubezni v življenju.

Malcolm Gladwell: Nikoli slišana zgodba o Davidu in Goljatu. 15 min, slovenski podnapisi

http://www.ted.com/talks/malcolm_gladwell_the_unheard_story_of_david_and_goliath?language=sl#t-920401

Velikani niso tako nevarni, kot se zdi in David morda ni bil šibkejši člen v tej zgodbi. Gotovo je bil pogumen, a dobro je tudi poznal sebe in svoje zmožnosti. Na nek način je bil človek z integriteto.

Vprašanja za razmislek:

- Preberite biblijsko zgodbo o Davidu in Goljatu.
- Kateri so velikani v našem življenju, proti katerim se moramo boriti?
- Kakšen način boja nam ponujajo in kaj je v resnici lahko učinkovit način boja proti njim?
- Kako se razlikuje Davidov pogum od Goljatovega?

Ach Beckham: Vsi nekaj skrivamo. Poiščimo pogum in se odprimo. 9 min, slovenski podnapisi

http://www.ted.com/talks/ash_beckham_we_re_all_hiding_something_let_s_find_the_courage_to_open_up#t-267932

Ko neko svojo skrivnost nosimo v sebi, je, kot bi živeli v omari. Težko je biti tam v temi in sključen. A vsi smo (bili) kdaj v omari in kukamo skozi ključavnico, kdaj se bo kdo opogumil in povedal svojo skrivnost, da mu bomo lahko sledili. Dajmo, opogumimo se. Tudi to je del integritete. Govoriti o tem, kdo smo, kaj mislimo in kaj zagovarjamo.

Vprašanja za razmislek:

- Ali nosim v sebi kaj, kar bi zelo težko delil z drugimi?
- Zakaj bi to težko delil z drugimi?
- Kakšen odziv pričakujem?
- Kako se počutim, če kdo z mano deli nekaj, za kar vem, da mu je bilo težko deliti?

The Other Side of Fear. Druga stran strahu. 5 min, v angleščini

<https://www.youtube.com/watch?v=TmkUwT0XLEc>

Motivacijski video govori o primerih, ko kljub strahu narediš korak naprej. Tudi posnetki v ozadju so navdihujoči.

Vprašanja za razmislek:

- Kateri strahovi vas zadržujejo, da ne naredite stvari, ki jih želite ali morate?
- S katerimi strahovi se soočate pri izvrševanju vašega vzgojiteljskega / učiteljskega poslanstva?

Mehak kot skala. 49 min, v slovenščini

<http://www.rtvsllo.si/sport/preostali-sporti/video-mehak-kot-skala-zgodba-o-marjanu-fabjanu/307400>

Življenjska zgodba in trenerska pot Marjana Fabjana, ki je 12 letih soustvaril 5 olimpijskih medalj. Video izkazuje izjemno vztrajnost, samodisciplino in tudi osebno integriteto Marjana Fabjana. Kaže trdo delo vseh tekmovalcev in hkrati neomajno podporo trenerja.

Vprašanja za razmislek:

- Kaj se lahko iz te zgodbe naučim kot vzgojitelj in učitelj?
- Kaj motivira te mlade tekmovalce, da tako intenzivno trenirajo?
- Kaj iz te zgodbe želim prenesti na otroke in učence?

Alenka Rebula - nagovor otrokom. 5 min

<https://vimeo.com/116952044>

Kako dajati vrednost mlademu človeku in kaj mlademu človeku to pomeni? Gre za nagovor otrokom in posnetek lahko pokažemo tudi v 3. triletju. Posnetek pa močno nagovarja tudi učitelje in vzgojitelje.

Vprašanja za razmislek:

- Kateri so tisti elementi integritete učitelja / vzgojitelja, s katerimi dajemo vrednost otroku?
- Kako to sami počnemo zavestno?

5. VKLJUČEVANJE STARŠEV

Ne morete trditi, da vam je mar za dobrobit otrok, če druge starše sramotite zaradi njihovih odločitev.

— BRENÉ BROWN

Naj vaš obraz pove to, kar je v vašem srcu. Ko moji otroci stopijo v sobo, jim moj obraz pove, da sem vesela, ker jih vidim. Dovolj je že tako majhna sprememba, razumete?

— TONI MORRISON

Ko v razmislek o integriteti vključujemo starše, stopamo na zahtevno področje poštenosti in iskrenosti do staršev in iskanju potrebnega poguma za to. Po drugi strani pa gre za iskanje načinov, kako staršem omogočiti, da bodo lahko pošteni in iskreni do učiteljev, vzgojiteljev in ustanove.

Integriteta je seveda celovitost. Odkrivati in graditi želimo celovito podobo trikotnika otroci, starši in ustanova. Kako lahko z dopolnjevanjem in sodelovanjem ustvarjamo odličen prostor vzgoje in izobraževanja? Tudi za ta proces je potrebno najprej veliko poguma, da drugi strani odpremo vrata in potem iskrenosti v pogovorih ter nato odgovornosti in discipline pri izvajanju dogovorjenega.

5.1. SKULPTURA POŠTENJA

NAMEN

Poštenost je temeljna vrednota v domeni integriteta. Prav je, da s to vrednoto nagovorimo tudi starše in ustvarimo prostor razmisleka in pogovora.

wikimedia.org

POTEK

1. Na roditeljskem sestanku na kratko predstavimo staršem domeno integriteta in morda jim predstavimo, kaj bomo v skupini ali razredu počeli.
2. Povabimo jih, da jih nagovori vrednota poštenosti. Vsak posameznik naj s svojim telesom naredi skulpturo poštenosti (pomisli na poštenost in si ustvari v glavi podobo poštenosti, nato pa to izrazi s poljubno držo svojega telesa) in potem na kratko razloži, kaj ta skulptura predstavlja.
3. Starše razdelimo v skupine po 3 do 5 ljudi. Po dogovoru še skupaj ustvarijo skulpturo poštenosti in se nato v skupini pogovorijo, kje in kako vidijo mesto poštenosti v vrtcu ali šoli.
4. Vsaka skupina pripravi konkreten predlog za integracijo poštenosti v skupino ali razred.
5. Vse predloge zberemo na plakatu. Lahko jih tudi razvrstimo po prioritetah. Starši lahko glasujejo, kateri predlog se jim zdi najbolj smiseln. Glasujejo z dviganjem rok ali pa barvne nalepke, ki jim jih razdelimo, nalepijo k posameznim predlogom.
6. Lahko se dogovorimo, da bomo posamezen predlog integrirali v delo ali pa obljubimo staršem, da bomo te predloge uporabili pri načrtovanju dejavnosti v razredu ali skupini.

5.2. KAKŠNO ŠOLO ŽELIMO

Naj vsak človek pove, kakšna vrsta vlade bi zaslužila njegovo spoštovanje, in to bo že korak na poti do tega, da jo dobimo.

— HENRY DAVID THOREAU

NAMEN

Če zmoremo spoštljivo in odkrito povedati, kakšno inštitucijo želimo, je to po Thoreauju (2016) prvi korak na poti do tega, da jo dobimo. Povedati, kar želimo in pričakujemo, pa je tudi del integritete. Če torej zmorejo starši, učitelji in vzgojitelji to narediti in hkrati sprejeti poglede drugih, smo na dobri poti spreminjanja.

S to dejavnostjo želimo povezati starše, učitelje in vzgojitelje, da razmišljajo o svojih željah ter pričakovanjih do šole in vrtca.

POTEK

1. Pripravimo in napovejmo dogodek, kjer bo lahko vsak izrazil svoje mnenje o tem, kakšno šolo ali vrtec želi. Povabimo starše ter strokovne delavce. Udeležba je prostovoljna.
2. Pomembno je, da na začetku vzpostavimo vzajemno spoštovanje in zaupanje. Če je le možno, se vsi udeleženci posedejo v krogu. Govorniško znamenje (palica, pisalo, zvonček ...) daje besedo in govori lahko le tisti, ki govorniško znamenje drži v roki. Na začetku vsak pove ime in kako se v tem trenutku počuti. Govorniško znamenje kroži v smeri urinega kazalca.
3. Preberemo uvodno Thoreaujevo misel in jo nato preberemo še enkrat tako, da besedo »vlada« zamenjamo za besedo »šola« oziroma »vrtec«. Izpostavimo, da gre za to, da si upamo spregovoriti o tem, kaj želimo in da upamo sprejeti to, kar povedo drugi. Ne jemljimo povedanega kot kritiziranje, ampak izražanje mnenj, ki daje celovito - integralno sliko.
4. Sogovornikom predstavimo načela dialoga, ki bodo usmerjala pogovor. Načela napišemo na liste A4:
 - a. imej radikalno spoštovanje do sogovornika;
 - b. opazuj svoje sodbe;
 - c. zares poslušaj;
 - d. govori iskreno in jedrnato;
 - e. prepoznaj svoje predpostavke;
 - f. neguj zvedavost in odprtost;
 - g. zavzemi držo učenca, ne vseveda;
 - h. sleherni glas v krogu govori o meni.
5. Vsa načela na kratko razložimo, nekaj pa jih izberemo in položimo zapise na tla v sredini kroga. V sredino kroga položimo tudi govorniško znamenje. Kdor želi govoriti, vzame govorniško znamenje. Ko pove vse, kar je hotel, znamenje odloži in lahko ga vzame kdo drug. Govori lahko le tisti, ki ima v roki govorniško znamenje.
6. Začnemo pogovor na osrednjo temo Kakšno šolo / vrtec si želimo?
7. Dopustimo tišino. V tišini se odvija notranji dialog. Ko začutimo, da je konec, z dialogom končamo. Vzpodbudimo udeležence, da povedo, kako se sedaj počutijo.

5.3. POGUM NAŠIH OTROK

NAMEN

Otroci se velikokrat bojijo različnih stvari in situacij. Kakšen otrok je popolnoma preplašen, drugi so izjemno pogumni in jim ni težko podati se v neznano situacijo. Nekateri starši nimajo predstave, kaj je glede poguma razvojno v okviru normalnega in kaj lahko naredijo, če je otrok pretirano bojazljiv. Izmenjava izkušenj na tem področju je dobrodošla.

POTEK

1. Pred roditeljskim sestankom na stene razreda / igralnice obesimo velike plakate. Na vrhu plakatov piše:
 - a. Moj otrok se boji (je prestrašen), ko mora:
 - b. Zelo težko mu je samemu:
 - c. Najbolj pogumen je takrat, ko:
 - d. Zdi se mi, da je preveč pogumen pri:
 - e. Še kakšno leto nazaj se je bal _____. Sedaj pa to brez težav naredi:
 - f. Ko ga je strah, mu pomagam tako:
2. Staršem povemo, da se bomo pogovarjali o strahu in pogumu otrok in jih prosimo, da se sprehodijo po prostoru in na plakate dopišejo tisto, kar velja za njihove otroke / za njih.
3. Starše prosimo, da se razporedijo ob plakatih, preberejo napisano in se ob tem na kratko pogovorijo. Temu namenimo 5 do 7 minut časa.
4. Ko čas poteče, prosimo po enega posameznika iz vsake skupine, da pove kakšno ključno ali zanimivo ugotovitev.
5. Starše prosimo, da izberejo drug plakat in ponovimo predhodno točko.
6. Po tem se posedemo in vprašamo: »Kaj vas je presenetilo? Kaj ste spoznali novega, uporabnega?«

5.4. POPLAVA POŠTENOSTI

NAMEN

Če je poštenost ena najbolj tipičnih starih slovenskih vrednot in če je tudi sama beseda poštenost s svojim bogatim pomenom zelo posebna, potem je smiselno dati tej vrednoti konkreten poudarek. Poudarek pa damo tako, da jo zelo izpostavimo in naredimo vidno tudi staršem.

POTEK

Dejavnost izvedemo ob skupnih govorilnih urah ali roditeljskih sestankih, ko pride v vrtec ali šolo največ staršev. Napravimo poplavo poštenosti. To pomeni, da so vsi prostori šole zapolnjeni s sporočili in dejavnostmi ter simboli poštenosti. Nihče, ki takrat pride v šolo, ne more spregledati tega sporočila. Nekaj možnih prikazov:

- Avlo prelepimo z mislimi o poštenosti. Določene misli krasijo tudi fotografije, ilustracije.
- Pri likovni umetnosti učenci ustvarjajo na temo poštenosti in v avli pripravijo razstavo.
- Napravimo nekaj provokativnih plakatov in pustimo prostor za pripise ter nastavimo pisalo:

- Komu je še mar za poštenost? MENI!
- Slovenska poštenost. Jo lahko obudimo?
- Poštenost je ...
- Napravimo alejo poštenosti.
 - Na začetku napišemo: Poštenost je ...
 - Temu sledijo plakati ali pa konkretni simboli (denarnica, na kateri piše: Če me najdeš, me vrneš lastniku? Ali vrneš vse, kar si sposodiš? Če dobiš v trgovini vrnjenega preveč denarja, ga daš nazaj?)
- Če v ustvarjanje vključimo še starejše učence, bo nastalo še več presenetljivih idej.

5.5. POPLAVA INFORMACIJ

NAMEN

Morda se nam zdi, da starši tako ali tako vedo, kaj delamo. Pa to ni nujno res. Otroci ne povedo vedno doma in če staršem sami ne povemo, ne bodo vedeli. Večina staršev rada ve, kaj delajo otroci v vrtcu ali šoli. Večina staršev bo tudi pozitivno vrednotila dejavnosti s področja etike in vrednot. Povejmo staršem ob različnih priložnostih in na različne načine o dejavnostih v programu Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju.

POTEK

Ustvarimo poplavo informacij in uporabimo vse možne kanale. Če bodo informacije zanimive, pozitivne in raznovrstne, jih ne bodo starši doživeli kot nepotrebna (spam) sporočila.

Katere kanale lahko uporabimo:

1. letaki, ki jih starši vzamejo ob informacijskem mestu;
2. plakati ob razredih in plakat v avli;
3. plakat na nenavadnem mestu;
4. občasna sporočila preko e-pošte, e-asistenta z dodanimi fotografijami dejavnosti otrok in opisom fotografij;
5. spletna stran;
6. FB stran;
7. ustna informacija;
8. letaki, ki jih otroci prinesejo domov;
9. zadnja stran lista s položnico.

Kaj lahko sporočamo:

- osnovna informacija o modulu s kakšno zanimivostjo: misel, zgodba, spletna povezava;
- predlog dejavnosti, ki jo lahko starši naredijo doma skupaj z otrokom;
- izziv za starše, da prispevajo misel, zgodbo, fotografijo na dano temo;
- kratko poročilo o izvedeni dejavnosti;
- misli in odgovori otrok ob dani temi / vprašanju;
- predlog knjige za branje ali filma za ogled filma.

6. DEJAVNOSTI V VRTCU (IN ŠOLI)

6.1. ODLAGANJE ZADOVOLJITVE

NAMEN

Odlaganje zadovoljitve je pomemben del vztrajnosti in samodiscipline in na ta način sestavni del kakršnega koli uspeha. Odlaganje zadovoljitve pomeni tudi to, da najprej naredimo stvari, ki so bolj neprijetne. Na majhna odlaganja zadovoljitve navajamo že majhne otroke.

pixabay.com

POTEK

Dejavnost izvajamo ob različnih priložnostih. Veliko naredimo že z ustreznim govorjenjem in opisovanjem tega, kar počnemo. Nekatere priložnosti lahko tudi načrtujemo.

- Če se ob kosilu pojavi želja, da bi takoj pojedli sladico, poudarimo, da najprej pojemo glavno jed, šele nato je na vrsti sladica.
- Otroke usmerimo v to, da najprej pospravijo igrače, s katerimi so se igrali, šele nato vzamejo nove igrače.
- Stvari, ki jih dejansko tako počnemo na določen način, ko najprej naredimo tisto, kar je manj prijetno in potem tisto, kar radi počnemo, samo kratko in jedrnat opisujemo otrokom: »Najprej bomo naredili _____, kar nam ni tako prijetno. Potem pa bomo naredili _____, kar že vsi nestrpno čakate.«

- Ko otroci delajo neko stvar, se lahko pojavi motnja, ki je zelo vabljava. Otroke opogumimo, da stvar končajo ali vsaj pripeljemo do neke vmesne etape in šele nato dopustimo prekinitev. To pospremimo s primernimi besedami: »Vem, da si vsi zelo želite _____. Najprej moramo zaključiti to, kar ste počeli. Potem pa boste lahko naredili _____.« Po potrebi motnjo odstranimo iz zornega kota otrok.

6.2. KRIVDA IN SRAMOTA

NAMEN

Razlika med krivdo in sramoto je velika. Ne v besedah, ampak v občutku, ki ostaja v človeku. Krivdo in sramoto vzbujamo v otrocih odrasli in potem ta vzorec otroci usvojijo in ga sami reproducirajo naprej. Kako to razložiti malemu otroku? Poti sta dve. Ena je naše ravnanje in je najbolj učinkovita. Druga pa prvo podpira: to so razlage, pogovor in zgodbe.

Preden otroci dopolnijo štiri ali pet let, jim že lahko razložimo razliko med krivdo in sramoto.

— BRENÉ BROWN

POTEK

- Sami pri sebi si razjasnimo razliko (Brown, 2014):
 - Občutek sramu:** sem slab. Ko se počutimo osramočeni, se najpogosteje zaščitimo tako, da krivimo koga drugega ali same okoliščine. Občutek sramu spodjeda tisti del nas, ki verjame, da se lahko spremenimo. Voditelji pa tudi vzgojitelji in učitelji lahko zavestno ali podzavestno verjamejo, da je sramotenje dobro orodje za nadziranje ljudi.
 - Občutek krivde:** napravil sem nekaj slabega. Krivi se počutimo, ko smo storili nekaj slabega, nekaj, kar ni v skladu z našimi vrednotami. Občutek je neprijeten, vendar koristen, saj vzpodbuja pozitivne spremembe. Ko občutimo krivdo, se tudi opravičimo za tisto, kar smo storili, se oddolžimo ali spremenimo svoje obnašanje.
- Kot vzgojitelji (učitelji) se naravnajmo na način delovanja in komuniciranja z otroki, ki ne vzbujajo sramu. Opuščajmo izraze v obliki: slab si, prava neroda, danes si res tečen. Uporabljajmo komunikacijo v obliki:
 - Preveč si mahal z rokami in nisi bil pazljiv. Zbil in polomil si skodelico. Kako lahko to popraviš?
 - Udaril si Tino. Tega nisi naredil prav. Kaj misliš, kako se je Tina počutila? Kaj lahko narediš, da to popraviš?
- Otrokom razložimo, da oni niso slabi. Slaba ali napačna pa so lahko dejanja, ki jih naredijo. Ko naredijo neko dejanje in nekoga prizadenejo, naj se opravičijo in / ali poskusijo popraviti, kar se da.

6.3. NE MOREŠ BITI POGUMEN, ČE TE NI STRAH

Hrabrost je prava mera v dejanjih, ki vzbujajo drznost ali strah; hrabri se za nekaj odloči in vztraja in kljubuje, če je to lepo in če je nasprotje tega grdo.

— ARISTOTEL

NAMEN

O pogumu govorimo takrat, ko zmorejo otroci previdevati posledice in tveganje pri posameznih dejanjih. Nihče ne more biti pogumen, če ga ni strah. Pogumen si takrat, ko narediš stvari, ki so pomembne, čeprav te je strah. Dvoletnik, ki hodi po visokem zidu, ni pogumen. Enostavno ne predvideva posledic svojega ravnanja. V tej dejavnosti z otroki raziskujemo posledice nekaterih dejavnosti in razlikujemo med pogumom in nepremišljenostjo, zaletavostjo.

POTEK

- Ko želijo poskusiti kaj nevarnega, jih opozorimo, da se lahko poškodujejo. Povemo jim, zakaj je nevarno. Če je možno in če obstaja le verjetnost zelo lahkih poškodb, otroke naučimo tisto večino. Samo s prepovedmi in govorjenjem o nevarnostih prispevamo k razvoju prestrašenega otroka. Če pa otrok spozna, da so nekatere stvari potencialno tako nevarne, da jih sedaj ne sme delati in da so druge stvari nevarne, a jih lahko počne, če je pazljiv, upošteva navodila, uporablja morebitna zaščitna sredstva, bo razvijal zdrav pogum.
- Pri nevarnostih za otroka je smiselno upoštevati dvoje:
 - a. Kako velika verjetnost je, da se nesreča zgodi?
 - b. Kako huda poškodba ali škoda se lahko zgodi v primeru nesreče?
- Če je velika verjetnost, da pride do poškodbe (otrok z nožem reže krompir), a je obenem tudi zelo verjetno, da bo poškodba majhna (majhna ureznina), potem otroka poučimo, kako naj varno reže in mu damo ne pretirano oster nož, s katerim pa še vedno lahko reže.

6.4. RESNIČEN STRAH

NAMEN

Razlikujemo med dvema vrstama strahu. Resnični strah je strah pred resničnimi stvarmi, ki nam lahko škodijo ali nas poškodujejo. To je strah pred elektriko, pred ognjem, pred plezanjem na višinah, pred globoko vodo, pred kačami, psi ... Obstaja

pa tudi strah glede na prepričanja, da je nekaj nevarno: strah pred temo, strah pred prvim šolskim dnevom, strah pred WC-jem, strah pred hrupom.

Resnični strah je pomemben in ima svoj namen. Pomaga nam, da smo previdni in pazljivi in tako zmanjša možnosti, da se nam kaj zgodi.

Strah glede na prepričanja pa je tisti strah, o katerem rečemo, da je na sredini votel, okrog in okrog pa ga nič ni.

Potek

1. Otroke vprašamo: »Ali vas je kdaj strah?«
2. Zakaj nas je strah višine?
3. Zakaj nas je strah ognja?
4. Zakaj nas je strah psa?
5. Vse to nam lahko na kakšen način škodi in nas poškoduje.
6. Zakaj nas je strah teme?
7. Zakaj nas je strah hrupa?
8. Zakaj nas je strah, da bi soseda nekaj vprašali?
9. Običajno si ustvarimo prepričanje, da nas je nečesa strah. Tema nam ne more ničesar narediti. Sosed, ki ga bomo nekaj vprašali, nam ne bo ničesar naredil. Ponavadi bo celo zelo prijazen in vesel, da smo ga vprašali.
10. Kako smo lahko pogumni, ko nas je strah višine, kače, psa ...? Sproščeno in na preprost način se pogovorimo z otroki po naslednjem zaporedju:
 - a. Premislimo, kako se lahko zaščitimo, kaj lahko naredimo, da preprečimo škodo?
 - b. Ko moramo narediti takšno nevarno dejanje, se zaščitimo in ga enostavno naredimo.
11. Kako smo pogumni takrat, ko nas je strah teme, prvega šolskega dne, hrupa ...?
 - a. Pogovarjamo se npr. o temi. Zakaj nas je strah teme? Kaj lahko naredimo, da zmanjšamo ta strah?
 - b. Včasih je enostavno treba narediti tisti korak v neznano, v temo.
 - c. Naredimo, kar je možno narediti. Vzemimo svetilko, dogovorimo se, da nas nekdo gleda z balkona. In gremo v temo.

6.5. POŠTENOST, KI JO PRIČAKUJEM⁸

NAMEN

Včasih rečemo: »To ni pošteno.« Ta izraz so usvojili tudi otroci. Najpogosteje izraža naše občutenje, ko se nekaj ne odvije po pričakovanjih za nas. Ali pa takrat, ko gre neka stvar drugače, kot je napovedano, drugače, kot je glede na pravila in predpise bilo pričakovano. Nekaj, na kar smo se zanesli, ni bilo tako, kot smo se zanesli.

8 Osnova za dejavnost: Randomactsofkindness.org.

Otroci preko te dejavnosti z izkušnjo doživijo (ne)poštenost in preko tega tudi pomen poštenosti.

POTEK

1. Pripravimo dve vrečki (škatlici) bonbonov, ki jih otroci poznajo in imajo radi. Eno pustimo originalno zapakirano. Pri drugem pakiranju pa bonbone zamenjamo s kamni, želodi, zmečkanimi papirji.
2. Obe pakiranji prinesemo do otrok in začnemo pogovor: »Ko kupite v trgovini takšno vrečko bonbonov, kaj pričakujete, da boste našli? Kako bo to izgledalo? Kakšen bo okus?«
3. Pustimo dovolj časa, da otroci govorijo in opišejo pričakovanja.
4. Ponudimo otrokom bonbone, kjer so zaviti kamni, nekaj, kar niso bonboni. Ko odvijejo bonbone in imajo dovolj časa, da izrazijo presenečenje, razočaranje ... jih vprašamo: »Ste presenečeni? Zakaj ste presenečeni?«
5. Potem odpremo vrečko, kjer so pravi bonboni in jih razdelimo otrokom. Vprašamo jih: »Ali je v tej vrečki to, kar ste pričakovali, kar mora biti? Je tudi v notranjosti tisto, kar kaže zunanost?«
6. Pošteno je, če je v notranjosti vrečke tisto, kar obljublja zunanost. Pošteni ljudje so tisti, ki naredijo to, kar obljubijo, ki govorijo to, kar mislijo in je njihovo zunanje obnašanje in govorjenje enako, kot je njihova notranjost.
7. Otroke vprašamo: »Ali poznate koga, ki je pošten? Ki pove tisto, kar misli, ki naredi tisto, kar je obljubil? Kdaj ste vi pošteni?«

6.6. NAJDENA TORBICA ALI DENARNICA

NAMEN

Kdaj pa kdaj najdemo predmet, ki ga je nekdo pozabil ali izgubil. Otroci, ki sami še niso imeli izkušnje, da bi našli neko stvar, ne vedo, kaj in kako postopati. V tej dejavnosti ustvarimo izkušnjo, ki omogoča razmislek, pogovor in konkretno dejanje integritete.

pixabay.com

POTEK

1. Vzgojiteljica v skupini se dogovori z drugo vzgojiteljico ali drugim zaposlenim v vrtcu, da ji posodi torbico, v kateri naj bo nekaj denarja, kakšen zanimiv

- predmet (nakit, kozmetika, telefon ...) in bonboni ali drug prigrizek, ki je že odprt. Torbico vzgojiteljica nastavi (rahlo skrito) na vrtčevskem igrišču.
2. Skupina gre na igrišče in se začne igrati skrivalnice. Igrajo se tako dolgo, da nek otrok najde torbico.
 3. Vzgojiteljica zbere otroke okrog najdbe in usmerja pogovor:
 - a. Kaj je to?
 - b. Zakaj pa je bila torbica tukaj zunaj? Kako se je znašla tukaj?
 - c. Ali smemo pogledati vanjo?
 - d. Verjetno je notri kaj zanimivega. Lahko tisto vzamemo zase?
 - e. Čigava pa je? Kako bomo to ugotovili? (Moramo jo preiskati, da najdemo kakšen dokument, ki pove, kdo je lastnik.)
 - f. Ko po brskanju odkrijemo dokument, se pogovorimo, ali poznamo to osebo. Ker je iz vrtca, jo bodo otroci verjetno prepoznali.
 - g. Kaj bomo naredili sedaj?
 - h. Še eni bonboni so tukaj. Ali si lahko postrežemo?
 4. Torbico skupaj odnesemo lastniku. Lastnik pokaže veselje in hvaležnost in otrokom podari bonbone, ki so bili v torbici.
 5. Po vrnitvi nadaljujemo pogovor:
 - a. Kako se je lastnik počutil, ko je ugotovil, da je torbico nekje izgubil?
 - b. Kako se je počutil, ko smo mu jo prinesli nazaj?
 - c. Kako ste se vi otroci počutili?
 - d. Kaj bi naredili, če ne bi mogli ugotoviti, čigava je, ali pa osebe, ki bi bila na dokumentu, ne bi poznali?
 - i. Lahko bi koga vprašali.
 - ii. Poskušali bi najti kakšen kontakt do osebe.
 - iii. Denarnico bi odnesli na policijo.
 - e. Ste že kdaj našli kaj, kar ni bilo vaše?
 - f. Kaj ste naredili?
 - g. Zakaj je treba najdene stvari vrniti lastniku?
 - h. Kako imenujemo lastnost, ko vedno vrnemo stvari, ki niso naše? Poštenost. Morda otroci najdejo še kakšno drugo ustrezno poimenovanje?

6.7. REČEM - NAREDIM

NAMEN

Otroci za veliko stvari rečejo, da jih bodo naredili. Na nekatere pozabijo, nekatere poizkusijo, a so prezahtevne ali zahtevajo preveč napora, za druge si enostavno premislijo. Pri tej dejavnosti vzgojiteljica vsaj delno spremlja obljube otrok in njihovo uresničevanje in jih spodbudi ter opogumi, da katero od teh reči tudi naredijo.

Gre za kombinacijo načrtnih dejavnosti in pozornosti na spontane priložnosti, ko otrok reče, da bo nekaj naredil.

POTEK

1. Dejavnost začnemo z načrtovanim dogodkom, ki mu lahko damo naslov Lepo je v naši igralnici.
2. Z otroki se pogovarjamo, kaj vse je lepo v igralnici, kaj vse prispeva k temu, da se dobro počutimo.
3. Otroke vzpodbudimo, da odkrivajo, kaj vse bi še lahko prispevalo k boljšemu počutju. In jih po potrebi usmerimo na naslednja področja:
 - a. urejenost prostora,
 - b. zanimive dejavnosti,
 - c. medsebojna prijaznost in pomoč.
4. Vprašamo jih, kdo lahko te stvari naredi, kdo lahko prispeva k boljšemu počutju? V pogovoru pridemo do tega, da to naredimo le mi sami.
5. Otroke vzpodbudimo, da predlagajo nekaj konkretnega, kar bodo oni naredili za boljše počutje v igralnici. Otrokom pomagamo pri izbiri dejavnosti tako, da so:
 - a. dovolj enostavne za njih (dosegljive);
 - b. časovno opredeljene (do kdaj bo to narejeno);
 - c. ustrezne (res prispevajo k boljšemu počutju v skupini).
6. Na plakat napišemo ime otroka in zraven njegovo dejavnost ter do kdaj bo narejena. Otrokom povemo, da so to njihove obljube, ki jih morajo držati. Na primeren način jih vzpodbujamo, da izpolnijo svoje obljube.
7. Pozorni smo na otrokove spontane obljube, ki se nanašajo na druge otroke v skupini in na čas, preživet v vrtcu. Ko slišimo takšno obljubo, vprašamo otroka: »Ali je to tvoja obljuba? Jo zapišem na plakat?« Po potrebi preverimo izvedljivost obljube in se o tem pogovorimo z otrokom. Opozorimo jih na misel: »Obljubim le tisto, kar lahko izpolnim.«

6.8. ČUTIM - SAMODISCIPLINA - RAVNAM

NAMEN

Čustva in občutki niso nikoli napačni ali neresnični. So le čustva in občutki, ki se pojavijo v otrokovi glavi in glavi odraslega kot odziv na neko situacijo, na nek dogodek ali na neko potrebo. Občutkom pa lahko sledi ravnanje, ki dela škodo nekemu drugemu (ga udari, mu poškoduje njegove stvari, grdo govori o njem).

Otroci spoznajo, da se ne glede na čustva lahko odzovejo nenasilno in nerušilno. Vzgojitelji pa jim pomagajo, da integrirajo različne dele možganov in se tako učijo odzivanja. Ali kot pravita Siegel in Bryson (2016): »Vplivati želimo na dojemljive možgane v prvem nadstropju; nočemo sprožiti delovanja reaktivnih možganov v pritličju (amigdale). Tako se lahko višji deli možganov sporazumejo z nižjimi (impulzivnimi in reaktivnimi) deli možganov ter jih preglasijo.«

POTEK

1. Ko otrokova čustva eksplodirajo in se odziva rušilno ali nasilno, ne moremo strogo zahtevati, naj se umiri. Siegel in Bryson (2016) pravita, naj mu raje pomagamo umiriti možgane v pritličju tako, da ga nežno povabimo bliže k sebi in ga vprašamo, zakaj se je razburil. Smo sočutni z njim. Poslušamo ga in izražamo besedno in nebesedno empatijo. To ne pomeni, da dajemo prav njegovim dejanjem. Pokažemo mu le, da razumemo njegove občutke. Uglasimo se z otrokovo psiho, ki se skriva za samim vedenjem. Ljubeč dotik je eden najbolj učinkovitih načinov povezovanja.
2. Če smo na javnem mestu ali med več ljudmi, ga mogoče peljemo ven in medtem poskušamo prebuditi možgane v prvem nadstropju - dojemljive možgane. Prej omenjena avtorja navajata, da raziskave potrjujejo, da je bolje sprožati delovanje dojemljivih možganov v prvem nadstropju, kot pa jeziti reaktivne možgane v pritličju.
3. Zavedati se moramo, da najbolj vzpodbujamo dojemljive možgane takrat, ko se vklopijo tudi naši reaktivni možgani - naša amigdala. Amigdala pa hoče le eno - zmagati. Kadar pa se amigdali otroka in odraslega borita in hočeta zmagati, se to skoraj vedno konča s porazom obeh.
4. Ko se z otrokom povežemo, začnemo nagovarjati dojemljive možgane. Vzpodbujamo sočutje. Otroka vprašamo, kaj misli, kako se je druga oseba počutila, kaj bi lahko naredil drugače. Vprašamo ga, kaj čuti v telesu, ko je jezen. Bolj kot otroka spodbujamo, naj premisli, preden se odzove, naj upošteva počutje drugih, naj se vede sočutno, pogosteje bo uporabljal možgane v prvem nadstropju in jih bo okrepil ter povezal z možgani v pritličju.
5. Upoštevajmo, da se otroški možgani še razvijajo in moramo biti potrpežljivi ter ne smemo pričakovati, da se bo otrok vedno imel pod nadzorom.
6. Sami se vprašajmo, zakaj se otrok tako obnaša. Je morda:
 - a. lačen ali žejen,
 - b. utrujen,
 - c. jezen,
 - d. zdolgočasen?Če ugotovimo, da bi bila katera od teh stvari, ga po tem, ko smo se z njim povezali, usmerimo na pot izven tega stanja. Ponudimo mu hrano, počitek ...

6.9. LAŽ IN RESNICA

NAMEN

Otroci spoznajo primere laži in resnice in preko iskanja teh primerov v vsakdanjem življenju poglobijo svoje razumevanje teh pojmov.

POTEK

1. Napravimo preprosto tabelo in začnemo govoriti in dodajati preproste primere.

Resnica	Laž
<ul style="list-style-type: none">▪ nebo je modro,▪ pes ima 4 noge,▪ naša skupina se imenuje _____,	<ul style="list-style-type: none">▪ trava je modra,▪ jabolka naredijo v tovarni,▪ naši vzgojiteljci je ime Micka,

2. Prosimo otroke, da nadaljujejo z naštevanjem laži in resnic.
3. Ko se tabela napolni, jih vprašamo, kakšna je razlika med lažjo in resnico in se o odgovorih pogovorimo.

6.10. LAŽ IMA KRATKE NOGE

NAMEN

Laž je v večini primerov nasprotje iskrenosti in poštenosti. Je nekaj, kar ruši integriteto. Skoraj vedno se laž razkrije. Včasih zelo hitro, drugič zopet čez dolgo časa.

Namen te dejavnosti je, da otroci spoznajo kakšen primer, ko je laž bila razkrita in je imela slabe posledice.

pixabay.com

POTEK

1. Otroke vprašamo, kaj pomeni pregovor: »Laž ima kratke noge.«

- a. Pogovorimo se najprej, kaj je sploh laž. Pustimo otroke, da govorijo. Dodamo lahko, da je laž nekaj, kar ne opisuje realnosti. Če je avto rdeč - kar je realnost - in rečemo, da je moder, potem je to laž. Če smo razbili kozarec - kar je realnost in rečemo, da ga nismo, je to laž. Za ta namen lahko uporabimo tudi predhodno dejavnost Laž in resnica.
- b. Kaj pomenijo »kratke noge«? Kaj se zgodi, če v teku tekmujeta dva in ima eden zelo kratke noge, drugi pa običajne ali celo precej dolge noge? Kdo bo zmagal? Laž torej hitro ulovimo. Laž se razkrije.
- b. Vzgojitelj pove otrokom, kako je on doživel to, da ima laž kratke noge.
- c. Vzgojitelj vpraša otroke, ali so tudi oni to že doživeli. Kdaj in kako?

6.11. OPOZARJATI NA VSAKODNEVNO POŠTENOST

NAMEN

Dejavnost vzpodbuja občutljivost za poštenost in hkrati ponuja soočanje s konkretnimi ljudmi, ki delujejo pošteno. Otroci na ta način vidijo, da poštenost obstaja, saj se srečajo s konkretnimi vzori poštenosti.

POTEK

1. Dejavnost uporabljamo priložnostno, ko opazimo dejanje poštenosti sami ali smo priča temu s skupino otrok.
2. Če otrok ni bil zraven, povemo, kaj se (nam) je zgodilo. Potem opozorimo na poštenost, ki je bila prisotna in bi morda nepoštenost v tem primeru bila celo neopažena. Nekdo je torej bil pošten, morda kljub temu, da ne bi nihče opazil, če ne bi bil pošten.
3. Preko otrok ali drugega komunikacijskega kanala povemo staršem, da smo pozorni na dejanja poštenosti in jih prosimo, da so tudi oni pozorni na to in opozorijo otroke, ko dejanje poštenosti opazijo.

6.12. KAJ BI NAREDIL, ČE ...⁹

NAMEN

Precej pogosto se čudimo, kako je mogel otrok narediti nekaj, kar je napačno, ni pošteno / ni iskreno. Po premisleku pogosto ugotovimo, da se otrok še nikoli (ali ne dovolj pogosto) ni srečal s tovrstnim izzivom in mu tudi nihče ni povedal, kako postopati v takem primeru - kaj je prav in kaj narobe. Ko izpostavimo zelo verjetne

⁹ Ideja za dejavnost: <http://www.pbs.org/parents/experts/archive/2013/01/teaching-children-to-have-inte.html>

izzive, se otrok sooči z njimi in s pogovorom skupaj odkrivamo, kaj bi bili primerni odzivi.

POTEK

1. Premislimo dejanja otrok, ki so povezana s poštenostjo in iskrenostjo in poiščimo izzive, s katerimi se srečajo otroci in se dotikajo njihove integritete. Sledi nekaj možnosti, ki jih še sami dopolnite:
 - a. Ena od skupin zapušča igrala in od daleč opaziš, da je enemu od otrok nekaj padlo. Ko prideš na tisto mesto, najdeš lepo elastiko za lase, obesek za ključke, nalepko ..., ki ti je zelo všeč. Kaj bi naredil?
 - b. Med igro na vrtu polomiš babičino rožo. Nihče te ni videl. Veš, da ima babica zelo rada rože in ni vesela, če se zlomijo. Kaj boš naredil? Kaj boš rekel, če babica vpraša, kdo je to naredil?
 - c. Mami si obljubil, da boš pospravil igrače, s katerimi si se igral. Minilo je že nekaj časa in sedaj se že igraš z novimi igračami. Mamica te opozori, da še nisi pospravil. Kaj boš naredil?
 - d. Nekomu iz skupine obljubiš, da mu naslednji dan prineseš neko lepo nalepko. Naslednji dan nalepko res prineseš. Na poti v igralnico jo vidi drug prijatelj (ne tisti, ki si mu jo obljubil) in te prosi, da mu jo daš. Kaj boš naredil?
2. Otrokom opišemo izziv, jim postavimo vprašanje ter se pogovorimo o njihovih odzivih. Na koncu izpostavimo, kakšen je pravi odziv in zakaj je tako.

6.13. IZBRUH - INTEGRACIJA¹⁰

NAMEN

Izbruh je pogosta reakcija otrok, še posebej mlajših. Siegel in Bryson (2016) pravita, da otrok včasih res načrtuje izbruh besa, čeprav se obvlada in hoče na ta način načrtno nekaj doseči. V večini primerov, še posebej pri mlajših otrocih, so takšni kontrolirani izbruhi pogosteje izjema kot pravilo. Večinoma je izbruh dokaz, da so možgani v pritličju (plazilski možgani, tisti del možganov, ki se nekontrolirano odziva) prevzeli oblast nad možgani v prvem nadstropju (tisti del možganov, ki je zmožen logičnega sklepanja, sočustvovanja in razumevanja sebe), zato se otrok upravičeno ne more obvladati.

Siegel in Bryson (2016) dodajata, da moramo otroku pomagati in ga potolažiti, če ne more obvladati čustev in dejanj. Na ta način tudi prispevamo k integraciji njegovih možganov v pritličju s tistimi v prvem nadstropju. Če otrok večkrat doživi, da se pomembni odrasli odzovejo čustveno in uglašeno z njegovimi mislimi in se tako povezujejo z njegovimi možgani, njegovi možgani počasi postanejo sposobni samoregulacije in samotolaženja.

¹⁰ Dejavnost temelji na načelih iz knjige Siegel, D. J., Bryson, T. P.: Vzgoja brez drame.

POTEK

1. Ko otrok doživi izbruh, izražamo empatijo, sočustvujemo z njim in mu pokažemo, da mu stojimo ob strani tudi v tej situaciji. Otrok se namreč v tem stanju počuti nemočnega in ne more povedati, kaj potrebuje.
2. Zavedamo se, da v stanju izbruha otrok ni sposoben učenja in sprejemanja logičnih argumentov in zapovedi. Prvoten odziv ni ustaviti izbruh, ampak povezava z otrokom.
3. Med povezovanjem otroku po potrebi določimo meje. Če otrok med izbruhom uničuje stvari ali ogroža druge, lahko rečemo: »Vidim, da si razburjen in težko obvladuješ telo. Pomagala ti bom,« in ga morda nežno primemo v naročje in odnesemo ven. Nekaj načel, ki nas vodijo pri povezovanju:
 - a. Iščite razloge, zakaj je otrok v tem stanju. Kaj sporoča?
 - b. Razmislite o načinu. Poleg vsebine je pomembno, kako stvari sporočati.
 - c. Tolažite ga. Spustite se pod višino njegovih oči, se ga dotaknite, prikimajte in ga glejte z empatijo.
 - d. Ovrednotite njegova čustva in jih morda celo sprejmite.
 - e. Nehajte govoriti in raje poslušajte.
 - f. Ponovite, kar ste slišali, da bodo otroci vedeli, da jih poslušate.
4. Preusmerjanje sledi potem, ko se umirimo mi in ko se umiri otrok.
5. Postavimo si vprašanja:
 - a. Zakaj se je otrok tako vedel? Kaj se je dogajalo v njegovi glavi?
 - b. Kaj hočem otroka naučiti?
 - c. Kako mu lahko to najboljše dopovem?
6. Pri preusmerjanju želimo:
 - a. Otroku pomagati, da bolje razume lastna čustva in odzive.
 - b. Da razmisli o tem, kako njegova dejanja vplivajo na druge.
 - c. Da se vpraša, kako lahko popravi napako, če je to relevantno.
7. Strategije, ki pomagajo pri preusmerjanju:
 - a. manj besed,
 - b. sprejmite čustva,
 - c. opišite, ne pridigajte,
 - d. otrok naj sodeluje pri vzgojnem procesu.

6.14. JUNAKI NA OBISKU

NAMEN

Že male otroke navdušujejo gasilci, smetarji, policisti, bageristi. Gasilci in policisti so precej pogosti gostje v vrtcu. Pri tej dejavnosti želimo izpostaviti pogum in integriteto gostov.

wikimedia.org

POTEK

1. Povabimo v vrtec goste, ki so se izkazali s pogumom. Gasilci in policisti so vedno dobrodošli kandidati za to. Pogosto se izkaže tudi kakšen drug posameznik, ko se mora odzvati na nepričakovano situacijo: rešiti koga iz vode, ognja, braniti pred napadalci ...
2. Prosimo gosta, da govori o svoji izkušnji, ko je moral biti pogumen.
 - a. Kakšna je bila situacija?
 - b. Kako se je sam počutil?
 - c. Kaj mu je pomagalo, da je lahko pogumno odreagiraj?
 - d. V čem je bila nevarnost zanj?
 - e. Kaj je naredil, da je zmanjšal to nevarnost?
 - f. Komu je pomagal?
3. Povabimo gosta, da pove, kako je sploh postal pogumen:
 - a. Ali ga je kot otroka bilo kdaj strah?
 - b. Kako je strah premagal?
4. Gosta morda tudi posnamemo z video kamero, fotoaparatom ali telefonom in uporabimo za natečaj za vzornike.

6.15. ZBIRATELJSTVO

NAMEN

Zbirateljstvo zahteva vztrajnost - običajno celo vztrajnost, ki traja celo življenje. Z zbirateljstvom se otrok sreča s številnimi ovirami, ki preizkušajo to vztrajnost. Najprej potrebujemo predmet zbiranja. Zbiramo lahko znamke, svinčnike, minerale, nalepke, barbike in še veliko drugega. Pri odločitvi za predmet je potrebno določeno

navdušenje in občudovanje tega predmeta. Potreben je premislek, kaj bomo zbirali. Ko usmerjamo otroke v zbirateljstvo, je smiselno, da jim pomagamo postaviti nek cilj: ali časovni (zbral bom 2 meseca) ali številski (zbral bom vsaj 100 predmetov). Ta cilj je obramba pred naveličanostjo in skušnjavo, da bi začeli zbirati nekaj drugega.

https://cl.statflick.com/1/37181751460_8c365bfcfd_b.jpg

POTEK

1. Z otroki se pogovorimo, kaj vse ljudje zbirajo. Če ima katera od vzgojiteljic kakšno zbirko, jo prinese pokazati.
2. Otroke povprašamo, kaj bi sami želeli zbirati. Na plakat napišemo zbirateljske ideje za vsakega otroka.
3. Poiščemo idejo, kaj bi lahko en mesec zbirali kot skupina. Potrebujemo predmet, ki je praktično zastoj, ki se ga da dobiti, a vseeno ni na voljo v neomejeni količini - zanj se je potrebno potruditi. Vsem otrokom je predmet všeč. Otroci predlagajo predmete in jih zapisujemo na tablo ali plakat. Med predlogi izberemo tiste, ki imajo podporo vseh otrok in izbrane predloge ovrednotimo glede na to, ali so na voljo zastoj vsakemu otroku, se je pa treba za njih malo potruditi. Zbiramo lahko npr. slike, živali, rastlin ... zanimivo embalažo, znamke, ki prihajajo po pošti v družino.
4. Ko izberemo najbolj prikladen predmet, se z otroki pogovorimo o kriterijih. Če je posameznih predmetov na voljo veliko, prosimo otroke, da prinesejo le tiste, ki so jim izjemno všeč.
5. Dogovorimo se za način shranjevanja: na police, lepljenje na plakate, v fascikel s plastičnimi mapami ...
6. O zbiranju obvestimo starše in jih prosimo, da puščajo otrokom odgovornost, da sami iščejo in prinašajo predmete v vrtec in so jim starši le opora, ko se kaj zatakne.

7. Med zbiranjem se pogovarjamo o težavah in vzpodbujamo vztrajnost.
8. Po končanem zbiranju lahko pripravijo razstavo zbranih predmetov.
9. Z otroki se pogovorimo, ali bi sami začeli kaj zbirati. Pogledamo plakat, kjer so otroci predlagali, kaj bi zbirali. Ob vsakem predlogu se pogovorimo o izvedljivosti. Otroke povprašamo, kdo se je odločil, da bo zbiral. S tistim otrokom se dogovorimo glede dosegljivega cilja in ga zapišemo na plakat.
10. Po primernem času preverimo, kako zbiranje teče in damo otrokom ustrezno vzpodbudo.

6.16. RISANKA ZA VZTRAJNOST

NAMEN

Živali so po navadi zelo vztrajne pri tistem, kar morajo narediti. Vztrajnost živali uporabimo za navdih ob raziskovanju lastne vztrajnosti.

POTEK

1. Otrokom preberite / zapojte pesem:

Mali hitri pajek
plete nad vodo,
ko se ulije dežek,
ga kaplje odneso,
nato posije sonček
in posuši zemljo
in mali hitri pajek
spet plete nad vodo ...
2. Z otroki pogledajte prvi video o pajku, ki ga najdete na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=Gqhxqqg2bzk>
3. Pri analizi jim pomagajte z vprašanji:
 - a. Kaj je nenavadno v tej risanki?
 - b. Kakšen je pajek? Katera je njegova lastnost?
 - c. Zakaj je ta lastnost potrebna?
4. Sprehodimo se v okolici vrtca in poiščimo pajkove mreže. Pogovorimo se o tem, koliko časa je potrebno, da pajek naredi takšno mrežo. Kaj se zgodi, če mu nekdo mrežo potrga?
5. Otroke vprašamo, koliko so oni vztrajni. Kdaj so nazadnje bili zelo vztrajni? Kaj so delali / naredili?
6. Zakaj je vztrajnost pomembna lastnost?
7. Opazujemo še druge živali pri njihovi vztrajnosti: čebele, mravlje, ptice, ki gradijo gnezdo ... in se pogovarjamo o tem, zakaj je ta vztrajnost pomembna, pri čem jim pomaga?

7. DEJAVNOSTI V ŠOLI (VRTCU)

Dejavnosti v šoli potekajo v več oblikah:

- V vsakem razredu je posameznemu modulu posvečena **vsaj ena razredna ura**.
- Posamezne dejavnosti **učitelji vključujejo v redne ure pouka**, v dodatne razredne ure, interesne dejavnosti, podaljšano bivanje ali posebne dneve (kulturni, naravoslovni, tehniški, športni). Tudi v 5 minutah se da veliko narediti: kratek premislek, zapis na samolepljive listke in hitro oblikovanje plakata, ogled kratkega video posnetka ...
- Na šoli deluje **skupina / krožek**, ki jo / ga sestavljajo učenci, bolj predani uveljavljanju etike in vrednot. Ta skupina se pod vodstvom varuha etike in vrednot srečuje tedensko ali na dva tedna.
- Dva ali več učiteljev se poveže in pripravijo skupno dejavnost, ki vsebinsko sodi v več predmetnih področij. To lahko naredijo v okviru dneva dejavnosti ali posamezne šolske ure.
- **Natečaj**, znotraj katerega učenci ustvarjajo in objavljajo video posnetke, ki govorijo o vrednotah dela in ustvarjalnosti.

7.1. IZVEDBA RAZREDNE URE

Na začetku modula izvedemo razredne ure na temo Integriteta v vseh razredih v šoli. To je dejavnost, preko katere se vsi učenci šole srečajo z dano vsebino.

Predlagamo dejavnost, ki se nanaša na **ogled posnetka vzornika** ali pa izvedbo katere koli dejavnosti, ki je v priročniku. Delovna skupina varuhov lahko izdelata tudi bolj konkretno pripravo in jo posreduje učiteljem.

V nekaterih ustanovah varuhi sodelujejo pri izvedbi posameznih razrednih ur.

NAMEN

Učenci se srečajo z vrednotno domeno Integriteta, vzpostavijo odnos do nje in jo pri sebi ovrednotijo.

POTEK

Izberemo eno ali več predlaganih dejavnosti: ali dejavnost za vrtec (šolo), ko gre za otroke 1. triletja ali eno izmed ključnih dejavnosti v poglavju 4 in to dejavnost v okviru razredne ure izvedemo.

7.2. VODENJE SKUPINE UČENCEV ZA ETIKO IN VREDNOTE

Skupina učencev za etiko in vrednote se sestaja tedensko za eno šolsko uro. V skupini so učenci, ki želijo bolj dejavno delovati na področju etike in vrednot v šoli. K sodelovanju učence povabite pri razrednih urah, s plakati in preko šolskega radia.

Etika in vrednote so lahko interesna dejavnost, ki pa jo je potrebno načrtovati in vključiti v Letni delovni načrt. Vsebino in dejavnosti programa etike in vrednot privedimo že obstoječi skupini, krožku.

Smiselno je, da ima skupina na voljo kotiček ali pano, kjer predstavlja svoje delo in nagovarja ter obvešča ostale učence na šoli.

NAMEN

Skupina je namenjena poglobljenemu delu na področju vrednot v šoli. Skupina je ob pomoči varuha koordinator dejavnosti, ki potekajo na šoli. Svoje sovrstnike motivira za sodelovanje in pri natečaju.

V modulu Integriteta lahko ta skupina pregleda različne dejavnosti in opravila na šoli, ki so tako ali drugače povezani z integriteto. Posamezne dejavnosti analizira in prepozna, kateri elementi dela in ustvarjalnosti so prisotni. Predlagajo spremembo dejavnosti, večje vključevanje določenih vsebin in podobno, če ugotovijo, da bi to bolj prispevalo k oblikovanju bolj ustvarjalne šole, kjer bi bilo tudi več učenja z delom.

KAJ POTREBUJEMO:

- prostor, kjer se skupina srečuje;
- projektor in računalnik;
- plakate, papir in pisala.

POTEK

Skupino vodi varuh etike in vrednot ali drugi strokovni delavec, ki nadomešča varuha.

- Skupina je koordinator, ki deluje skupaj z varuhom etike in vrednot. Skupaj načrtujejo izvedbo natečaja na šoli, kampanjo za promocijo določenih vrednot znotraj modula.
- Skupina nameni dve srečanji načrtovanju svoje dejavnosti. Mentor - varuh etike in vrednot predstavi osnovni namen delovanja skupine in predstavi samo domeno Integritete. Skupaj izvedejo kakšno od predlaganih dejavnosti, se pogovorijo o posameznih vrednotah in jih umestijo v svojo šolo.
- Ko iščejo nove ideje, uporabijo nevihto možganov ali katero od drugih tehnik ustvarjalnega razmišljanja¹¹.

11 Več o tehnikah ustvarjalnega razmišljanja lahko najdemo na: <http://www.inovativnost.net/sola/3.asp>

- Pri nevihti možganov je osnovno vprašanje: kako lahko naša skupina najbolj pripeva k temu, da bomo na naši šoli bolj uspešno uresničevali vrednote modula Integriteta. Skupina se osredotoči na eno ali več izmed naslednjih področij:
 - **Podeljevanje nagrade za poštenost (Fair Play)**- za dejanje, ki izkazuje visoko stopnjo integritete. Dejavnost obsega oblikovanje razpisa za nagrado, spremljanje posameznih dejanj učencev in spremljanje prijav ter sestavo komisije, ki izmed predlogov podeli nagrade.
 - Na podoben način lahko podelijo tudi **šolsko nagrado za pogum**.
 - V skupini tudi izvajajo dejavnosti, ki so predlagane v priročniku. Dejavnosti skupine naj bodo enakovredno usmerjene navzven in k sebi.

Nekaj možnih dejavnosti skupine (prednosti imajo dejavnosti, ki jih skupina sama izbere):

- Priprava plakata o vrednotni domeni, ki naj kasneje visi na vidnem mestu v šoli.
- Priprava izvedbe natečaja. Cilj natečaja je pridobiti izjave in / ali video posnetke ljudi, ki v lokalnem okolju šole živijo vrednote iz domene Integriteta. Skupina vzpodbuja razrede na šoli in vse učenke in učence, da sodelujejo pri natečaju. Obenem sami aktivno oblikujejo nabor teh ljudi, napravijo izbor in posnamejo njihovo pričevanje, kako živijo posamezno vrednoto in kaj to za njih pomeni. Vsebina natečaja je predstavljena v posebnem poglavju.
- Priprava prispevka za šolsko glasilo: intervju z nekom, ki uresničuje in se ravna po vrednotah iz domene Integriteta. To dejavnost morda povežemo z natečajem.
- Priprava in vzdrževanje šolske Facebook strani Etika in vrednote v OŠ XY.
- Izvedba preproste ankete z 1 do 3 vprašanji. Rezultate ankete objavijo na šolski oglasni tabli in na šolski spletni strani.

7.3. IZDELAVA GRBA

NAMEN

Grb je znak identitete. Opisuje osebo, skupino ali ustanovo. Z izdelavo grba krepimo lastno identiteto. Ko grb oblikujemo, hkrati izbiramo vodilo zanj. Raziskujemo svoje vrednote ter gradimo lastno integriteto.

POTEK

1. Na voljo so napisane misli o integriteti. Otroci se sprehodijo ob njih in si eno izberejo ter jo vzamejo. Izberejo tisto, ki jih najbolj nagovarja, ki jim je najbliže, ki bi jo želeli dati v svoj grb.
2. Listi z osnovno obliko grba so na voljo. Misli naberemo v zadnjem delu priročnika in izbor prilagodimo starosti otrok.
3. Otroci misel nalepijo v grb, misel in grb dopolnijo z elementi, pobarvajo.

4. Vsak učenec predstavi grb in razloži geslo.
5. Grbe obesimo v učilnici in občasno spomnimo učence, da si jih ogledajo in premislijo, ali in koliko je njihovo trenutno ravnanje v skladu z vodilom na grbu.

7.4. LAŽI - TAKŠNE IN DRUGAČNE

NAMEN

Poznamo različne laži, ki ji tudi nazorno poimenujemo: debela laž, kosmata laž, nedolžna laž, prikrita resnica. Za debelo laž vemo, da je napačna. Nedolžna laž pa sama po sebi ni nujno laž, le delček resnice smo izpustili. Peck (1990) pravi, da so nedolžne laži lahko prav tako razdiralne kot debele. Večkrat tudi slišimo, da je kdaj laž potrebna in celo koristna. Kaj je s tem? Tudi to zahteva razmislek. Potem pa so še trditve, ki jih izrekajo manjši otroci in ne držijo. Ali je to domišljija ali igranje z besedami in stavki?

Pomembno je, da otroci poznajo različne tipe laži in vedo, da lahko rušijo integriteto in odnose tudi drobne laži ali prikrivanja, ki so na prvi pogled videti zelo nedolžni.

POTEK

1. Otroke prosimo, da na list papirja narišejo ali napišejo, kaj je laž.
2. Vsak v stavku predstavi svoj izdelek.
3. Vprašamo jih, ali so vse laži enako hude. Iščemo primere za različno hude laži in jih pišemo na liste papirja.
4. Ko smo končali z zbiranjem, poskusimo laži razporediti od najmanj hude do najbolj hude.
5. Pogovorimo se, zakaj tak vrstni red. Zakaj je določena laž najmanj huda in zakaj je določena najbolj huda?
6. Kakšen učinek ima laž?
7. Kaj bi bila res huda laž za vas? Kakšen učinek bi imela na vas? Kaj pa na tistega, ki bi jo izrekel?
8. Ali imate kakšno izkušnjo male - nedolžne laži, ki je morda resnica z izpuščeno kakšno podrobnostjo, ki je bila namenjena vam in vas je prizadela ali pa ste vi z njo prizadeli nekoga drugega? Zakaj je bil kljub majhnosti laži tak učinek?
9. Kaj pomeni judovski pregovor: Polovična resnica je cela laž. Najdete kakšen primer zanj?
10. Ali obstaja koristna laž? Kdaj je po vaše laž koristna? Ali ima tudi koristna laž kakšne negativne posledice?

7.5. OBLJUBA DELA DOLG

NAMEN

Obljuba je zaveza. Carter (1996) pravi: »Obljuba je z drugimi besedami odprta in brezpogojna izjava o tem, kako nameravam živeti.« Res je, da večina obljub pokriva le majhen košček življenja, a prav zato bi se jih morali držati. Kako se bomo sicer držali nekih bolj obsežnih zavez?

Otroci s to dejavnostjo dojamajo, da so obljube male zaveze, da so naše drobne izjave, kako bomo uresničili košček življenja. Naše obljube v očeh drugih - tistih, ki so jim obljube namenjene - pa so koščki, iz katerih gradijo sliko naše integritete. Za nekoga bodo rekli: »Ta pa je res mož beseda.« Ali bodo v svojem žargonu rekli: »Ta pa je pravi frik. Kar obljubi, vedno naredi. Na tega tipa se res lahko zanesesh.«

Otroci se tudi zavedo, da z lastnimi (ne)izpolnjenimi obljubami sami ustvarjajo sliko o sebi: svojo identiteto (kdo sem) in svojo integriteto.

POTEK

1. Preberemo naslednjo zgodbo:
Mojca je prijateljici Simoni obljubila, da bo šla v torek popoldan z njo na sprehod. V torek jo zgodaj popoldan pokliče sošolka Martina in jo povabi, da gre z njo in njeno družino na kopanje. Odpravljajo se čez eno uro. Mojca je navdušena in reče, da mora vprašati še starše. Ko prekine povezavo, se spomni na obljubo Simoni.
2. Otroke vprašamo: Kakšne dileme in vprašanja bi se vam porodila na Mojčinem mestu? Predloge dilem zapisujemo na plakat.
3. Predloge otrok dopolnimo z mislimi, ki so preletele Mojčino glavo:
 - a. Simona je verjetno že pozabila na sprehod.
 - b. S Simono lahko gre na sprehod tudi kdaj drugič.
 - c. Kopanje je res odlična stvar.
 - d. Simoni sem obljubila. Kako se naj sedaj izgovorim? Obljubo moram izpolniti, a že dolgo si želim družiti se z Martino. Kaj naj storim?
 - e. V resnici nisem Simoni nič obljubila. Le rekla sem, da bom šla z njo na sprehod. To pa ni obljuba.
4. V pogovoru se dotaknemo posameznih misli in dilem. Vprašanja in trditve otrok vračamo nazaj v skupino: Kaj pa vi mislite o tem, kar pravi Marko? Ima kdo še kakšen drug predlog?
5. Sledi pogovor o tem, kaj je sploh obljuba. Ali mora imeti obljuba neko posebno obliko? Ali vključuje besedo »obljubim«?
6. Ustavimo se pri definiciji: »Obljuba je z drugimi besedami odprta in brezpogojna izjava o tem, kako nameravam živeti.« Vse, kar rečem, da bom naredil, je obljuba:
 - a. Jutri bom tekal 30 minut.

- b. Popoldan bom pospravil sobo.
 - c. V petek grem s tabo v kino.
 - d. Nikoli več ne bom preklinjal.
7. Kaj otroci menijo o gornji definiciji in naštetih primerih obljub?
 8. Otrokom povemo, da je obljuba vse, kar rečemo, da bomo storili. Zato moramo biti previdni pri izrekanju.
 9. Dotaknemo se še naslednjih izrazov in poiščemo njihov pomen:
 - a. mož beseda;
 - b. prazne obljube;
 - c. na nekoga se lahko zaneseš;
 - d. obljuba dela dolg.
 10. Na kakšen način lahko Mojca reši svoj izziv, da ne bo njena obljuba prazna in da bo ostala dekletje obljube?

7.6. NEVZTRAJNOST - NEUSPEH

NAMEN

Raziskava, ki jo je napravil Dweck (Peterson in Seligman, 2001) je pokazala, da se je vztrajnost otrok povečala, ko so se naučili odgovornost za neuspeh pripisati vlaganju premalo napora.

S kratko analizo različnih neuspehov (slabih ocen, manj uspešno izpeljanih šolskih prireditiv, količino zbranega papirja, ki je manjša od pričakovane ...) iščemo povezave med neuspehom in premalo vloženega truda in usmerjamo otroke, da prepoznajo lasten delež odgovornosti.

S povečanjem vztrajnosti lahko bistveno izboljšamo šolski uspeh.

POTEK

1. Učiteljem na konferenci predstavimo dejstvo, ki izhaja iz raziskave. Če se otroci naučijo sprejeti odgovornost za neuspeh in ga pripisati vlaganju premalo napora (takrat, ko je to relevantno), bo to vplivalo na povečanje njihove vztrajnosti.
2. Ob testu, kjer je več učencev doseglo slab uspeh, se pogovorimo, koliko časa so vložili v pripravo, kako je učenje potekalo, koliko časa so bili res zbrani. Učence vprašamo, kateri so razlogi za slab uspeh:
 - a. je snov pretežka in se ne zmorejo naučiti;
 - b. so vložili premalo časa;
 - c. so bili med učenjem premalo zbrani;
 - d. je bila prisotna izjemna okoliščina, ki jim je oteževala učenje (bolezen, žalovanje ...)?

3. Prosimo vsakega učenca, da pove, koliko časa se je za test pripravljaj in imena učencev ter čase zapišemo na plakat.
4. Pri vsakem učencu napišemo nov čas - stari čas, povečan za 25 % - in ga vprašamo: Ali bi zmozel za naslednji test količino učenja, ki je za četrtno večja? Ali misliš, da bi to pomagalo k boljšemu uspehu?
5. Učence povabimo k zavezi, da bodo za naslednji test namenili vsaj toliko časa, kot je ta, za 25 % povečana količina.
6. Da zaokrožimo celoto, pa je smiselno učence opozoriti še na nekatere metode in elemente učenja, ki vplivajo na bolj uspešno učenje¹²:
 - a. Vključevanje premorov med učenje.
 - b. Po nekaj dneh si lahko učno snov bolje zapomnimo.
 - c. Ko se učimo, ustvarjajmo smiselne povezave z že znanim.
 - d. Ko nekaj preberemo, poskusimo v glavi obnoviti. Samopreverjanje je ena najmočnejših učnih tehnik: snov razložite sami sebi, postavljajte si vprašanja.
 - e. Učno snov predstavimo v obliki grafičnega zapisa (miselni vzorci, skice).
 - f. Kjer je del snovi reševanje računskih primerov, se učimo tako, da rešujemo primere.
 - g. Kadar obtičite pri reševanju problemov, se je smiselno odmakniti od problema; lahko tudi s skokom na splet.
 - h. Učite se v različnih okoljih: v delovni sobi, dnevni sobi, na balkonu, na vrtu ... in ob različnih delih dneva.
 - i. Bolje je učiti se eno uro danes in eno uro jutri kot pa dve uri skupaj.
 - j. Golo prepisovanje snovi in podčrtavanje ima majhen učinek. Učni učinek pa zelo izboljša obnavljanje z zapisovanjem po spominu.
S predstavitvijo teh metod omogočimo učencem, da vztrajnost pri učenju okrepijo še z večjo učinkovitostjo učenja. Tudi sicer mora učenje učenja postajati del šolskega učenja, saj je to tudi element celovitosti (integritete) učenja.
7. Podoben pristop uporabimo tudi pri drugih manj uspešnih dejavnostih / projektih učencev, ki kažejo, da je šlo za premalo vložene napore. Slabše uspelo prireditelvi lahko prav tako analiziramo glede na vloženi čas. Prepoznamo posamezne dele prireditve in se vprašamo, koliko časa in energije smo vložili v posamezni del. Kje bi bilo potrebno vložiti več časa? Zakaj ga nismo?

7.7. MOJI POGUMNI

NAMEN

Vzor pogumnih družinskih članov in bližnjih drugih precej vpliva na razvoj poguma pri otroku. Ko otroke vzpodbudimo, da poiščejo vzore pogumnih bližnjih in o njih pripovedujejo, raziskujejo tudi lastne pokrajine strahu in poguma.

¹² Cary, B. (2016). Kako se učimo.

POTEK

1. Otroke vprašamo, ali poznajo koga iz svoje družine ali kroga prijateljev, ki je bil zelo pogumen.
2. Po kratkem pogovoru povabimo otroke, da doma ter pri starih starših vprašajo, kdo v njihovi družini je bil zelo pogumen in kako se je kazal ta njegov pogum.
3. Pri naslednji uri otroci predstavijo te svoje pogumne sorodnike in se po potrebi o njih pogovorijo:
 - a. Kaj je bilo njihovo dejanje poguma?
 - b. Kaj najbolj občudujem pri njih?
 - c. Kako jim je uspelo, da so bili tako pogumni?

7.8. PRILOŽNOST ZA POGUM

NAMEN

O pogumu se najlaže pogovarjamo, ko so pred nami izzivi, ki zahtevajo pogum. Takih izzivov v otrokovem življenju nikoli ne zmanjka: nastop v javnosti, preizkusi znanja, graditev medosebnih odnosov. Ponudimo otrokom izzive, prepoznavajmo njihove lastne izzive, ki zahtevajo pogum ter jim pomagajmo, da prepoznavajo strahove ter da dobro presoјajo položaj, tveganja ter možne odzive.

POTEK

1. Občasno ustvarimo izzive, ki zahtevajo večji ali manjši pogum vseh učencev. Priprava programa za starše, kjer bodo nastopili vsi učenci, je dober primer. Glede na poznavanje posameznega otroka in pogovor z njim izberemo točko, ki je zanj dovolj zahtevna in zahteva določeno mero poguma.
2. V razredu se pogovorimo o občutkih nelagodja in strahu pred izvedbo pri učencih.
 - a. Kaj lahko gre narobe? Kakšna je verjetnost, da gre narobe?
 - b. Kako lahko to verjetnost zmanjšamo? Kaj lahko naredimo in kako se pripravimo, da bo nastop kar najbolje tekel?
 - c. Nekateri učenci verjetno nastopajo brez težav in pretiranega občutka strahu. Tisti učenci povedo, kako se počutijo pred nastopom in med njim ter kaj jim pomaga / jim je pomagalo pri tem?
3. Druga priložnost za pogum so nepričakovani dogodki, ki posameznika ali razred postavijo na preizkušnjo.
4. Ko učitelj zazna takšen trenutek, ga skupaj z učencem ali celotnim razredom analizira:
 - a. Za kakšen dogodek gre? Kaj je potrebno narediti?
 - b. Otroka / otroke vprašamo:
 - i. Kako se počutite?

- ii. Česa vas je strah, zakaj vam je neprijetno?
- iii. Na kakšne načine vse se lahko dogodek odvije?
- iv. Katerih načinov si ne želimo? Kaj lahko naredimo, da do njih ne pride?
- v. Poznamo koga, ki je zelo pogumen? Kako bi ravnal v podobnem primeru?
- vi. Učenca ali celoten razred usmerimo, da premisli in pove korake, ki jih bo naredil.

7.9. POSTAVITI SE ZA NEKAJ ALI NEKOGA

NAMEN

Praktični pogum se pokaže ob spontanih priložnostih ali izzivih. Pogosto je to takrat, ko se moramo postaviti (zavzeti) za neko stvar ali osebo. Včasih je to resnično nevarno, pogosto pa pomeni izstopanje iz povprečja in izpostavljanje temu, kaj bodo drugi rekli ali si mislili. Čeprav to ni nevarno, vseeno zahteva pogum.

Pri tej dejavnosti se učimo iz izkušenj, ko so se učenci in učitelj postavili za nekaj ali nekoga.

POTEK

1. Učence vprašamo, če poznajo kakšne ljudi, ki so se postavili za druge / za pravo stvar in morali ob tem izkazati veliko poguma. Predloge učencev dopolnimo z naslednjimi imeni:
 - a. Martin Luther King
 - b. Mahatma Gandhi
 - c. Maksimiljan Kolbe
 - d. ...
2. Pogovorimo se, kdaj, kako in zakaj so se ti ljudje postavili, kaj so tvegali. King, Gandhi in Kolbe so to tveganje plačali s svojim življenjem.
3. Povabimo učence, da pomislijo, kdaj so se oni sami postavili za neko stvar, ki se jim je zdela pomembna ali neko osebo, ki so jo drugi zatirali, poniževali, ji delali krivico ali bili nasilni nad njo in je to od njih zahtevalo pogum.
4. Učenci podelijo to izkušnjo. Povedo tudi, zakaj so to naredili in kako so se ob tem počutili.

7.10. HOČEM ALI POTREBUJEM

NAMEN

Za celovito sprejemanje odločitev - odločitev, ki so v skladu z integriteto - potrebujemo premislek, ali nekaj hočemo ali pa tisto res potrebujemo. Če odločitev sledi hotenju, bomo po sprejeti odločitvi še vedno nekaj hoteli. Odločitev, ki sledi hotenju, torej ne bo skladna z nami, z drugim ali pa z našim počutjem. Vprašanje, kaj zares potrebujemo, nam pomaga na poti do odločitev, ki so celovite.

Namen te dejavnosti je, da se otroci zavedo razlike med hotenji in potrebami.

POTEK

1. Učence vprašamo, kaj si želijo.
2. Ko naštejejo želje, jih vprašamo, kaj bi se zgodilo, ko bi želja bila izpolnjena. Običajno se pojavi nova, podobna želja.
3. Postavimo vprašanje: Kaj vse potrebujete, da lahko preživite? Ko naštejejo osnovne življenjske potrebe, jih vprašamo, kaj še potrebujejo, da bi kakovost njihovega življenja bila boljša.
4. Preverimo, kaj se zgodi, ko so izpolnjene resnične potrebe:
 - a. potreba po hrani
 - b. potreba po ljubezni
 - c. potreba po prijateljih
 - d. potreba po samorealizaciji
5. Znane in slavne ljudi, ki nagovarjajo mladostnike, preverimo glede na njihove ključne lastnosti, ki jih delajo slavne. Ali dana lastnost oziroma dejavnost odgovarja na njihove želje ali na njihove resnične potrebe?
 - a. Znani pevec: je zelo slaven - želja po slavi; s svojim delovanjem zasluži denar, ki mu omogoča preživetje - potreba po osnovnih materialnih dobrinah
 - b. Vrhunski znanstvenik, ki objavlja v prestižnih znanstvenih revijah: želja po slavi; potreba po samoaktualizaciji, morda potreba po določenem odkritju, ki bo pomagala človeštvu.
 - c. ...
6. Enoznačnih odgovorov ni. Smisel dejavnosti je, da se pogovarjamo o potrebah in željah in le-te raziskujemo tudi s pomočjo znanih in slavnih ljudi, ki so se izkazali na določenih področjih.

7.11. DRUGAČNOST, POVPREČNOST, MOJE

NAMEN

Ko danes opazujemo najstnike, opazimo, da po eni strani želijo izstopati od povprečnosti. To dosejajo s frizurami, oblačili, modnimi dodatki, glasbo, ki jo poslušajo in ustvarjajo. Po drugi

Bodi, kar si. Ostalih je že tako preveč.

– LOESJE

strani pa, če gledamo na globalni ravni, so te izstopajoče frizure, oblačila in glasba prav takšni kot pri desetih, stotih, tisočih ali celo milijonih mladih. Mladi dejansko posnemajo in v tem posnemanju, sicer izstopajočega, ostajajo povprečni. Mlade moramo ojačati, da bodo iskali svojo pot, ki bo na trenutke povsem povprečna in bo ob njih hodilo veliko ostalih ljudi, na trenutke pa bo povsem samosvoja in ne bodo imeli nobenega sopotnika. To zahteva od mladega človeka integriteto - celovitost v polnem pomenu besede: poštenost do sebe in drugih, pogum za hojo po tej poti in seveda vztrajanje na njej.

POTEK

1. Pripravimo nabor fotografij, ki prikazujejo mlade z izstopajočimi frizurami, oblačili, nakitom, povsem neizstopajoče mlade, mlade pri različnih dejavnostih: šport, branje, raziskovanje, pomoč drugim, učenje, poslušanje glasbe, udeležba na koncertu, športni tekmi. Fotografije lahko poiščemo v revijah in jih izrežemo ali pa jih poiščemo na spletu ter jih natisnemo - po možnosti na malo trši papir.
2. Fotografije razporedimo po prostoru in učence povabimo, da se sprehodijo med njimi in izberejo tisto, ki jih najbolj nagovarja. Nagovarja jih lahko pozitivno ali negativno. Izbrano sliko vzamejo in sedejo.
3. Vsak posameznik pokaže izbrano sliko in pove, zakaj jo je izbral.
4. Učence vprašamo, ali bi imeli radi takšno podobo, ali bi počeli to, kar počne oseba na izbrani sliki. Zakaj DA / zakaj NE?
5. Ob pogovoru, ki se začne razvijati, smiselno uporabimo naslednja vprašanja:
 - a. Zakaj izbirate določene frizure, oblačila, obutev?
 - b. Kaj se zgodi, če nosite nekaj, kar ni »in«?
 - c. Kdaj ste po vašem mnenju povprečni in kdaj izstopate?
 - d. Kaj je potrebno za to, da izstopate in kaj za to, da ste povprečni?
 - e. Kako bi razložili misel: »Bodi, kar si. Ostalih je že tako preveč.«
6. Pogovorimo se o poštenosti / iskrenosti do sebe in do drugih in o pogumu, ki je potreben, da smo zvesti sebi, da kdaj močno izstopamo in da smo kdaj tudi neopazni.

7.12. VIDEO NAGOVARJA

Nekateri video posnetki so na voljo le v angleškem jeziku. Učencem na začetku gledanja povejte okvir zgodbe ali sproti prevajajte. Lahko pa posnetek uporabite tudi pri angleščini kot vajo razumevanja.

Malala Yousafzai 4 min, v angleščini

<https://www.youtube.com/watch?v=endxT05jDUg>

Malala je aktivistka za pravico deklet do izobraževanja v Pakistanu.

Vprašanja za razmišljanje:

- Od kod izhaja njen pogum?
- Kakšna je njena življenjska pot?
- Pravi, da bo ostala aktivistka vse življenje. Kaj to pomeni?
- Za katero stvar bi se vi aktivirali in bi ji bili predani?

Derek Redmond, tek na 400 metrov Olimpijske igre Barcelona, 1992. 2:35 min

<https://www.youtube.com/watch?v=t2G8KVzTfw>

Tekač se med tekom poškoduje, a vseeno želi tek dokončati, pri tem mu pomaga njegov oče.

Vprašanja za razmišljanje:

- Zakaj mislite, da je Derek nadaljeval tek?
- Zakaj mu oče pomaga?
- Ali je dokončanje tega teka pošteno in po pravilih?
- Kaj je pomembno sporočilo?
- Kaj želijo vsi člani osebja, ki se približajo sinu in očetu na poti k cilju?

wikipedia.org

Zgodba Rose Parks. 2 min, v angleščini

<https://www.youtube.com/watch?v=kxXzKG9t4L8>

Rosa Parks je na nek način vzpodbudila ameriško gibanje za pravice črncev. Dogodek v avtobusu izkazuje njeno integriteto.

Vprašanja za razmišljanje:

- Kaj je Rosa Parks naredila na avtobusu?
- Zakaj je vztrajala pri svoji odločitvi in ni odstopila svojega sedeža?
- Kaj je potrebovala za to svoje dejanje?

Andraž Mihelin, jadralec in podjetnik. 22 min

<https://vimeo.com/118233608>

Andraž Mihelin je prejadral Atlantik. Do tega je prišel postopoma. Jadranje zahteva iskrenost in poštenost do sebe. Iz jadrnanja je prešel v podjetnika, ki izdeluje jadralne. Poglejte si video in otrokom morda pokažite le odlomke.

Vprašanja za razmišljanje:

- Kaj je pomembno za dobro jadranje?
- Kako lahko jadranje primerjamo z življenjem?
- Kje se kaže integriteta v jadranju?

Zlata maturantka vse poletje sirarno vodi sama. 3 min

<http://www.rtvsllo.si/zabava/zanimivosti/video-zlata-maturantka-vse-poletje-sirarno-vodi-sama/401407>

Na planini Krstenica devetnajstletnica sama, le z občasno pomočjo mladih prijateljev, vodi sirarno in pri tem izkazuje veliko mero vztrajnosti, poguma in tudi integritete v celoti.

Vprašanja za razmislek:

- Ali bi se lotil takšnega podviga?
- Zakaj da / ne?
- Kaj ti je všeč pri Veroniki?
- Kaj ji pomaga, da lahko 2 meseca uspešno dela na planini?

7.13. PREPISOVANJE / GOLJUFANJE

NAMEN

V naši kulturi ni prepisovanje in prišepetavanje nekaj, kar bi otroci prepoznavali kot zelo nepravilno in kot težje kršenje moralnih norm. Toleranca do prepisovanja in prišepetavanja je velika pri otrocih in starših. Še več: nekdo, ki zna, pa ne želi pomagati pri testu ali prišepetavati pri ustnem preverjanju, dobi negativni pečat. S to temo želimo vzpodbuditi razmislek o tem, kaj pomeni prepisovanje in pomoč sošolca pri ocenjevanju znanja. Vzporedno pa iščemo druge možnosti, kako lahko sošolcu pomagamo, da osvoji določeno znanje in dobi boljšo oceno.

POTEK

1. Vsaj 10 dni pred testom napovemo učencem, da bodo podpisali izjavo o tem, da bodo popolnoma samostojno, brez prepisovanja in brez pomoči sošolcem pisali test. Učencem damo v vpogled besedilo izjave:
Podpisani _____ učenec ____ razreda pri svoji časti izjavljam, da bom test pri predmetu _____ pisal popolnoma samostojno, ne bom pogledoval k sošolcem in prepisoval od njih, prav tako ne bom prepisoval s pripomočkov, ki bi jih pripravil za to priložnost. Datum: _____, Podpis: _____
2. Z učenci se pogovorimo ob naslednjih vprašanjih:
 - a. Kaj pomeni ta izjava?
 - b. Kaj pomeni čast?
 - c. Zakaj prepisovanje ni dovoljeno?
 - d. Ali je prepisovanje goljufanje? Zakaj?

- e. Kako je, če ti sošolec pri testu noče pomagati?
- f. Kakšne možnosti za pomoč do dobre ocene obstajajo, ne da bi prepisovali ali drugače goljufali?
- g. Kaj lahko naredimo, da bomo ta test vsi kar najbolje pisali?

7.14. ČLOVEK NE JEZI SE, ENKA IN ŠE KAJ

NAMEN

Pogosto velja, da je bolj pomembno zmagati, kot pa igrati po pravilih. Različne družabne igre ponujajo veliko izzivov na področju integritete. Veliko ljudi pri njih vsaj malo goljufa. Vsako goljufanje pa ruši integriteto. Pri konkretni izkušnji se otroci soočijo z goljufanjem, razlogi zanj in posledicami za igralce in igro samo.

POTEK

1. Izberemo eno od bolj enostavnih družabnih iger, kjer je goljufanje precej preprosto. Človek ne jezi se in enka sta pripravi za to.
2. Otroke razdelimo v primerne skupine in jim damo igro.
3. Povabimo jih, da eno igro odigrajo. Ne dajemo posebnih informacij o namenu igre in kakšnih posebnih navodil.
4. Ko otroci igrajo, opazujemo igranje, prisluhnemo morebitnim sporom in drugim pogovorom. Pozorni smo na potek igre in na morebitno goljufanje, prilagajanje pravil, uveljavljanje posebnih ugodnosti in podobno.
5. Ko vse skupine končajo eno igro, jih vprašamo, kako je igra potekala. Morda gre pogovor že sam v smeri goljufanja.
6. Če ne, jih vprašamo, ali se da pri igri goljufati. Kako, na kakšne načine?
7. Zakaj pa bi goljufali pri tej igri? Ali je pomembno zmagati? Bolj pomembno, kot igrati po pravilih?
8. Kaj prinaša goljufanje v igro?
9. Je igra tudi brez goljufanja dovolj zanimiva in zabavna?
10. Ali se lahko vsak zaveže, da pri tej igri ne bo več goljufal? Je ta zaveza težka? Zakaj (ne)?

7.15. INTEGRITETA - IDENTITETA

NAMEN

Etično vedenje je povezano z dobrim mnenjem, ki ga ima človek o sebi. Tisti, ki imajo o sebi dobro mnenje, so sposobni vzdržati pritiske, ki jih prinaša ravnanje v skladu z integriteto. Dobro mnenje o sebi - pozitivno samopodoba pa gradimo tudi z izpolnjevanjem obljub, ki jih damo sebi in tistih, ki jih damo drugim. Izpolnjevanje obljub je tudi pomemben del integritete.

POTEK

Za mlajše otroke izvedemo dejavnost Moja vsakodnevna obljuba. Dejavnost naj traja 21 dni. Otroke usmerimo v odkrivanje neke obljube, ki si jo dajo sami sebi in je nekaj, kar je dobro oziroma zaželeno vedenje za njih in morda prinaša neko dolgoročno korist.

1. Otroke vprašamo, če je kakšna stvar, ki bi jo morali početi vsak dan, da:
 - a. bi postali bolj uspešni na določenem področju (vsakodnevni tek, vsakodnevno učenje ali izdelava domačih nalog ...);
 - b. bi bili bolj zdravi, vitalni, imeli več energije (reden zajtrk, manj sladkarij ...);
 - c. bi imeli boljše odnose s starši, brati, sestrami, prijatelji (ne tožari, dnevno pomaga pri opravilih, vsak dan kaj pohvali, si vzame čas za pogovor vsak dan, se načrtno igra z mlajšim bratom / sestro ...);
 - d. bi se naučili neko novo veščino (redna vadba veščine, redno pridobivanje znanja, vsakodnevno branje ...).
2. Otroci napišejo nekaj takšnih stvari in izmed zapisanih izberejo eno, ki se jim zdi najbolj pomembna.
3. Izbrane dejavnosti vseh otrok zapišemo na plakat in izdelamo tabelo z 21 stolpci. V vrsticah pa so izbrane dejavnosti otrok.
4. Pripravimo list, na katerem je 21 osnovnih oblik ščitov (obris), ki so primerno veliki, da jih lepimo v razdelke na tabeli. Vsak otrok oblikuje in pobarva ščit in to obliko ponovi pri vseh 21.
5. Otroci vsak dan preverjajo, ali so držali svojo obljubo. Za tisti dan, ko so jo držali, nalepijo ščit.

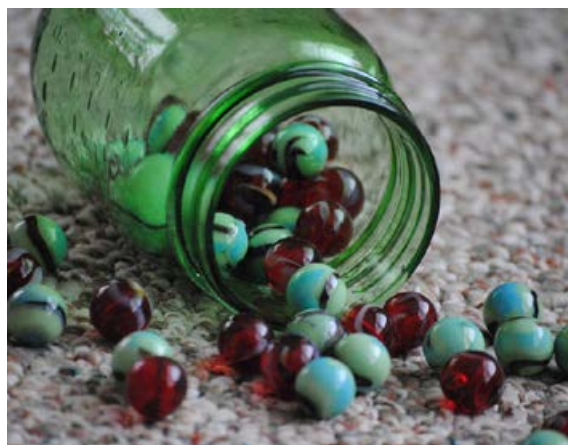
7.16. KOZAREC FRNIKOL

NAMEN

Integriteta ustvarja zaupanje. Zaupanje pa je proces, ki traja. Na simboličen način lahko zelo dobro ilustriramo in spremljamo integriteto in rast zaupanja v razredu.

POTEK

- V razredu je kozarec frnikol, tako da je dno pokrito z njimi.
- Ko razred sprejme dobro odločitev, učitelj da v kozarec eno ali več frnikol. Dobra odločitev je tista, ki izhaja iz celote in prinaša najboljše možne posledice za posameznike in razred.
- Ko razred sprejme slabo odločitev, učitelj eno ali več frnikol vzame iz kozarca.

pixabay.com

- Učitelj je tisti, ki avtonomno jemlje in daje frnikole v kozarec.
- Ob posameznih odločitvah se pogovori z otroki, ali je odločitev slaba ali dobra.
- Prav tako se pogovori z otroki, ko je kozarec zelo poln ali skoraj prazen. Kaj to pomeni za posameznike in razred? Kaj to omogoča razredu, kakšen izziv to dejstvo predstavlja razredu?

7.17. KAJ JE POGUM

NAMEN

Otroci prepoznajo različne vidike poguma in povedo, kaj zanje pomeni pogum. Če se morda zdi samo po sebi umevno, da otroci - vsaj starejši - vedo, kaj je pogum, je pogosto njihovo razumevanje tega pojma ozko.

POTEK

1. Vsakemu otroku damo dva lista in jih prosimo, da na vsak list napišejo eno stvar, ki za njih pomeni pogum. Lahko napišejo definicijo ali pa konkreten primer, ki izraža pogum posameznika. Če kdo potrebuje dodaten list za dodatno definicijo ali primer poguma, ga dobi.
2. Liste, ki so jih napisali učenci, nalepimo na plakat, steno ali tablo. Učence povabimo, da zapisano komentirajo, povedo svoje izkušnje z določenim dejanjem poguma ali izrazijo pomisleke, da določena trditev res predstavlja pogum.
3. Tudi učitelj pozorno prebere vse trditve in postavlja vprašanja, kot se mu porodijo. Predvsem preverja konkretne izkušnje z določeno obliko poguma pri učencih, mnenje učencev o posameznih predlogih ...
4. Učitelj začne pogovor o dejanjih, ki so v določenih značilnostih podobna pogumu, pa to niso: hvaljenje - napihovanje, govorjenje o pogumnih dejanjih drugih, narediti tisto, kar ti nekdo reče ... Otroci poiščejo še kakšen primer.
5. Otroke vprašamo, kdaj so se oni sami počutili najbolj pogumne. Kakšni so bili njihovi občutki in kaj jim je najbolj pomagalo k njihovem pogumu v danem položaju?

7.18. TEDENSKI VZORNIKI POGUMA

NAMEN

Prepoznavanje poguma v vsakodnevnih dejanjih zahteva naravnost in odprtost. Prav vsakodnevni pogum je tisti, ki prispeva k majhnim preskokom v življenju. Otroke usmerimo, da z opazovanjem življenja v soseščini in spremljanjem medijev prepoznajo majhne vzornike poguma - ljudi, ki so izkazali pogum, ko je bilo to potrebno. Ko prepoznavamo pogum drugih, nas to navdihuje za lasten pogum.

POTEK

1. Dejavnost lahko povežemo s predhodno dejavnostjo, ko raziskujemo, kaj sploh je pogum. Najprej mora učencem biti jasno, kaj je pogum in kako se izkazuje. Če predhodno nismo izvedli dejavnosti Kaj je pogum, se z učenci najprej pogovorimo, kaj je pogum, kako se izkazuje in poiščimo nekaj dejanj poguma.
2. Premislimo in poiščimo nekaj področij življenja, kjer so ljudje lahko pogumni. Pustimo učencem, da predlagajo in po potrebi še dopolnimo:
 - a. policisti, gasilci, vojaki;
 - b. ljudje, ki pomagajo drugim, jih rešijo iz neke stiske;
 - c. tisti, ki zagovarjajo svoje mnenje / resnico tudi, ko to zanje ni lahko ali je celo zanje nevarno, nekdo, ki se upre pritisku ali nagovarjanju, da bi naredil nekaj, kar ve, da ni prav.
3. Učence vzpodbudimo, da so v naslednjem tednu ali dveh v medijskih objavah (TV, časopisi, revije, splet) in njihovem opazovanju vsakdanjega življenja (v šoli, doma, na ulici, v soseski) pozorni na dejanja poguma in osebe, ki to naredijo.
4. V razredu obesimo plakat in nanj napišemo »Tedenski vzorniki poguma« ter vzpodbudimo učence, da vsak dan, ko so prepoznali kakšnega vzornika poguma, njegovo ime napišejo na plakat.
5. Na koncu tedna ali pa že prej, če je priložnost in če je že veliko imen na plakatu, tisti, ki so zapisali določeno ime, povedo, zakaj je ta oseba vzornik poguma.

7.19. VADI POGUM - NE BODI REVA

NAMEN

Otroci si pogosto med sabo rečejo: »Ne bodi reva.« Ne biti reva pa je pogosto prav nasprotje pogumu. Ne bodi reva vzpodbuja dejanje, ki zahteva podrejanje skupini. Takšna dejanja so pogosto nepoštena, nasilniška, nevarna, lahko povzročijo materialno škodo. Nasprotovanje temu dejanju pa zahteva pogum. Pogum, da se upremo temu vplivu, pa je potrebno vaditi.

POTEK

Učence vprašamo in se z njimi pogovorimo ob naslednjih vprašanjih:

1. Kaj pomeni »Ne bodi reva!«? Kdaj to nekomu rečemo? Kdaj nam to nekdo reče?
2. Kateri drugi izrazi se še uporabljajo za podoben namen? Morda: »Kaj cvikaš!«, »Ti prpa dela.«, »Ne bodi šleva!«, »Boječka.«
3. Ali vam je že kdo to rekel? Kako ste se počutili?
4. Skupaj ugotovite, zakaj nekdo drugemu sploh reče »ne bodi reva, šleva ali boječka«. Kaj hoče s tem doseči? Zakaj sami nekomu rečete kaj takšnega?
5. Kaj lahko narediš, ko ti nekdo reče: »Daj naredi to! Ne bodi reva!«

- a. Premislimo, kaj sploh zahteva od nas.
- b. Je to dobro, pošteno? Ali to ogroža naše zdravje, morda celo življenje ali zdravje in življenje koga drugega? Lahko s tem kaj poškodujemo ali uničimo?
- c. Je torej dejanje zame sprejemljivo?
- d. Če ni sprejemljivo, kaj lahko naredim?
 - i. Rečem odločno NE.
 - ii. Grem stran.
 - iii. Če se ne morem sam ubraniti te prisile, komu lahko povem?
- e. Napravimo nabor možnih področij in okoliščin, kjer se lahko pojavi tovrstno izzivanje:
 - i. uživanje alkohola, drog in kajenje;
 - ii. spolnost;
 - iii. izzivanje nevarnosti (prečkanje prometne ceste, železnice, čakanje do zadnjega trenutka, da se umakneš nevarnosti).

7.20. USTRAHOVANJE IN SRAMOTENJE

NAMEN

Otroci, ki ustrahujejo druge

Kultura ustrahovanja je nalezljiva. Ta kultura podpira nek lažni pogum. Ko otrok ustrahuje druge, dobiva povratno informacijo, da se ga drugi bojijo in da je on pogumen. Kulturo ustrahovanja zelo pogosto podpirajo tudi starši, saj, kot pravi Brown (2014), imajo otroci, ki ustrahujejo druge in se iz drugih norčujejo, pogosto starše, ki počnejo enako. Takšnim staršem je pogosto pomembno, da so njihovi otroci priljubljeni in da v pretepu zmagajo. Če je bilo včasih ustrahovanje opazno pri starejših otrokih, se sedaj seli že v prvi razred.

wikipedia.org

Ustrahovanje pogosto izhaja iz občutkov sramote tistih, ki ustrahujejo in se napaja s strahom tistih, ki so ustrahovani.

POTEK

Dejavnost zahteva previdnost. Ustrahovalci in ustrahovani so dostikrat sošolci in v takem primeru bodo stvari težko prišle v javnost.

1. Preberemo naslednjo besedilo.

Paul je bil star komaj dvanajst let in je menil, da ne more več prenašati bede, ki jo povzročajo nasilneži na igrišču. Med njimi je presenetljivo tudi nekaj deklet! »Ne marajo me in ne vem, zakaj. Verjetno sem sam kriv. Poskusil sem biti eden izmed njih. Začeli so me zmerjali in nato še udarjati. Včasih sem čakal v razredu ali WC-ju, da bi odšli, vendar so me vedno opazili, ko sem stopil skozi vrata in so mi sledili.«

Paul je zelo miren fant in se ne bi pritoževal. Videti je kot preprost cilj za nasilneže. Vodja nasilnežev je priznal, da je mislil, da Paul ni kot oni. (Žrtve so običajno obravnavane, da so »drugačne« zaradi barve kože, vere, razredne pripadnosti ali kulture.) Paul je nežen, sramežljiv fant, ki uživa v branju, učenju in glasbi. Ne odlikuje se v športu in raje igra šah kot računalniške igre. Nasilneži ponavadi izberejo »samotarja« - nekoga brez podpore prijateljev - in tako se mučenje začne. Nasilnežem pogosto primanjkuje samozavesti in socialnih veščin in si sami niso sposobni poiskati prijateljev. Sebi se zdijo pomembni, ko svojo moč kažejo nad drugimi.

2. Poznate koga, ki je podoben Paulu?

3. Kako se Paul počuti?

4. Kaj je ustrahovanje? Otroci povedo, dopolnimo lahko z naslednjimi oblikami:

- a. norčevanje iz nekoga;
- b. grožnje;
- c. govorjenje grdih besed nekemu;
- d. več otrok obkoli posameznika;
- e. potiskanje posameznika ali stiskanje k steni;
- f. ščipanje, pljuvanje, brcanje, udarjanje.

5. Ali ste bili kdaj priča, ko je kdo iz drugega razreda ustrahoval posameznega učenca na šoli? Kaj se je dogajalo? Kako ste se vi počutili? Kaj ste naredili in zakaj (nič)?

6. Kaj bi lahko v takem primeru naredili? Kaj bi potrebovali, da bi to lahko naredili?

7. Ali vas je kdo kdaj ustrahoval ali se to celo dogaja sedaj? Lahko poveste sedaj ali pa se kadar koli oglasite pri meni (učitelju) in mi poveste na samem.

8. Preberemo naslednjo zgodbo:

Osemletna danska deklica je prosila učitelja za dovoljenje, da stopi pred tablo, kajti sošolcem želi sporočiti nekaj osebnega. Učitelj je predlagal, naj to pove kar iz klopi, da ji ne bo treba stati sami pred vsem razredom. Vendar je deklica vztrajala, da želi stopiti pred razred, da bi jo lahko videli vsi sošolci.

»Povedati želim nekaj pomembnega. Eden od fantov v razredu ima težave z učenjem in nekateri od vas ga dražite in ustrahujete. Zaradi tega je zelo nesrečen, jaz pa mislim, da je to narobe in da bi morali s tem prenehati.«
 Sošolci so ji zaploskali, učitelj pa je še isti večer poklical mamo te učenke in ji povedal, kaj je naredila njena hči in da je lahko ponosna nanjo. Mama je zgodbo objavila na Facebooku. Čez noč je dobila na stotine všečkov. Naslednji dan sta mati in hči nastopili na televiziji. Za nekaj tednov je to postalo osrednja tema v javnosti, o njej so razpravljali v stotinah razredov in v tisočeri družinah. Deklici je bilo zaradi vseh teh odraslih, ki so jo želeli hvaliti in povzdigovati do statusa narodne junakinje, nekoliko neprijetno. Rekla je: »Samo izrekla sem, kar mislijo vsi moji prijatelji. Zaradi sošolca mi je bilo kratko in malo težko pri srcu.«
 Po številnih intervjujih z njenim učiteljem se je izkazalo, da so vsi učitelji na šoli že več let predano ustvarjali kulturo in okolje, ki je deklici omogočilo, da je vstala in izrazila svojo skrb, ne da bi jo skrbelo, da bi sama postala žrtev ustrahovanja. Otroci premorejo empatijo in tudi uvid. Znajo ločevati med prav in narobe, vendar ob sebi potrebujejo odgovorne odrasle, ki ustvarjajo pravo ozračje.¹³

9. Ali bi tudi naredili to, kar je naredila deklica? Zakaj je stopila pred razred in spregovorila?

7.21. KDO JE POŠTEN?

NAMEN

Poštenost zveni otrokom zelo abstraktno ali zelo omejeno. Najbolj pa jo lahko prepoznajo v ljudeh, ki delujejo pošteno in tudi preko nasprotja - nepoštenih dejanj.

POTEK

1. Otroke povabimo, da imenujejo poštene ljudi, ki jih poznajo in povedo, zakaj so po njihovem mnenju poštene.
2. Vprašamo jih, katera nepoštena dejanja so v zadnjem času opazili ali so zanje slišali. Zakaj so ta dejanja nepoštena?
3. »Kdaj ste bili vi osebno poštene?« vprašamo otroke. Ali je bilo težko? Zakaj (ne)?
4. Zakaj naj bi sploh bili poštene? Otroke vprašamo, kaj nam poštenost prinaša.
 - a. Ali so poštene ljudje sploh lahko uspešni? Poznamo kakšnega takega?
 - b. Kaj pomeni misel Blancharda in Peala: »Morda je videti, da poštenjaki prihajajo zadnji na cilj, toda oni tekmujejo v drugačni dirki.« Ali res prihajajo poštenjaki zadnji na cilj? Kaj je tista druga tekma, v kateri tekmujejo?
 - c. Kaj pa pomeni francoski pregovor: »Ni mehkejše blazine, kot je čista vest.«
 - i. Kaj nam omogoča mehka blazina?
 - ii. Zakaj se čista vest primerja z blazino?

¹³ <http://familylab.si/o-ustrahovanju-otroci-vedo-kako-ga-ustaviti-sola-za-solo-razred-za-razredom-letom-za-letom/>

- iii. Kako je takrat, ko imate vi sami slabo vest, ko ste naredili nekaj, česar ne bi smeli?

7.22. VZORNIKI SO TUDI DOMA

NAMEN

Pogled mladih pri iskanju vzornikov je bolj pogosto usmerjen daleč naprej, v velika mesta, v daljne dežele, kjer so v soju luči osvetljeni zvezniki, modeli in prvaki. S to dejavnostjo usmerjamo pogled mladih v njihovo neposredno bližino, na starše, sorodnike in znance. Med njimi se gotovo najde kakšen vzornik.

POTEK

Pripravimo tabelo:

	Ime in razmerje do mene	Druge pozitivne lastnosti, ki jih ima ta oseba
Poln življenjske energije.		
Zelo vztrajen.		
Vedno drži besedo.		
Zelo odgovoren (vedno naredi tisto, kar mora).		
Zelo dobro se da pogovarjati z njim.		
Je pošten (oseba z integriteto).		
Je zelo pogumen.		
Ne goljufa.		
Ima močno samodisciplino.		
Druge ljudi zna razveseliti.		
Vedno pomaga ljudem v težavah.		
Govori resnico tudi, ko zanj ni prijetno.		
Je iskren (se ne dela, da je nekaj, kar ni; pove, kar misli).		

1. Vsak učenec dobi svoj list s tabelo.
2. Po potrebi razložimo posamezne navedene lastnosti.

Razmišljanje učencev usmerimo v ljudi, ki jih bolj ali manj dobro poznajo in jih pogosto vidijo, srečujejo, se z njimi pogovarjajo. To so ožji družinski člani: starši, sorojenci, stari starši, strici, tete, bratranci ... znanci in družinski prijatelji, sosedje, učitelji, vzgojitelji, športni trenerji.

Za vsako navedeno lastnost naj poiščejo osebo iz gornjega nabora, ki ima to lastnost. Izbrani osebi poiščejo še druge pozitivne lastnosti.

3. Vsak učenec izbere eno osebo iz tabele in jo na kratko predstavi drugim.
4. Vsak učenec iz nabora lastnosti izbere tri lastnosti, ki bi jih tudi sam želel imeti.
5. Učenci povedo, zakaj so izbrali te lastnosti.
6. Vzpodbudimo jih, da osebe z izbranimi lastnostmi vprašajo, kako so do teh lastnosti prišli.

7.23. ŽIVETI POŠTENO 21 DNI

NAMEN

Vrednote je treba vaditi dovolj dolgo, da jih potem živimo in da postane življenje vrednote vsaj delno avtomatizirano. Tri tedne je dovolj dolgo, da se s trudom in ponavljanjem vrednota utrdi in se hkrati soočimo z različnimi občutki in odporom.

POTEK

1. Učencem predlagamo velik izziv: Naslednjih 21 dni živeti kar se da pošteno.
2. Zaradi večje jasnosti je smiselno kategorijo poštenosti definirati z dovolj ozkimi in jasnimi značilnostmi.
3. Otroci povedo in zapišejo pomembna dejanja posameznika, ki je pošten. Pomagamo si lahko s prejšnjo dejavnostjo Kdo je pošten?
4. Nekaj opredelitev poštenosti, ki jih lahko predlagamo, če jih otroci ne:
 - a. Govorim resnico. (Ne lažem.)
 - b. Naredim domačo nalogo. (Ne prepisujem.)
 - c. Ne prepisujem pri testih.
 - d. Med pisanjem testa ne pomagam sošolcem.
 - e. Stvari, ki si jih izposodim, vedno vrnem.
 - f. Če kaj najdem, poizkusim poiskati lastnika in predmet vrniti.
 - g. Nikoli si ne prisvojim nečesa, kar ni moje.
 - h. Iskreno, premišljeno in prijazno se odzovem na povabila, predloge in pobude drugih ljudi.
5. Podobne ali enake predloge združimo v eno opredelitev. Ko imamo nabor vseh opredelitev, otroke vprašamo, katere so najpomembnejše lastnosti poštenosti. Vsak otrok dobi 5 barvnih nalepk in jih nalepi k tistim petim opredelitvam, ki se mu zdijo najpomembnejše za poštenost. Pet opredelitev, ki dobijo največ točk, uvrstimo v nabor, ki ga bomo spremljali 21 dni. Teh 5 opredelitev napišemo na velik plakat, ki visi v razredu.

6. Otrokom razdelimo mini beležnice, kamor pišejo preprost dnevnik svoje poštenosti:
 - a. Kaj jim je uspelo?
 - b. Kaj je bilo posebej težko?
 - c. Lepi dogodki, trenutki ali odzivi v vadbi poštenosti.

7.24. ZGODBE GOVORIJO

KAJ NADOMESTI VZTRAJNOST

Ni je stvari,
ki bi nadomestila vztrajnost.

Niti talent;
nič ni bolj vsakdanjega,
kot so neuspešneži
z velikimi talenti.

Niti genialnost;
nepopljučana genialnost
je že pregovor.

Niti izobrazba;
v svetu je polno
odpisanih, škartiranih izobražencev.

Le vztrajnost in odločnost
sta vsemogočni.¹⁴

Vprašanja za pogovor:

- Kakšna je vaša vztrajnost?
- V katerih primerih ste bolj vztrajni in kdaj je vztrajnosti zelo malo?
- Kateri so vaši talenti? Kako bi jih lahko še bolj okrepili?
- Ali ste s premalo vztrajnosti katerega od talentov že izgubili ali ga izgubljate? Kako se ob tem počutite?

CHURCHILLOV GOVOR

Winston Churchill je bil v poznih letih povabljen na šolo, ki jo je kot deček obiskoval. Ravnatelj šole je ob tej priložnosti otrokom rekel takole: »Zavedajte se zgodovinskega trenutka. Winston Churchill je velik govornik. Skrbno si zapišite vsako besedo, ki jo bo izgovoril. Njegov govor bo nepozaben.« Ko je Churchill stopil na oder, da bi jim

¹⁴ Blanchard, Peale (1995)

govoril, je pogledal izza svojih očal in povedal: »Nikoli! Nikoli! Nikoli! Nikoli se ne smete vdati!«

Po teh besedah je Churchill sedel. Nekateri učenci so bili razočarani, toda ravnatelj je čutil, da je bil to eden največjih Churchillovih govorov, saj je bil povzetek vseh njegovih življenjskih ugotovitev. Prav vztrajnost je bila namreč najznačilnejša Churchillova kvaliteta.¹⁵

Vprašanja za pogovor:

- Kaj veste o Winstonu Churchillu?
- Zakaj je bil njegov govor tako zelo kratek?
- Kaj vam ta govor sporoča?

7.25. KAKŠNA JE TVOJA INTEGRITETA¹⁶

NAMEN

Vse odločitve, ki zahtevajo integriteto, niso enostavne. Razmislek glede odločitev drugih nam lahko kasneje pomaga pri naših odločitvah.

POTEK

1. Preberite učencem naslednjo zgodbo:
Nekega dne je po pouku Barbara videla otroke, ki so igrali košarko na igrišču. Ujela je njihov pogovor, da si bodo »sposodili« nekaj košarkarskih žog, ker jih ima šola tako ali tako veliko. Takrat je Barbara ugotovila, da je pozabila jopico v telovadnici. Ko je prišla nazaj, je videla učitelja, da povsod išče košarkarske žoge. Ko jo je učitelj vprašal, če ve, kje so, je odvrnila, da ne.
2. Učence v razredu vprašamo:
Ali se močno strinjaš, se sploh ne strinjaš ali pa nisi prepričan o naslednjih trditvah:
 - a. Barbara govori resnico.
 - b. Barbara bi morala povedati učitelju, kdo je igral košarko.
 - c. Če veš, da je nekdo naredil nekaj, kar ni prav, moraš vedno povedati.
3. Vprašanja za pogovor:
 - a. Zakaj mislite, da je bilo Barbari težko povedati, kar je vedela?

¹⁵ Blanchard, Peale (1995)

¹⁶ Randomactsofkindness.org

- b. Kaj bi vi naredili, če bi bili na njenem mestu?
- c. Kaj vas ovira, da naredite tisto, kar je prav?
- d. Kaj vas spodbuja, da naredite tisto, kar je prav?

8. NATEČAJ - INTEGRITETA

Namen natečaja je spodbuditi čim večji krog otrok in učencev, vzgojiteljev in učiteljev, da se aktivno vključijo v program in odkrijejo njegovo pomembnost in vlogo tudi v svojem lastnem lokalnem okolju in skozi lastne aktivnosti.

V okviru modula Integriteta želimo s pomočjo natečaja spodbuditi prepoznavanje sledečih reprezentativnih vrednot:

- poštenost,
- pogum,
- vztrajnost,
- vitalnost,
- skupna odgovornost,
- samodisciplina,
- čast.

8.1. VZORNIKI

V okviru tega modula Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj vabi k sodelovanju **vzornike**. Vzorniki pri tej domeni so ljudje, ki jih odlikuje visoka stopnja poštenosti, iskrenosti do sebe in drugih, poguma in vztrajnosti, ki ju potrebujemo za izražanje poštenosti, življenjske energije, skupne odgovornosti in samodiscipline, s katerimi spravimo v življenje tisto, kar obljubimo sebi ali drugim. Najbolje je, da vzorniki obiščejo ustanovo in spregovorijo otrokom na način, da jih otroci razumejo. O načinu nagovora otrokom se je smiselno z vzornikom dogovoriti in ga morda opozoriti na nekatere smernice. Nekateri vzorniki bodo sami znali zanimivo in motivirajoče nagovoriti otroke, drugi pa bodo hvaležni za kakšno vodilo ali opozorilo. Pri posnetku lahko gremo v dve področji:

8.2.1. INTERVJU Z VZORNIKOM - POSLANICA OTROKOM, VZGOJITELJEM ALI STARŠEM

Z vsakim vzornikom posnamete intervju – poslanico otrokom in vzgojiteljem, učencem in učiteljem. Namen video posnetkov je, da vzorniki sporočijo, zakaj so vrednote domene Integriteta pomembne.

Vzorniki naj na video posnetku odgovorijo na naslednja vprašanja ali nekatera od teh vprašanj:

- Kako se je oblikovala vaša drža poštenosti? Kdo so bili vaši vzorniki in kako so vplivali na vas?
- Kako gledate na vaš pogum? Kaj sploh je pogum za vas in kako ga živite? Zakaj je sploh pogum pomemben?
- Kaj vam omogoča, da pošteno in z integriteto hodite po poti življenja?
- Kdo je najbolj vplival na vas, da lahko sedaj živite in delujete z integriteto in poštenostjo?

Smiselno jih prilagodite vzorniku in tistemu, ki izvaja intervju. **Nobene potrebe ni, da se vprašanj togo držite, prav tako ni potrebno postaviti vseh vprašanj. Še posebej, če je pri nekem sogovorniku ena vrednota posebej izrazita, se lahko bolj osredotočimo na vprašanja, ki se dotikajo tiste vrednote.**

Video posnetek vzornika lahko oblikujete **kot intervju** ali pa kot **nagovor vzornika**. Če gre za nagovor vzornika, potem dajte temu vzorniku nekaj osnovnih smernic in mu povejte, koga nagovarja (predšolski otroci, mlajši učenci, starejši učenci ali odrasli).

Ko gre za intervju, pa z vprašanji usmerjate vzornika, da nagovarja ustrezno publiko.

Posnetki vzornikov bodo na voljo vsem slovenskim otrokom in učencem, vzgojiteljem in učiteljem ter javnosti, in sicer tako, da bodo objavljeni na spletni strani Inštituta za etiko (www.iev.si). Posnetke bodo varuhi etike in vrednot še posebej predstavili na svojih ustanovah, obenem pa bodo ob posnetkih pričeli z aktivnostmi, katerih del je natečaj.

POMEMBNO:

VSEBINSKI VIDIK

Pri video posnetkih vzornikov iščemo tiste vzornike, ki dobro nagovarjajo otroke in jih z našimi vprašanji in smernicami vzpodbudimo k jasnim in preprostim sporočilom, ki jih bodo otroci lahko razumeli in jih bodo tudi navdušili za določeno vrednoto.

TEHNIČNI VIDIK

Z malo boljšim telefonom lahko ob solidnih svetlobnih pogojih in brez prevelikih šumov iz okolja naredimo soliden posnetek. Če se dobro vsebinsko pripravimo, se lahko izognemo celo montaži. Sama montaža pa tudi ni tako zelo zahtevna, da ne bi mogli obvladati osnov.

Če vam tehnična izvedba snemanja in montaže povzroča veliko skrbi in negotovosti, morda najdete koga, ki bi ta del z veseljem prevzel. V šoli so to prav gotovo lahko učenci višjih razredov. Če pa ne najdete nikogar, pa **zagotovite solidne svetlobne pogoje in tišino v prostoru** ter še **vsaj enega sodelavca**, s katerim si bosta delila tehnični in vsebinski del. Za samo snemanje je lahko zelo dobrodošlo tudi stojalo, ki zagotovi stabilnost posnetka.

Pred snemanjem vzornika **naredite poskusni posnetek** v istem prostoru. Ob predvajanju poskusnega posnetka boste videli, na kaj morate biti še pozorni.

NAVODILA ZA NATEČAJ

Vrtci in šole, ki so vključeni v program, lahko na natečaju sodelujejo tako, da bodo na video posnetke intervjujev z vzorniki odgovorili s svojimi video posnetki in jih poslali Inštitutu za etiko.

Vsak vrtec ali šola lahko na natečaju sodeluje s poljubnim številom posnetkov.

Video posnetke, s katerimi sodelujete na natečaju, naložite na spletno stran YouTube in preko posebnega spletnega obrazca objavite povezavo na spletnem mestu natečaja, ki bo omogočala prikaz vseh posnetkov na e-zemljevidu.

Vsako vrsto posnetkov (lokalni vzorniki ali odgovori otrok) lahko izdelajo tudi posamezni učenci sami in delo v skupinah (krožkih) ni nujno potrebno, še vedno pa mora tudi takšen posameznik sodelovati z varuhom, mentorjem, vzgojiteljem ali učiteljem, ki v imenu vrtca ali šole takšen posnetek prijavi na natečaj. Navodila za nalaganje in prijavljanje posnetka v obliki videa so na voljo v spletni učilnici <http://www.iev.si/ucilnica/>.

TEHNIČNA NAVODILA

Video posnetek mora izpolnjevati sledeče tehnične pogoje:

- dolžina video prispevka mora biti daljša od dveh minut in krajša od desetih minut;
- video in zvok naj bosta posneta v čim boljši kvaliteti;
- video naj vsebuje čim manj motečih elementov (šum, nejasnost zvoka / efektov ipd.);
- posnetek je lahko narejen s katero koli tehniko: na klasičen način, s fotoaparatom ali mobitelom;
- video posnetek mora biti naložen na spletno stran <http://www.youtube.com> in mora v naslovu posnetka vsebovati besedo »integriteta«. Video posnetek, ki bo vseboval intervju z lokalnim vzornikom, naj v naslovu vsebuje tudi ime in priimek lokalnega vzornika.

Video posnetki bodo javno dostopni preko spletne strani Inštituta za etiko www.iev.si.

Če želite, da obrazi otrok na video posnetku niso vidni, potem snemajte otroke v hrbet ali pa naj bo pogled usmerjen v vzornika ali v neko sceno, snemajte pa le glasove otrok. YouTube ima tudi vgrajeno funkcijo, s katero lahko zameglite obraze oseb v posnetku.

POSTOPEK PRIJAVE NA NATEČAJ ZA VZORNIKE

Vrtec / šola sodeluje na natečaju tako, da izpolni poseben prijavní obrazec na spletni strani Inštituta za etiko. Vanj je potrebno vpisati naslednje podatke:

- polni naziv vrtca / šole;
- naslov vrtca / šole (ulica in hišna št., poštna št. in kraj);
- ime in priimek avtorja posnetka; če je avtorjev več, navedite ime in priimek glavnega soavtorja, imena in priimke ostalih soavtorjev pa navedite v opombah;
- ime skupine, če soavtorji delujejo kot skupina; tudi v tem primeru je potrebno imensko navesti vse soavtorje v skladu s prejšnjo alinejo;
- starost / razred avtorja oziroma soavtorjev, ki so posnetek izdelali;
- kontaktne informacije osebe, ki je v imenu vrtca ali šole prijavila posnetke na natečaj (ime in priimek, telefonska številka in e-naslov); to so praviloma varuhi etike in vrednot na šolah, mentorji ali drugi vzgojitelji ali učitelji;
- kratek opis nastanka posnetka (kje in kako so otroci črpali ideje in navdih, ali je prispevek povezan s kakšnim posebnim dogodkom, obiskom, učno uro, povezano s temo natečaja); opis ima lahko največ 300 znakov brez presledkov;
- utemeljitev lokalnega vzornika (zakaj je bila oseba na posnetku izbrana za lokalnega vzornika, kaj je v svojem življenju naredil in dosegel, zakaj je prepoznan kot lokalni vzornik za Integriteto in podobno). Utemeljitev ima lahko največ 2500 znakov brez presledkov. Če vrtec ali šola prijavi posnetek vrste *odgovori otrok*, utemeljitev ni potrebna.
- URL naslov posnetka na YouTube.

Prijavni obrazec za vrtec / šolo izpolni varuh etike in vrednot ali mentor ali druga polnoletna oseba v vrtcu ali šoli, ki ima vlogo vzgojitelja ali učitelja.

Pogoj za sodelovanje na natečaju je izpolnitev prijavnega obrazca, strinjanje s splošnimi pogoji natečaja, objavljenimi na spletni strani www.iev.si in objava video posnetka, skladnega s temi pogoji.

Šteje se, da vrtci in šole sprejemajo te pogoje, ko varuh etike in vrednot, mentor oziroma oseba, ki jo ustanova sama določi, izpolni prijavní obrazec in označi, da se strinja s temi pogoji.

Trajanje natečaja

Natečaj traja **od 23. septembra 2016 do 10. decembra 2016.**

OBJAVA POSNETKOV IN PRIZNANJA

Objava video posnetkov je moderirana. Inštitut za etiko bo v roku treh delovnih dni vsak prijavljen video posnetek pregledal in v primeru skladnosti s splošnimi pogoji natečaja tudi odobril in objavil.

Avtorji vseh objavljenih posnetkov bodo dobili potrdilo o sodelovanju na natečaju.

Vsem varuhom etike in vrednot, vzgojiteljem in učiteljem in drugim strokovnim delavcem v vrtcih in šolah, ki bodo aktivno sodelovali pri natečaju, priporočamo, da se predhodno seznanijo z dokumentom *Splošni pogoji sodelovanja na natečaju Integriteta*, ki je objavljen na spletnem mestu natečaja na naslovu www.iev.si. V dokumentu so zapisana natančna navodila in določila o varstvu osebnostnih pravic, varstvu osebnih podatkov in varstvu avtorskih pravic.

9. SPLETNA UČILNICA

Spletna učilnica je dopolnitev priročniku. Vsa vsebina priročnika je na voljo tudi v spletni učilnici. Hkrati pa so v spletni učilnici s klikom na voljo neposredni dostopi do vseh spletnih virov.

V učilnico bomo postopoma dodajali nova gradiva in dejavnosti ter vzpodbujali izmenjavo dobrih praks in izkušenj.

Učilnica je na naslovu: <http://ucilnica.iev.si>

Vstop v učilnico je z geslom omogočen varuhom etike in vrednot in njihovim namestnikom. V učilnico lahko dostopajo tudi učitelji in vzgojitelji, ki to želijo in zaprosijo za dostop na naslovu info@iev.si.

10. VIRI ZA MODUL INTEGRITETA

10.1. KNJIŽNI VIRI

PREGOVORI IN MODRE MISLI

INTEGRITETA

- Skromni ljudje ne mislijo o sebi, da so manj ... samo manj mislijo o sebi.
– K. H. BLANCHARD, N. V. PEALE
- Nihče vas brez vašega dovoljenja ne more prisiliti, da bi se počutili manjvredne.
– ELEANOR ROOSEVELT
- Razcepljeni jaz bo vedno povzročal distanco do drugih in bo morda celo poskušal uničiti druge, da bi branil svojo krhko identiteto. – PARKER PALMER
- Govôri samo tisto, kar lahko koristi tebi samemu ali drugim; izogni se vsakemu praznemu besedičenju. – BENJAMIN FRANKLIN
- Od osebne integritete je odvisna usoda človeštva. – RICHARD BUCKMINSTER FULLER
- Žalostna resnica je, da največ zla povzročijo ljudje, ki se niso nikoli odločili, da bodo dobri ali slabi. – HANNAH ARENDT
- Kdor se ne pripravi ustrezno, se pripravlja, da mu bo spodletelo.
– STAR VOJAŠKI PREGOVOR
- Nemogoče je, da bi kršili zakone. Ob njih se lahko samo zlomimo.
– CECIL B. DE MILLE
- Šele misel, ki se uskladi z občutenjem telesa, nam pomaga povezati vse v nas v živo in pristno razumevanje. – ALENKA REBULA, JOSIPA PREBEG
- Uspeh brez integritete je napaka. – NEZNANI AVTOR
- Ni mehkejše blazine, kot je čista vest. – FRANCOSKI PREGOVOR
- Kdaj bo spet sramotno biti nepošten, lagati javnosti? – JOŽE TRONTELJ
- Integriteta je delati prave stvari tudi, ko te nihče ne opazuje.
– CLIVE STAPLES LEWIS
- Nekaj je lahko na črti tradicije zmeraj nevarno. Če mlajši rod ni dovolj dorasel prejšnjemu, da ni zmožen njegove tradicije vsebiti (internalizirati), se lahko zgodi, da kakšne že dosežene spoznave, znanja, vrednote, kulture in oblike obnašanja kratko malo propadejo in izginejo iz zavesti družbe. – ANTON TRSTENJAK

POGUM

- Le ko smo dovolj pogumni, da raziščemo temo, odkrijemo neskončno moč svoje svetlobe. – J. K. ROWLING

- Pogum je to, da te je na smrt strah, a vseeno osedlaš konja in se odpraviš.
– JOHN WAYNE
- Če svojim otrokom vedno sledimo v areno, skušamo utišati njihove krike in jim zagotoviti zmago, ne bodo nikoli spoznali, da so sposobni biti neizmerno pogumni. – BRENÉ BROWN
- Neizmeren pogum nima nobene zveze z zmago in porazom. Gre za pogum.
– BRENÉ BROWN
- Plezajte, če hočete, ampak ne pozabite, da pogum in moč nista nič brez preudarnosti ... Ničesar ne naredite v naglici; pazite na vsakem koraku; in že na začetku mislite, kakšen bi lahko bil konec. – EDWARD WHYMPER
- Ničesar v življenju se ni potrebno bati, potrebno je le razumeti. – MARIE CURIE
- Življenje vam lahko dodeli neverjetne karte. Boste ziheraši, blazni bleferji ali pa boste pri stvari z vsem srcem. – JOE SIMPSON
- Hrabrost je prava mera v dejanjih, ki vzbujajo drznost ali strah; hrabri se za nekaj odloči in vztraja in kljubuje, če je to lepo in če je nasprotje tega grdo.
– ARISTOTEL
- Pravi pogum pa je živeti, ko je prav, da živimo in umreti le, ko je prav, da umremo. – NITOBE INAZO
- Pogum potrebujete, da vstanete in spregovorite, vendar pogum potrebujete tudi, da sedite in poslušate. – WINSTON CHURCHILL
- V težkih časih dobimo pogum, da razmišljamo o neverjetnem. – ANDY GROVE
- Ko smo bili otroci, smo mislili, da takrat, ko bomo odrasli, ne bomo več ranljivi. Vendar odraslost pomeni sprejeti svojo ranljivost. Biti živ pomeni biti ranljiv.
– MADELEINE L'ENGLE
- Naučil sem se, da pogum ni odsotnost strahu, temveč zmaga nad njim. Pogumen mož ni tisti, ki se ne boji, temveč tisti, ki svoj strah premaga. – NELSON MANDELA
- Pogum potrebujemo tudi za to, da rečemo NE in da se začnemo kazati na nove načine. – BRENÉ BROWN

POŠTENOST

- Naš značaj ... je znak naše usode in bolj kot smo pošteni in ohranjamo svojo integriteto, bolj preprosta in plemenita bo ta usoda. – GEORGE SANTAYANA
- Veliko lažje je značaj obdržati, kot ga popraviti. – THOMAS PAINE
- Prava poštenost in integriteta je delati prav tudi tedaj, ko nihče ne ve za to.
– OPRAH WINFREY
- Poštenost brez znanja je šibka in neuporabna, znanje brez poštenosti pa je nevarno in strašno. – SAMUEL JOHNSON
- Poštenost ne potrebuje pravil. – ALBERT CAMUS
- Poštenost je prvo poglavje v knjigi modrosti. – THOMAS JEFFERSON
- Poštenost je najboljša politika (taktika).
– ANGLEŠKI PREGOVOR, WILLIAM SHAKESPEARE
- S poštenjem se največ doseže. – SLOVENSKI PREGOVOR
- Pošten človek je pokončen; drugače bi bil mehkužec. – ANTON TRSTENJAK

- Če ne ukrepamo, tudi dajemo slab vzgled. – N. V. PEALE, K. H. BLANCHARD
- Izvir in korenine poštenosti so v dobri vzgoji. – PLUTARH
- Najbolj pretkani in precenjeno prebrisani hinavci so tisti, ki tudi za tvojim hrbtom nič zoper tebe ne rečejo. – ANTON TRSTENJAK
- Poštenost je prva stopnja odličnosti, pravi pregovor; a pregovor to trditev premalo poudari. Poštenost ni prva stopnja odličnosti, je odličnost sama.
– CHRISTIAN NESTELL BOVEE
- Če živimo po pravilih poštenosti in sprejemamo svoje težave, dosežemo veliko.
– BEN CARSON
- Polovična resnica je cela laž. – JUDOVSKI PREGOVOR
- Z lahkoto boste presodili značaj nekoga po tem, kako ravna s tistimi, ki ne morejo zanj storiti ničesar. – JAMES D. MILES
- Obljuba dela dolg. – SLOVENSKI PREGOVOR
- Najsrečnejše ljudi poštenje stori. – SLOVENSKI PREGOVOR
- Besede učijo, zgledi vlečejo. – LATINSKI PREGOVOR
- Prava odkritost se nikoli ne prekrši zoper ljubezen.

VZTRAJNOST

- Vsak problem lahko rešimo, če si le vzamemo čas, ga v samoti premislimo, poiščemo pravi nasvet in na stvari pogledamo s prave strani.
– K. H. BLANCHARD, N. V. PEALE
- Zastavljanje ciljev je najmočnejša motivacija. – DON CLARK
- Stvari se zdijo nemogoče, dokler jih ne naredimo. – NELSON MANDELA
- Vztrajnost pade devetnajstkrat in uspe dvajsetič. – JULIE ANDREWS
- Plemenit namen navdihuje odrekanje, spodbuja inovativnost in opogumlja za vztrajnost. – GARY HAMEL
- Ne verjamem, da obstaja kakršna koli druga lastnost tako bistvenega pomena za uspeh kakršne koli vrste, kot je vztrajnost. Ta premaga skoraj vse, tudi naravo.
– JOHN D. ROCKEFELLER
- Dokler se ne ustaviš, ni pomembno, kako počasen si. – KONFUCIJ
- Veliko življenjski neuspehov pripada ljudem, ki se niso zavedali, kako blizu so bili uspehu, ko so odnehali. – THOMAS A. EDISON
- Pogum ni vedno rjoveč. Včasih je pogum tihi glas na koncu dneva, ki pravi: Jutri bom poskusil znova. – MARY ANNE RADMACHER
- Ko se naučiš odnehati, to postane navada. – VINCE LOMBARDI JR.
- Tvojih prvih 10.000 fotografij je groznih. – HENRI CARTIER-BRESSON
- Hodim počasi, a nikoli ne grem nazaj. – ABRAHAM LINCOLN
- Kadar je volja velika, so težave majhne. – NICCOLO MACHIAVELLI

VITALNOST

- Ne molimo za zaščito pred nevarnostmi, temveč za neustrašnost, kadar se pojavijo. – RABINDRANATH TAGORE

- Ko gredo stvari k vragu, ne pojdi z njimi. – ELVIS PRESLEY
- Če verjamate, da zmorete in če verjamate, da ne zmorete, imate v obeh primerih prav. – HENRY FORD
- Veličina ni v tem, da nikoli ne padeš, temveč da se po padcu vedno pobereš. – KONFUCIJ
- Tukaj je test, s katerim odkrijete, ali je vaš cilj v življenju dosežen: če ste živi, še ni. – RICHARD BACH

SKUPNA ODGOVORNOST

- Nasprotje ljubezni ni sovraštvo, pač pa brezbržnost. – ELIE WIESEL
- Kar najboljši in najmodrejši starši želijo svojim otrokom, bi morala skupnost želeti vsem otrokom. – JOHN DEWEY
- Tisti, ki ne kaznuje zla, ukazuje, da je zlo storjeno. – LEONARDO DA VINCI
- Štirje pogumni ljudje, ki se ne poznajo, si ne bodo upali napasti leva. Štirje manj pogumni, ki se poznajo in verjamejo v svoje sposobnosti in medsebojno pomoč, bodo odločno napadli. – CHARLES ARDANT DU PICQ

SAMODISCIPLINA

- Ljudem niso zoprne spremembe, temveč jim je zoprno, če se morajo sami spremeniti. – PAUL EVANS
- Vzgoja brez discipline je mlin brez vode. – JAN AMOS KOMENSKI
- Če prelagate vlaganje svojega časa in energije, dokler ne vidite, da je to potrebno, bo verjetno že prepozno. – CLAYTON CHRISTENSEN

ČAST

- Brani se časti in čast ti bo sledila; želi si smrti in dano ti bo življenje. – ABU BAKR
- V najvišji časti ni več časti. – LAO CE
- Časti ni mogoče vzeti, lahko se le izgubi. – ANTON PAVLOVIČ ČEHOV
- Lahko se nas ponižuje, toda ponižati se nas res ne more. – ERNEST HEMINGWAY
- Kdor stremi po odlikovanju, ga ni zaslužil, kdor pa ga je zaslužil, temu ni potrebno. – MARTIN KESSEL
- Vrli moške bolj cenijo čast brez življenja kakor življenje brez časti. – VALERIJ MAKSIM
- Čast je kot vžigalica: le enkrat je uporabljiva. – MARCEL PAGNOL
- Po smrti se čast povrne v dvojni meri. – PROPERCIJ
- Nevreden je narod, ki z radostjo ne žrtvuje vsega za svojo čast. – FRIEDRICH VON SCHILLER
- Daj, Bog, čast tistemu, ki jo zna nositi. – RUSKI PREGOVOR
- Kolikor več časti, toliko večje zahteve. – RUSKI PREGOVOR
- Čast je ledena gaz, ki hitro zvodeni. – SLOVENSKI PREGOVOR

- Rabi Elizer je rekel: Naj ti bo čast tvojega tovariša draga kot tvoja in ne jezi se zlahka. – TALMUD
- Vse vrline imajo svoj izvor v časti. – ALBANSKI PREGOVOR

SLIKANICE IN KNJIGE

Izbrali smo novejšje knjige za otroke v vrtcih in šolah, ki se nanašajo na poštenost, pogum, vztrajnost, vitalnost, skupno odgovornost, samodisciplino in čast. Gesla in anotacije povzemamo po Priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig, ki jih pripravlja Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo pri Mestni knjižnici Ljubljana: <http://www.mklj.si/prirocnik/item/451>

VRTEC

KNJIGE, SLIKANICE (OZNAKA C = LEPOSLOVJE / A-STOPNJA POMENI ZA STAROST OD 1-3 LET, B-STOPNJA POMENI ZA STAROST 3-6 LET)

- **Alpsten, Ellen: Vincelot in zmaj.**
Prev. Neža Božič. Ilustr. Andrea Hebrock. Tržič: Učila International, 2013, 25 str.
| C | B- stopnja | DOBRO
| **pogum**, vitezi, zakladi, zmaji
- **Becker, Bonny: Lahko noč za medveda.**
Prev. Neža Božič. Ilustr. Kady MacDonald Denton. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2013.
(Velike slikanice), 28 str.
| C | B- stopnja | ODLIČNO, tipografija različna, za uro pravljic
| medvedi, miši, prijateljstvo, spanje, **strah**, živali v domišljiji
- **Casalis, Anna: Mišek Tip in razgrajči.**
Prev. Nataša Šilec. Ilustr. Marco Campanella. Ljubljana: Karantanija, 2012, 25 str.
| C | B- stopnja | POMANJKLJIVO, knjiga je del nanizanke, velike tiskane črke
| miši, problemi najmlajših, **ustrahovanje**, živali v domišljiji
- **Coulman, Valerie: Ko bodo pujsi leteli.**
Prev. Barbara Majcenovič Kline. Ilustr. Rogé. Hoče: Skrivnost, 2010, 32 str.
| C | B- stopnja | ZELO DOBRO, velike tiskane črke, za uro pravljic
| nonsens, pujsi, **vztrajnost**, živali v domišljiji
Dinamično oblikovana in blago duhovita knjiga, po kateri kopitlja simpatičen – tako v besedi kot podobi – glavni junak, sporoča, da se vse da, če se hoče in da je moč tam, kjer je volja. Seveda ne tako dolgočasno direktno, pač pa podprto z zabavno, domiselno zgodbico in dobro realizacijo. (GK)

- **Donaldson, Julia: Zverjasec.**

Prev. Milan Dekleva. Ilustr. Axel Scheffler. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.

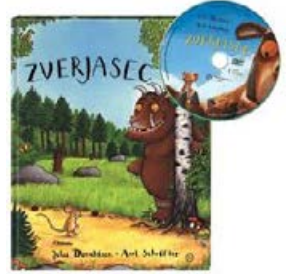
(Velike slikanice), 28 str.

| C | B- stopnja | pripoved v verzih, za uro pravljič

| gozdovi, miši, pogum, pošasti, problemi najmlajših, **strah**, živali v domišljiji

| tudi zvočna knjiga in risanka

Zgodba o miški, ki se spopada s strahom. Najprej je to resnična nevarnost, lisica, sova, kača. Tu se miška zateče k zvijači. Izmisli si prijatelja s strašljivimi lastnostmi, predvsem pa rad je lisice, sove in kače. Zverjasec, s katerim miška goljufa druge, pa postane grožnja njej, strah v njej sami. Z njim se mora soočiti brez zvijač. Ilustrator razgrne prijazno zeleno-rjavo gozdno sceno z množico podrobnosti, s posebnimi izrezi pa središču pozornosti izpostavlja attribute strahu, ki jih ustvarja domišljija tistega, ki se boji. (VZ)

- **Donaldson, Julia: Zverjaščeva zvočna knjiga.**

Prev. Milan Dekleva. Ilustr. Axel Scheffler. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014, 27 str.

| C | B- stopnja | DOBRO, nova izdaja, ponatis, pripoved v verzih, zvočni efekti

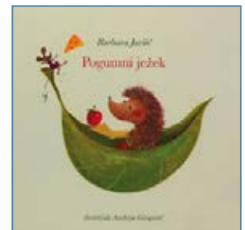
| gozdovi, miši, **pogum**, pošasti, problemi najmlajših, strah, živali v domišljiji

- **Juršič, Barbara: Pogumni ježek.**

Ilustr. Andreja Gregorič. Ljubljana: Ebesede, 2014, 20 str.

| C | B- stopnja | DOBRO

| ježi, **pogum**, problemi najmlajših, živali v domišljiji

- **Klopčič, Alenka: Črt in Lena.**

Ilustr. Marta Bartolj. Lukovica: Eko knjiga, 2011, 24 str.

| C | B- stopnja | POMANJKLJIVO, ponatis, spremno besedilo

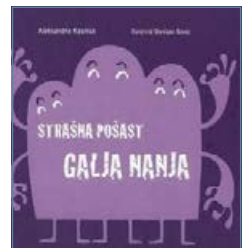
| hišni ljubljenci, **odgovornost**, prijateljstvo, psi, živali v naravi

- **Kocmut, Aleksandra: Strašna pošast Galja Nanja.**

Ilustr. Damijan Sovec. Prevalje: samozaložba, 2013, 15 str.

| C | B- stopnja | ZELO DOBRO, velike tiskane črke

| igra, matere, pošasti, **strah**, zima

- **Kos, Gaja: Rizibizi in laž.**

Ilustr. Izar T. Lunaček. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc, 2012. (Žvirce), 25 str.

| C | B- stopnja | ZELO DOBRO, humor

| iskanje, **laž**, pošasti

- **Mav Hrovat, Nina: O miški, ki je zbirala pogum.**

Ilustr. Ana Zavadlav. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Velike slikanice), 21 str.

| C | B- stopnja | ZELO DOBRO, za uro pravljič

| miši, **pogum**, strah, živali v domišljiji

- **Pfister, Marcus: Mali lunin vran.**
 Prev. Selina Ambrož. Ilustr. Marcus Pfister. Ljubljana: Kres, 2014, 25 str.
 | C | B- stopnja | DOBRO
 | drugačnost, letenje, **pogum**, ptice, vrane, živali v domišljiji
- **Reid, Camilla: Sara gre rada v vrtec: ljubka knjiga o tem, kako biti malo pogumnejši.**
 Prev. Helena Kraljič. Ilustr. Ailie Busby. Jezero: Morfem, 2013, 27 str.
 | C | B- stopnja | DOBRO, knjiga je del nanizanke
 | **pogum**, problemi najmlajših, vrtec, vsakdan
- **Smallman, Steve: Kdo se boji velikega zlobnega zajčka?**
 Prev. Alenka Razboršek. Ilustr. Caroline Pedler. Tržič: Učila International, 2011, 25 str.
 | C | B- stopnja | POGREŠLJIVO, velike tiskane črke
 | **ustrahovanje**, zajci, živali v domišljiji
- **Steiner, Toni: Miška Mimi & maček Hubert.**
 Prev. Jana Osojnik. Ilustr. Ève Tharlet. Ljubljana: Kres, 2014, 25 str.
 | C | B- stopnja | DOBRO, velike tiskane črke
 | mačke, miši, **pogum**, prijateljstvo, živali v domišljiji
- **Warnes, Tim: O slončku, ki ga ni več strah.**
 Prev. Suzana Jovanovič. Ilustr. Tim Warnes. Tržič: Učila International, 2015, 25 str.
 | C | B- stopnja | DOBRO, velike tiskane črke
 | miši, pogum, sloni, **strah**, tatovi, živali v domišljiji
- **Wild, Margaret: Goska Lučka.**
 Prev. Barbara Majcenovič Kline. Ilustr. Ann James. Hoče: Skrivnost, 2013, 33 str.
 | C | B- stopnja | ZELO DOBRO, velike tiskane črke
 | gosi, ljubezen, matere, **pogum**, strah, živali v domišljiji
Mala goska se boji skupaj z jato odleteti iz domačega ribnika v širino in neskončno nebo, zato se trmasto upre mami in začasno skriva po svojih priljubljenih otroških kotičkih. Za hip se ustraši, da je ostala v ribniku sama, nato v pogovoru s ponovno najdeno mamo predela svoje strahove ... Tej preprosti, sproščeni ter evokativno ilustrirani slikanici čestitamo, saj ji uspe nekaj danes zares redkega: govoriti o pomembnih rečeh brez ironije in brez patetike. (IL)
- **Zöller, Elisabeth: Kim je močna.**
 Prev. Tina Štrancar. Ilustr. Dagmar Geisler. Jezero: Morfem, 2014, 23 str.
 | C | B- stopnja | DOBRO, o avtorjih
 | **nasilje**, **pogum**, vrstniki, vrtec

1. TRILETJE

KNJIGE, SLIKANICE (OZNAKA C = LEPOSLOVJE, 1. = PSIHOLOGIJA, B-STOPNJA POMENI ZA STAROST 3-6 LET, 1. STOPNJA = PRIMERNO ZA 1., 2. IN 3. RAZRED)

- **Amalietti, Marijan: Maruška potepuška.**

Ilustr. Marijan Amalietti. Spr. besedilo Vida Medved Udovič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Knjiga pred noskom), 26 str.

| C | B- stopnja | brez besedila, didaktične vzpodbude, nova izdaja, ponatis, projekt, spremno besedilo

| deklice, domišljija, **pogum**, Triglav, zima, živali v domišljiji

- **Blabey, Aaron: Metka Veter in Peter Šilček.**

Prev. Alenka Urh. Ilustr. Aaron Blabey. Ljubljana: Sodobnost International, 2013. (Gugalnica), 36 str.

| C | B- stopnja | ZELO DOBRO

| čustva, drugačnost, prijateljstvo, **samopodoba**

Čprav je slikanic o prijateljstvu med deklico in dečkom veliko, gre v tem primeru za povsem nestereotipen odnos. Metka je glasna, pogumna in vihrava, Peter pa je zadržan, zamišljen in dokaj strahopeten. (TO)

- **Collodi, Carlo: Ostržek.**

Prev. Albert Širok. Ilustr. Marlenka Stupica. Spr. beseda Metka Kordigel Aberšek. Spr. besedilo Metka Kordigel Aberšek. Spr. besedilo Polona Legvart. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Domače branje Knjiga pred nosom), 191 str.

| C | 1. stopnja | didaktične vzpodbude, nova izdaja, o avtorjih, ponatis, projekt, spremno besedilo

| begunci, **laž**, lutke, očetje, šola, vile, **vrline**

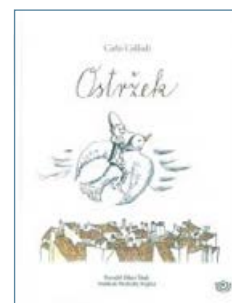
- **Hoffman, Mary: Velika knjiga o čustvih.**

Prev. Miha Sužnik. Ilustr. Ros Asquith. Hlebce: Zala, 2013, 33 str.

| 1 | 1. stopnja | ZELO DOBRO, slikanica poučna

| čustva

Poučna slikanica, ki bralca seznanja z različnimi čustvi: predstavljena so sreča, žalost, vznemirjenost, dolgčas, zanimanje, jeza, prizadetost, umirjenost, razposajenost, osamljenost, strah, varnost, nelagodje, sramežljivost, samozavest, zaskrbljenost, ljubosumnost, zadovoljstvo in olajšanje. Našteta čustva niso pojasnjena oziroma opisana samo z besedami, pač pa tudi z nepretencioznimi, a zabavnimi ilustracijami (ilustratorica je besedilo marsikje nadgradila s izvirnimi samostojnimi prizori), otrok pa je večkrat povabljen, da tudi sam spregovori o svojih čustvih. (GK)

- **Hudičeva volna: slovenska ljudska pravljica.**

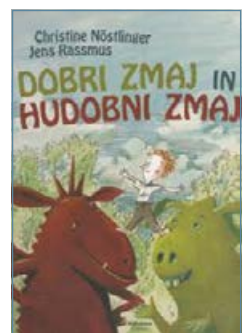
Ilustr. Zvonko Čoh. Prir. Anja Štefan. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011. (Velike slikanice), 23 str.

| L | B- stopnja | ODLIČNO, ljudsko slovstvo, za uro pravljic

| dobrota, hudiči, mačehe, **pogum**, pomoč, **samozavest**, sovraštvo

- **Od lintverna: slovenska ljudska pravljica.**
 Ilustr. Zvonko Čoh. Prir. Anja Štefan. Povedal Anton Dremelj. Posnel Milko Matičetov. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Velike slikanice), 23 str.
 | C | B- stopnja | ODLIČNO, ljudsko slovstvo, po ljudskem izročilu, za uro pravljic
 | modrost, **pogum**, prevare, revščina, zmaji
Anja Štefan je obe slovenski ljudski pravljici za sodobne bralce primerno priredila, pri tem pa ohranila privlačnost ljudskega jezika in starinsko patino besedila. Dobra pripoved v kombinaciji z odličnimi ilustracijami Zvonka Čoha. V vseh pogledih mojstrski slikanici sta privlačni ne le za predšolske otroke, ampak (morda celo bolj) za šolarje in odrasle bralce. (ZSV, TJ)
- **Kraljič, Helena: Kako raste laž.**
 Ilustr. Suzana Bricelj. Jezero: Morfem, 2013, 25 str.
 | C | B- stopnja | POMANJKLJIVO, tipografija različna
 | dečki, glasbila, **laž**, očetje, **sram**
- **Milčinski, Fran: Laž in njen ženin.**
 Ilustr. Ana Razpotnik. Ljubljana: Sanje, 2012. (Sanjska knjigica), 31 str.
 | C | B-stopnja | ODLIČNO, ponatis, priredba
 | **laž**
- **Munsch, Robert N.: Princesa v papirnati vrečki.**
 Prev. Gaja Kos. Ilustr. Michael Martchenko. Radovljica: Didakta, 2012, 27 str.
 | C | B- stopnja | ODLIČNO, za uro pravljic
 | neumnost, ošabnost, premetenost, princese, **samopodoba**, **samo-zavest**, **vrednote**, zmaji
*Ni rečeno, da so prave samo tiste princese, ki so sposobne začuti drobno grahovo zrno pod dvajsetimi žimnicami in dvajsetimi pernicami. Ko zmaj raztrešči grad princese Elizabete, uniči vse njene obleke in odnese v svojo jamo tudi princa Roberta, s katerim se namerava poročiti, se Elizabeta odloči ukrepati sama. Oblečena zgolj v papirnato vrečko, oborožena s **pogumom**, **razumom** in **odločnostjo** ... Ilustrator je zgodbi prispeval ravno pravšnjo mero odrezavega humorja. (IM)*
- **Nöstlinger, Christine: Dobri zmaj in hudobni zmaj.**
 Prev. Stanislav M. Maršič. Ilustr. Jens Rasmus. Celovec: Mohorjeva založba, 2013, 33 str.
 | C | B- stopnja | ZELO DOBRO
 | dečki, namišljeni prijatelji, **strah**, zmaji
Dobri in hudobni zmaj sta v resnici namišljena prijatelja dečka Florjana. On skrbi zanju, onadva pa ga branita pred objestnimi vrstniki ali mu pomagata sklepati nova prijateljstva. Do zapleta pride, ko se deček odpravlja na morje in ugotovi, da se njegova neustrašna prijatelja morja bojita. Avtoričino spretno in duhovito prepletanje namišljenega in resničnega, neustrašnega in ranljivega, posrečeno dopolnjujejo ilustracije, ki to dvojnost podajajo tudi z likovno govorico. (TO)

- **Peroci, Ela: Hišica iz kock.**

Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Velike slikanice), 13 str.
 | C | B- stopnja | ODLIČNO, nova izdaja, ponatis, za uro pravljic
 | dom, igra, igrače, pomoč, potovanja
*Besedilo je klasična tridelna pravljica z linearnim potekom in konfliktom, ki se razreši z **vztrajnostjo** in iznajdljivostjo deklice Jelke. Ilustracija je povsem izvirna, dekorativna in poetična. Gre za vrhunski dosežek slovenske slikaniške produkcije; novo oblikovanje v pričujočem prenovljenem natisu je dognano, tako da je kanonsko besedilo oz. slikanica, ki naj bi jo poznal sleherni slovenski otrok, zagotovo privlačna tudi sodobnim (naj)mlajšim bralcem in njihovim vzgojiteljem. (TJ)*

- **Pilič, Sanja: Ostržek.**

Prev. Ljubica Karim Rodošek. Ilustr. Andrea Petrlik Huseinović. Bibl. predh. Carlo Collodi. Ljubljana: Karantanija, 2011, 21 str.
 | C | 1. stopnja | DOBRO, ponatis, pravljica klasična, priredba
 | laž, lutke

- **Pinfeld, Levi: Črni pes.**

Prev. Mateja Črv Sužnik, Miha Sužnik. Ilustr. Levi Pinfeld. Hlebce: Zala, 2013, 26 str.
 | C | B- stopnja | ODLIČNO
 | družina, **pogum**, psi, **strah**, živali v domišljiji
Pinfeldova nova slikanica ponuja preprosto, a učinkovito zgodbo o družini Korajža, ki nekega dne pred svojo hišo zagleda dokaj zajetnega črnega psa. Bolj kot se posamezni družinski člani psa prestrašijo, tem večji ta postaja, dokler na koncu ne preraste v kot hiša veliko pošast, ki kuka skozi okna s svojimi rumenimi očmi. (IL)

- **Radovanovič, Vesna: Zvezdica.**

Ilustr. Kristina Krhin. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc, 2010. (Modri planet), 25 str.
 | C | 1. stopnja | DOBRO
 | cirkus, deklice, nesreče, **pogum**, **vztrajnost**

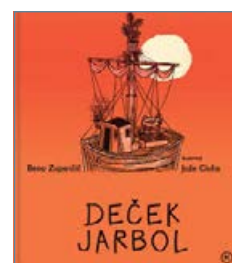
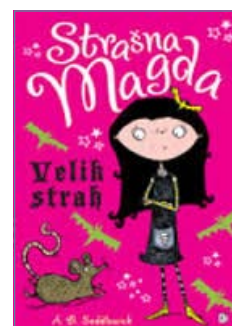
- **Ribičič, Josip: Miškolin.**

Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Velike slikanice), 67 str.
 | C | 1. stopnja | ODLIČNO, o avtorjih, ponatis, za branje v nadaljevanjih
 | družina, miši, **pogum**, pomoč, prijateljstvo, pustolovščine, živali v domišljiji

- **Saddlewick, A. B.: Pošastni športni dan.**

Prev. Anja Kokalj. Ilustr. Sarah Horne. Hoče: Skrivnost, 2013. (Strašna Magda), 115 str.
 | C | 1. stopnja | ZELO DOBRO, knjiga je del nanizanke, za začetno samostojno branje
 | fantastična bitja, šola, tekmovanje

- **Saddlewick, A. B.: Velik strah.**
 Prev. Anja Kokalj. Ilustr. Sarah Horne. Hoče: Skrivnost, 2013. (Strašna Magda), 119 str.
 | C | 1. stopnja | ZELO DOBRO, knjiga je del nanizanke, za začetno samostojno branje
 | fantastična bitja, šola
- **Spires, Ashley: Popolni izum.**
 Prev. Mateja Črv Sužnik, Miha Sužnik. Ilustr. Ashley Spires. Hlebce: Zala, 2015, 30 str.
 | C | B- stopnja | ZELO DOBRO
 | deklice, izumi, jeza, prijateljstvo, psi, **vztrajnost**
- **Svetina, Peter: Kako je Jaromir iskal srečo.**
 Ilustr. Damijan Stepančič. Celovec: Mohorjeva založba, 2010, 31 str.
 | C | 1. stopnja | ODLIČNO
 | astronomija, ljubezen, sreča, **vztrajnost**
Lirična, čeprav zadržana, postavljena v sámo središče svetovljanske Prage in pretkana z meščansko uglajenostjo. Blago, hudomušno, prijazno in poetično besedilo za vse starosti, kraje in čase. Slikanica je dovršen umetniški izdelek, v katerem ilustracije in tekst živijo v pravi simbiozi in se prelivajo v eno. (DLV)
- **Vandot, Josip: Kekec in Bedanec.**
 Ilustr. Zvonko Čoh. Za slikanico prir. Andrej Roza Rozman. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, 2006, 2014. (Cicibanov vrtiljak; Velike slikanice), 32 str.
 | C | B- stopnja | knjiga je del nanizanke, nova izdaja, nova likovna obdelava, priredba
 | bajeslovna bitja, dečki, gore, **pogum**
- **Vandot, Josip: Kekec in Pehta.**
 Ilustr. Zvonko Čoh. Za slikanico prir. Andrej Roza Rozman. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000, 2011, 2015. (Cicibanov vrtiljak; Velike slikanice), 32 str.
 | C | B- stopnja | knjiga je del nanizanke, nova izdaja, nova likovna obdelava, priredba
 | bajeslovna bitja, dečki, gore, **pogum**
- **Vandot, Josip: Kekec in Prisank.**
 Ilustr. Zvonko Čoh. Andrej Rozman. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002, 2015, 31 str.
 | C | B- stopnja | ODLIČNO, knjiga je del nanizanke, ponatis, priredba, za uro pravljič
 | bajeslovna bitja, dečki, gore, **pogum**
- **Zupančič, Beno: Deček Jarbol.**
 Ilustr. Jože Ciuha. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2013. (Biserna Čebelica), 23 str.
 | C | B- stopnja | ODLIČNO, nova izdaja, ponatis
 | dečki, drevesa, ladje, preobrazbe, **strah**

2. TRILETJE

KNJIGE (OZNAKA C = LEPOSLOVJE, P = LEPOSLOVJE, 1. STOPNJA = PRIMERNO ZA 1., 2. IN 3. RAZRED, 2. STOPNJA = PRIMERNO ZA 4., 5. IN 6. RAZRED)

- **Calcutt, David: Robin Hood.**

Prev. Tamara Laganin. Ilustr. Grahame Baker Smith. Hoče: Skrivnost, 2015, 176 str.

| P | 2. stopnja | DOBRO, priredba

| Anglija, gozdovi, lokostrelci, **pogum, pomoč, pravičnost**, pustolovščine, Robin Hood (literarni junak), srednji vek, vitezi, **vrline**

- **Dahl, Roald: Danny, prvak sveta.**

Prev. Sunčan P. Stone. Ilustr. Quentin Blake. Ljubljana: Sanje, 2006, 224 str.

| P | 2. stopnja | humor, za pogovore o knjigah

| dečki, očetje, odraščanje, podeželje, **pogum**

- **Gombač, Žiga: Živa, vitez in zmaj.**

Ilustr. Ivan Mitrevski. Ljubljana: Vilinia, 2013. (Živa iz muzeja), 60 str.

| P | 2. stopnja | ZELO DOBRO, humor, knjiga je del nanizanke, strip

| Dunaj, gradovi, novi vek, Slovenija, vitezi, zgodovina, zmaji

*Živa iz muzeja kot **pogumna** časovna popotnica v vlogi oprode viteza Gašperja v ključnem trenutku poseže v tok dogodkov in v duhu pravice in resnice odločno razreši situacijo. Zgodba je napisana po motivih slovenske ljudske balade o Pegamu in Lambergarju. Zbirka knjig o Živi nastaja v sodelovanju s strokovnjaki iz Narodnega muzeja Slovenije in se tesno povezuje z muzejskimi zbirkami in razstavami. S tem prinaša dragoceno dodano vrednost h kakovostnemu povezovanju poučnega in literarnega, čemur je v slovenskem prostoru še vedno namenjeno premalo pozornosti in skrbi. (KP)*

- **Kos, Gaja: Junaki z ladje Argo.**

Ilustr. Damijan Stepančič. Dob pri Domžalah: Miš, 2013, 39 str.

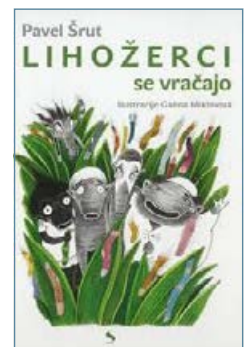
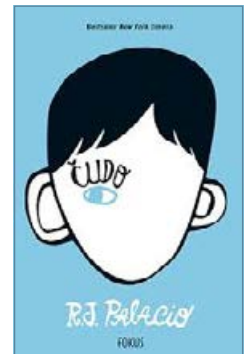
| C | 1. stopnja | ODLIČNO, miti

| antika, Argonavti, Grčija, ladje, Ljubljana, zgodovina

*Pričujoča obnova zgodb slavne ladje Argo ima dve posebnosti: o junaštvih argonavtov pripovedujeta domača avtorja, pripovedi povezeta z našim glavnim mestom in Ljubljano. Avtorja sta ustvarila neposreden svet, kjer se družijo in zapletajo bogovi in smrtniki na način, kot se družijo in zapletajo vse (razumljive in nerazumljive) naravne stvari: življenje, smrt, **pogum, strah**, premetenost, zahrbtnost, kri in voda, skratka svet, v katerem se odrasli ne morejo skriti za pravljico. Zato je slikaniško razkošna zbirka antičnih junaštev dobrodošla tako za samostojnega mladega bralca kot za družinsko in šolsko branje. (VZ)*

- **Landa, Mariasun: Ko so mačke tako same.**
 Prev. Barbara Pregelj. Ilustr. Pšena Kovačič. Spr. beseda Barbara Pregelj. Medvo-
 de: Malinc, 2013, 123 str.
 | P | 2. stopnja | ZELO DOBRO, spremna beseda
 | dekleta, hišni ljubljenci, ločitve, mačke, odraščanje, osamljenost, **pogum**, ža-
 lost, živali v naravi
Dvanajstletna Maider je popolnoma obupana: njena ljubljena mačka Ofelija, ki ji je v dneh samote in žalosti zaradi razmer v družini v edino uteho, je čez noč izginila s posestva na podeželju. Tja so jo odpeljali, potem ko je Maiderina mama sklenila, da mačka ne sodi v mestno življenje. Ko Maider izve za to, se odloči, da bo sama poiskala ljubljeno Ofelijo ... (TJ)
- **Palacio, R. J.: Čudo.**
 Prev. Boštjan Gorenc. Zagorje ob Savi: Ocean, 2014, 2015. 320 str.
 | P | 2. stopnja | ODLIČNO, za pogovore o knjigah
 | drugačnost, družina, invalidnost, mladostniki, modrost, **pogum**, prijateljstvo, **samopodoba**, sestre, šola
*Avtorica pretresljivo zgodbo hudo iznakaženega desetletnega Augusta Pullmana prikazuje s prvoosebni izpovedmi mladih: samega Augusta, njegove sestre Vie, njenega fanta Justina, sošolca Jacka ter prijatelja Summer in Mirande. Mladi pripadajo dvema različnima generacijama in obema spoloma, poleg soočanja z Augu-
 stovo drugačnostjo se spopadajo tudi sami s sabo in lastnimi težavami, kar jih naredi realne. (KS)*
- **Silei, Fabrizio: Avtobus Rose Parks.**
 Prev. Dean Rajčič. Ilustr. Maurizio A.C. Quarello. Ljubljana: Sanje, 2015, 39 str.
 | P | 2. stopnja | ODLIČNO, naslovniško odprta pripoved, o avtorjih, slikanica +
 | Amerika, avtobus, človekove pravice, dedki, **pogum**, rasizem, Rosa Parks (1913-
 2005), spomini, stoletje, 2. pol. 20., vnuki, ZDA
- **Šrut, Pavel: Lihožerci se vračajo.**
 Prev. Peter Kuhar. Ilustr. Galina Miklinová. Ljubljana: Sodobnost
 International, 2015. (Zvezdogled), 181 str.
 | P | 2. stopnja | ZELO DOBRO, knjiga je del nanizanke, o avtorjih
 | Afrika, družina, fantastična bitja, oblačila, **pogum**, pomoč, prijatelj-
 stvo, pustolovščine
- **Vandot, Josip: Kekec nad samotnim breznom.**
 Ljubljana: Karantanija, 2001. (Domače branje), 173 str.
 | P | 2. stopnja | knjiga je del nanizanke, nova izdaja, ponatis
 | fantje, gore, **pogum**

▪ **Zupan, Vitomil: Potovanje v tisočera mesta.**

Ilustr. Maksim Sedej. Spr. beseda Niko Grafenauer. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Knjižnica Sinjega galeba; 333), 245 str.

| P | 2. stopnja | ODLIČNO, nova izdaja, o avtorjih, ponatis, simbolična pripoved, spremna beseda, za branje v nadaljevanjih

| bolezni, čarovniki, fantje, Ljubljana, **pogum**, potovanja, **vrline**

Naslovniško odprta fantastična pripoved, ki sodi v železni repertoar slovenske mladinske književnosti. Prva izdaja, leta 1956 (pod psevdonimom Langus), druga izdaja, leta 1983, s spremno besedo pisatelja Jožeta Snoja. Tokrat je izšla s prvotnimi ilustracijami Maksima Sedeja, ki so nepogrešljiv likovni del te večnostne pripovedi o boju med dobrim in zlom. (DLV)

3. TRILETJE

KNJIGE (OZNAKA P = LEPOSLOVJE, M = LEPOSLOVJE, 3. STOPNJA = OD 13. LETA DALJE, OZIROMA PRIMERNO ZA 7., 8. IN 9. RAZRED, 4. STOPNJA = PRIMERNO ZA SREDNJEŠOLCE)

▪ **Ammaniti, Niccolò: Jaz in ti.**

Prev. Vera Troha. Ljubljana: Študentska založba, 2011. (Žepna Beletrina), 82 str.

| M | 4. stopnja | ODLIČNO

| fantje, odraščanje, **samopodoba**, **strah**

14-letni Lorenzo se zlaže svoji materi, da so ga sošolci povabili na smučanje med zimskimi počitnicami, v resnici pa ta teden preživi skrit v kleti domače večstanovanjske vile. K njemu se zateče devet let starejša polsestra, odvisnica od drog, in med njima se počasi razvije pristen odnos. Roman preveva silovito adolescenčno občutenje, oba mladostnika sta poglobljena psihološka lika, ki nihata med dobrim in zlim v tem svetu, vendar sta še sposobna sanjati in si predstavljati drugačno prihodnost. Tako pride Lorenzo iz kleti svetlo naravnani v prihodnost, v svet, ki ga čaka ... Po romanu je italijanski režiser Bernardo Bertolucci posnel film. (TJ)

▪ **Deary, Terry: Upihni luč.**

Prev. Mateja Črv Sužnik, Miha Sužnik. Hlebce: Zala, 2011, 235 str.

| M | 3. stopnja | DOBRO

| 2. svetovna vojna, Anglija, Nemčija, **pogum**, pomoč, ujetništvo, vojne, zaupanje

▪ **De Goldi, Kate: Ob desetih zvečer.**

Prev. Sonja Benčina. Ljubljana: Družina, 2013, 251 str.

| M | 3. stopnja | ZELO DOBRO, o avtorjih, za pogovore o knjigah

| družina, duševne bolezni, fantje, mladostniki, odraščanje, prijateljstvo, **strah**

Knjiga o dvanajstletnem Frankieju, čigar življenje se zdi na začetku čisto v redu. Počasi, stran za stranjo, pa spoznavamo, da ga je po-

gosto zelo strah in je v skrbeh za »vse na svetu«, zato so pogovori z njegovo mamo, da bi ga pomirila, vedno ob desetih zvečer. Dobro napisana in ganljiva zgodba o »bolečini odraščanja« in o čudnih ljudeh, ki so obenem čudoviti, ter o lepoti življenja; kakovostno branje tako za mlade bralce kot za odrasle! (TJ)

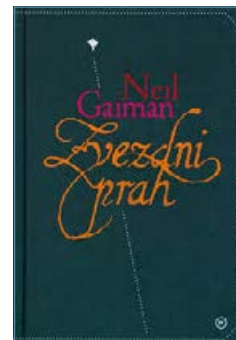
■ **Gaiman, Neil: Zvezdni prah.**

Prev. Tadej Zupančič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Srednji svet), 225 str.

| M | 4. stopnja | ODLIČNO, za pogovore o knjigah

| fantastična bitja, fantastični svetovi, pustolovščine, vzporedni svetovi, zvezde

Ljubezenska zgodba Tristana Trna in Viktorije Forester sledi pravljичni shemi, ko je pogumen junak za svojo izbranko pripravljen zapustiti varno domačnost ter premagovati prepreke. Viktorija si v zameno za svojo roko zaželi padlo zvezdo in Tristan se še isto noč odpravi čez zid v Vilinsko deželo. Vilinska dežela ima svoja pravila in svoj čas, v katerem Tristana za izpolnitev naloge čaka kup preizkušenj, saj ni edini, ki išče zvezdo. Vprašanje je le, zakaj kdo išče zvezdo in kaj mu zvezda pomeni. Ponovno knjiga, ki pod preprosto osnovno zgodbo zahtevnejšemu bralcu nudi možnost razmišljanja o vrednotah. Film, posnet 2007, je zgodbo zreduciral na trivialno osnovo in tudi zaradi zvezdniške zasedbe dosegel veliko popularnost. (KS)

■ **Gervay, Susanne: Jaz sem Jack.**

Prev. Alenka Urh. Ilustr. Cathy Wilcox. Ljubljana: Vodnikova založba (DSKG), 2011. (Modra pomaranča), 83 str.

| P | 2. stopnja | ZELO DOBRO

| fantje, nasilje, šola, **ustrahovanje**, vrstniki

■ **Gleitzman, Morris: Zdaj.**

Prev. Dušan Ogrizek. Dob pri Domžalah: Miš, 2012. (Nekoč), 192 str.

| M | 3. stopnja | ODLIČNO, knjiga je del enotne zgodbe, spremno besedilo, za pogovore o knjigah

| Avstralija, dedki, naravne nesreče, otroštvo, požari, vnuki

Ta del Felixove zgodbe se godi v Avstraliji ob Felixovem osemdesetem rojstnem dnevu, ko pri njem prebiva njegova vnukinja Zelda, katere starša kot zdravnika prostovoljca delata v Darfurju. Prijazna in plašna šestošolka se sprva spopada z značilnimi težavami novinke na tamkajšnji šoli, kjer jo nadleguje skupinica starejših deklet, pozneje pa njo in vse tamkajšnje prebivalce doleti nekaj dosti hujšega: gozdni požar, ki terja precej gmotne škode in človeških žrtev. V kritični situaciji, ki se še dodatno zaostri, ko Zeldin edini prijatelj potrebuje nujno operacijo, deklica zrelo ukrepa. Neustrašno pomaga dedku in upraviči svoje ime, ki ga nosi v spomin na Felixovo najboljšo prijateljico, pogumno šestletno deklico, ki so jo ubili med drugo svetovno vojno. (ZSV)

▪ **Goudge, Elizabeth: Beli konjiček.**

Prev. Dušanka Zabukovec, Romana Verbič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2009. (Žepnice), 256 str.

| M | 3. stopnja | ponatis

| dekleta, fantastična bitja, fantje, konji, **pogum**, skrivnosti

Beli konjiček je klasično delo angleške mladinske književnosti, izšlo je leta 1946, s prepoznavnimi motivi in pisateljskimi potezami najbolj žlahtnih del angleške fantastične književnosti. Ubeseduje zgodbo sirote plemiškega rodu, Marije Svetlodolske, viktorijanskega dekleta, ki se po smrti očeta odpravi v svoj novi dom, Mesečev dvorec, domovanje njenega sorodnika. Po romanu je bila leta 1994 posneta tudi televizijska nadaljevanka (deloma je bila posneta tudi pri nas), lani pa tudi film z naslovom Skrivnost Mesečevja. (DLV)

▪ **Hearn, Julie: Čudak Rowan.**

Prev. Alenka Moder Saje. Spr. beseda Vito Flaker. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Odisej), 331 str.

| M | 4. stopnja | ODLIČNO, spremna beseda, za pogovore o knjigah

| bolnišnice, drugačnost, duševne bolezni, **etika**, odraščanje, **pogum**, prijateljstvo, stiske, zdravniki

▪ **Herrndorf, Wolfgang: Čik.**

Prev. Brane Čop. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2013. (Najst), 244 str.

| M | 3. stopnja | ODLIČNO, o avtorjih, za pogovore o knjigah

| avtomobili, Berlin, drugačnost, družina, mladostniki, Nemčija, odraščanje, počitnice, potovanja, prijateljstvo, pustolovščine, tatvine

*Nekonvencionalen popotni in hkrati razvojni roman prinaša opis vseh pomembnih postaj mladostništva (prijateljstvo, ljubezen, spolnost, osamljenost, problem samopodobe, slo po »resničnem« življenju, avanturizem in odkrivanje lastne življenjske poti) skozi oči štirinajstletnika, ki pošteno in odkritosrčno razkriva svoje dvome v »vrednote« odraslih: »Že ko sem bil majhen, mi je oče dopovedoval, da je svet umazan. Svet je umazan in ljudje so umazani. Ne zaupaj nikomur ... / In morda je to bilo res in so ljudje v 99 % res umazani. Najbolj nenavadno pa je bilo to, da sva s Čikom na potovanju srečevala skoraj izključno tisti en odstotek, ki ni bil umazan.« **Roman je poklon mladostnemu pogumu, tudi naivnosti, radoživosti, odprtosti do sveta in zaupanju v ljudi, a še najbolj mladosti sami, »ki skače čez vodo, tam, kjer je most. (IM)***

▪ **Kodrič, Neli: Solze so za luzerje.**

Spr. beseda Majda Mramor. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2013. (Odisej), 313 str.

| M | 4. stopnja | ZELO DOBRO, spremna beseda, za pogovore o knjigah

| družina, ljubezen, ločitve, **nasilje**, **pogum**, prijateljstvo, šola, vrstniki

Glavna junakinja romana Ajda je čisto vsakdanja osnovnošolka, dokler ... se ji ravno v devetem razredu življenje ne obrne na glavo

... je upornica in borka, s pomočjo dveh sošolcev in prostovoljke v varni hiši se

postavi zase, razredu dokaže, da ni »luzerka« in jim celo ponudi svoje prijateljstvo. Avtoričina pripoved je silovita in prepričljiva, dotakne se tako mladih kot odraslih bralcev. Nedvomno bo sprožila »pogovore o prebranem«, še posebej, ker je knjigi dodana tehtna strokovna beseda. Knjiga se je uvrstila med finalistke za nagrado večernica 2014. (TJ)

▪ **McCaffrey, Kate: Uničimo jo!**

Prev. Diana Ramšak. Dob pri Domžalah: Miš, 2011. (Zorenja +), 218 str. | M | 3. stopnja | DOBRO, spremno besedilo | internet, mladostniki, **nasilje**, samomor, smrt, stiske, **ustrahovanje**, vrstniki

▪ **Murail, Marie Aude: Oh, boy!**

Prev. Jedrt Maležič. Dob pri Domžalah: Miš, 2013. (Zorenja +), 187 str. | M | 4. stopnja | ODLIČNO, za pogovore o knjigah | bratje, posvojitev, sestre, sirote, stiske

*Oh, Boy! odstira svet sirot, zapuščenih otrok in mladostnikov, ki si morajo z lastno iznajdljivostjo, **pogumom** in pametjo poiskati dom. Njihova prihodnost ves čas visi na nitki; zdi se, da jih vrtiljak življenja, v katerem igrajo glavno vlogo pogosto nedorasli in neodgovorni odrasli, vzgojno-varstveni in sodni sistem ter muhavost usode, nezadržno vpenja v skrajnosti, ki jim ne bodo kos. (KP)*

▪ **Reece, Gordon: Miši.**

Prev. Metka Osredkar. Dob pri Domžalah: Miš, 2012. (Bisernice), 325 str. | M | 4. stopnja | ZELO DOBRO, za pogovore o knjigah | dekleta, **etika**, matere, mladostniki, **nasilje**, **strah**, šola, uboj, **ustrahovanje**, vrstniki

▪ **Rushdie, Salman: Luka in Ogenj življenja.**

Prev. Jure Potokar. Ilustr. Boštjan Plesničar. Ljubljana: Modrijan, 2012, 223 str.

| M | 4. stopnja | ZELO DOBRO

| fantastična bitja, magija, očetje, **pogum**, reševanje, sinovi, smisel, smrt, **vrednote**, zvestoba, življenje

▪ **Staman, Branka Jasna: Razbojniška hči.**

Ilustr. Kaja Kosmač. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc, 2011. (Sviloprejke), 75 str.

| M | 3. stopnja | DOBRO, ljudsko slovstvo

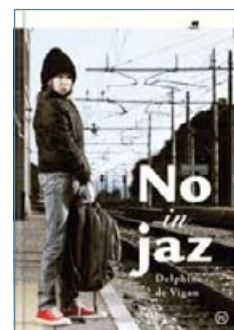
| bajeslovna bitja, dekleta, hudiči, **pogum**, prevare, razbojniki

▪ **Vigan, Delphine de: No in jaz.**

Prev. Alenka Moder Saje. Spr. beseda Špela Razpotnik. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. (Odisej), 303 str.

| M | 3. stopnja | ODLIČNO, o avtorjih, spremna beseda, za pogovore o knjigah

| brezdomci, dom, **etika**, ljubezen, osamljenost, **pogum**, pomoč, prijateljstvo

- **Zubizarreta, Patxi: Čudovito potovanje Xia Tianzija.**
Prev. Ana Fras. Ilustr. Jakobo Muñiz. Ljubljana: Ebesede, 2013, 93 str. | M | 4. stopnja | ODLIČNO, naslovniško odprta pripoved, o avtorjih, simbolična pripoved, za pogovore o knjigah | hrepenenje, iskanje, ljubezen, potovanja, Tibet, velikani
*Xia Tianzi je v gorah Tibeta živeči nežni velikan, ki si na vsak način želi videti morje. Tudi njegov oče je odšel, da bi videl morje, zato tudi v njegovem srcu tli goreča želja, da bi videl morje od blizu, hkrati pa poiskal očeta, ki se s svojega popotovanja nikoli ni vrnil. Ko prejme znamenje, ki mu ga je napovedal slepi modrec, se odpravi na pot. Na poti ga doletijo mnoge nevšečnosti, ki preizkušajo njegovo modrost in **pogum**, a domov se vrne srečen in izpopolnjen. (PP)*

VZGOJITELJI, UČITELJI IN STARŠI

Knjige so navedene v poglavju Dejavnosti za strokovne delavce v razdelku 4.14 **Individualno poglobljeno branje in razmislek o prebranem** na strani 59. Predlagamo, da med knjigami za otroke in učence izberete kakšno, ki ima oznako primerno za družinsko branje / za pogovore o knjigah. Posebej priporočamo:

- **Hoffman, Mary: Velika knjiga o čustvih.**
- **Kos, Gaja: Junaki z ladje Argo.**
- **Palacio, R. J.: Čudo.**
- **Zupan, Vitomil: Potovanje v tisočera mesta.**
- **Hearn, Julie: Čudak Rowan.**
- **Kodrič, Neli: Solze so za luzerje.**

Preglejte še seznam literature in virov na koncu priročnika.

10.2. NEKNJIŽNI VIRI

Med neknjižne vire uvrščamo vse publikacije, ki za ogled zahtevajo tehnologijo, so elektronski viri.

- **Otroški in mladinski program RTV SLO**
je dostopen v živo v času predvajanja ali pa v arhivu na multimedijem predvajalniku MMC RTV Slovenija (www.rtv slo.si – avdio/video) na portalu Bansi. Sem uvrščamo kvalitetne risanke, sinhronizirane v slovenščino, ter serije izobraževalnih oddaj. V arhivu najdete tudi radijske oddaje za otroke, med njimi klasiko, Lahko noč, otroci! in radijske igre za otroke (Deček Jarbol).
- **TV programi**, kot je na RTV SLO 1 Film tedna, Kinoteka, Intervju.

- **Filmi, ki jih predvajajo v Kinobalonu / umetniških kinematografih po Sloveniji**
Kinobalon je doma v ljubljanskem mestnem kinu Kinodvor. Družinam in šolskim skupinam skozi vse leto prinaša izbor kakovostnih animiranih, dokumentarnih in igranih filmov. Pripravlja tudi delavnice in pogovore. Na spletni strani so brezplačno dostopna pedagoška gradiva in knjižice za otroke. Tudi v šolskem letu 2016/17 se nadaljuje Nacionalni filmsko-vzgojni program, ki ga vodi Art kino mreža Slovenije.
Spletne strani:
 - <http://www.kinodvor.org/kinobalon/>
 - http://www.kinodvor.org/media/katalog_web.pdf
 - <http://www.kinodvor.org/kinobalon/solski-kinobalon/seznam-vseh-filmov-ki-so-na-voljo-za-ogled>
 - <http://www.kinodvor.org/kinobalon/gradiva-za-ucitelje-in-starse/>
 - <http://artkinomreza.si/akms-zemljevid/>
- **Videoposnetki (risanke in filmi na DVD, Blu-ray in drugih nosilcih):**
Na DVD-jih Založba RTV Slovenija izdaja risanke, različne založbe pa nekatere filme, ki jih pred tem predvajajo v Art kino mreži. Za šolsko rabo je potrebno pridobiti soglasje lastnika avtorskih pravic za predvajanje.
- **Svetovni splet**
Na spletu so dostopne zelo različne vsebine od risank, filmov do predavanj, nagovorov ali dokumentarnih video-posnetkov. Preglejte poglavja priročnika, ki predstavljajo posnetke, kot so 7.12 Video nagovarja na str. 94 ali pa sami raziskujte.

VRTEC

RISANKE TV / DVD / SPLET

- **Franček in nevihta.** Franklin. 3. sezona, 12. epizoda. http://www.napovednik.com/tv11111956_francek_franklin_3_sezona_12_del
<https://www.youtube.com/watch?v=0YhqrX8hiUI>
Priporočamo tudi branje slikanice:
- **Bourgeois, Paulette: Franček in nevihta.**
Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 2013. (Frančkove klasične zgodbe), 30 str.
| C | B- stopnja | DOBRO, knjiga je del nanizanke, po animirani predlogi, | strah, vreme, želve, živali v domišljiji
- **Kar Franček najde, obdrži.**
Franček. 11 [Videoposnetek]. - Ljubljana : Tehniška založba Slovenije : RTV Slovenija, [p 2007]. - 1 video DVD (ca. 33 min) : barve, zvok
Sinhronizirano v slov. - Produkcija: Nelvana. - Izšlo skupaj s knjigo: Franček sadi drevo. - Vsebuje: Franček vozi kolo ; Frančkova trdnjava ; Kar Franček najde, obdrži.

- **Charlie in Lola.** [Videoposnetek] - Ljubljana : Video art, [2010], p 2005. - 8 video DVD-jev : barve, zvok (stereo 2.0)
Priporočamo tudi branje slikanice:
- **Child, Lauren: Za šolo sem absolutno še premajhna.**
Prev. Helena Kraljič. Ilustr. Lauren Child. Jezero: Morfem, 2013, 32 str.
| C | B- stopnja | ZELO DOBRO, knjiga je del nanizanke, tipografija različna
| bratje, deklince, namišljeni prijatelji, prvi šolski dan, strah, šola

FILMI DVD ALI ART KINO

- **Renner, Benjamin, Patar, Vincent, Aubier, Stéphane: Ernest in Celestina**
Ernest et Célestine, Francija / Belgija / Luksemburg, 2012, 79 minut. DVD: Vojnik: Fivia, 2013
B-stopnja | ODLIČNO
Ali sta medved in miška lahko prijatelja? Vsi pravijo, da to ni mogoče, a v animiranem filmu Ernest in Celestina se glavna junaka ne uklonita in dokažeta, da vsak lahko sledi svojim sanjam, če je le dovolj vztrajen in pogumen. Pripoved o njunem prijateljstvu je vizualno zelo izvirna. Več lahko preberete v pedagoškem gradivu Kinodvora: http://www.kinodvor.org/media/ernest-in-celestina_pg.pdf
Priporočamo tudi branje slikanice:
- **Vincent, Gabrielle: Ernest in Tinka sta izgubila Simona.**
Prev. Ana Barič. Ilustr. Gabrielle Vincent. Ljubljana: Sanje, 2013. (Sanjska knjigica), 25 str.
| C | B- stopnja | ZELO DOBRO
dobrota, igrache, medvedi, miši, prijateljstvo, **vrednote**, živali v domišljiji
- **Anderson, Stephen, Hall, Don: Medved Pu**
Winnie the Pooh, ZDA, 2011, 60 minut. DVD: Ljubljana : Continental film, 2013
B - stopnja | ODLIČNO
klasične knjige za otroke, otrokovi pravi, plišasti in domišljijjski prijatelji, prijateljska pomoč, solidarnost, **pogum**
- **Hand, David D. idr.: Bambi**
Bambi, ZDA, 1942, 70 minut. DVD: Ljubljana : Continental film, 2011
B - stopnja | ODLIČNO
pravljičice, prijateljstvo, družina, **pogum**
Čudoviti risani animirani film, peti iz studia Walt Disney. Klasična zgodba z izvirno likovno zasnovno ter izjemno kakovostno animacijo, v kateri prepoznamo vrhunsko izvedbo gibanja likov.

1. TRILETJE

DVD ALI ART KINO

- **Freitag, Hayo: Trije razbojniki**
Die drei Räuber, Nemčija, 2007, 75 minut. DVD: Vojnik : Fivia, 2010
B - stopnja | ODLIČNO
književnost in film, klasične slikanice, prijateljstvo, ki nadomešča družino, osamljenost, **strah in pogum**
Po smrti staršev naj bi mala Fanči odšla v sirotišnico, ki jo vodi zlobna teta. Kočijo, v kateri potuje deklica, sredi temnega gozda napadejo trije razbojniki. Neustrašna, bistra Fanči je nad napadalci povsem očarana in se takoj domisli, kako bi se z njihovo pomočjo izognila sirotišnici.
Film je narejen po klasični slikanici **Ungerer, Tomi: Trije razbojniki**. Ilustr. Tomi Ungerer. Prev. Tatjana Cestnik. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2010, 37 str. Priporočamo jo v branje že pred ogledom filma.
- **Gale, Jože: Kekec**
Slovenija (Jugoslavija), 1951, 92 minut. DVD: Ljubljana : Filmski sklad Republike Slovenije-javni sklad, 2010
1. stopnja | ODLIČNO
Kekčeve prigode v slikanicah in Vandotovih zgodbah, knjiga in film, **strah in pogum**, prijateljstvo, življenje otrok nekoč in danes
To je prvi del filmske trilogije o Kekcu. Na zgoščenkah sta dostopna tudi druga dva, ki ju prav tako priporočamo.
- **Lindberg, Maria: Mumini lovijo komet**
Muumi ja punainen pyrstötähti, Finska, 2010, 75 minut. DVD: Ljubljana : Continental film, 2012
B – stopnja | ZELO DOBRO
knjiga in film, strip, mumini, domišljajska in pravljicična bitja, veselje in nebesna telesa, **strah in pogum**, prijateljstvo
Knjige o muminih pisateljice Tove Jansson si lahko sposodimo v knjižnici in jih pred ogledom filma predstavimo otrokom. Več v Kinodvorovem gradivu za učitelje in starše: http://www.kinodvor.org/media/mumini_lovijo_komet_pg.pdf
- **Sharpsteen, Ben, idr.: Dumbo**
Dumbo, ZDA, 1941, 64 minut. DVD: Ljubljana : Continental film, 2010
B – stopnja | ZELO DOBRO
drugačen videz, življenje v cirkusu, **vztrajnost**

- **Uthaug, Roar in Launing, Katarina: Čarobno srebro**
Julenatt i Blåfjell, Norveška, 2009, 84 minut. DVD: Črni Vrh nad Idrijo : Demiurg, 2011
1. stopnja | ODLIČNO
ljudsko pripovedništvo, književnost in film, pravljичni liki, prijateljstvo, **strah in pogum**
*Igrani film Čarobno srebro ponuja obilico izhodišč za pogovor in delo z otroki. V gradivu za učitelje in starše, ki ga je izdal Kinodvor, boste lahko prebrali več o filmu, o škratih v ljudskem izročilo (dr. Monika Kropelj), našli pa boste tudi izhodišča za pogovor razredu, skupini (Barbara Hanuš). Brezplačno je dostopno na spletni strani: http://www.kinodvor.org/media/carobno_srebro_pg.pdf
Kinodvor je pripravil tudi knjižico za otroke Čarobno srebro, prav tako je dostopna na spletni strani: http://www.kinodvor.org/media/carobno_srebro_web.pdf*

2. TRILETJE

DVD ALI ART KINO

- **Monféry, Dominique: Hiša pravljic**
Kéarity, la maison des contes, Francija / Italija, 2009, 76 minut. DVD: Ljubljana : Društvo 2 koluta, 2013
B - stopnja | ODLIČNO
klasične pravljice, pravljичni junaki, učenje branja, knjige, skrivnosti, **pogum**
*V animiranem filmu Hiša pravljic oživijo znani pravljичni junaki: Alica, Ostržek, Pepelka, Rdeča kapica ... Njihovo življenje je ogroženo in reši jih lahko le sedemletni Natan. Natan mora prebrati čarobni urok, on pa ne zna brati. Kinodvor je izdal gradivo za učitelje in starše Hiša pravljic. V njem so predstavljeni pogovori in dejavnosti, ki v vrtcu, šoli in doma spodbudijo poglobljeno doživljanje večplastne zgodbe. Dostopen je na povezavi: http://www.kinodvor.org/media/hisa_pravljic_pg.pdf
Ob filmu priporočamo branje slikanice **Hiša pravljic**: Le Ray, Anik. Ilustr. Rébecca Dautremer. Prev. Višnja Fičor. Ljubljana: 2012.*

3. TRILETJE

DVD ALI ART KINO

- **Andresen, Arild: Vratar Liverpoola**
Keeper'n til Liverpool, Norveška, 2010, 85 minut. DVD: Črni vrh nad Idrijo : Demiurg, 2012
2. stopnja | ODLIČNO
odraščanje, prijateljstvo in zaljubljenost, **vrstniško nasilje**, zaščitniški starši, **zbirateljstvo**, šport
*Inteligentna najstniška komedija, ki pogoste teme mladinskih filmov – ljubezen, čudni starši, odnosi v šoli ... nadgrajuje s svežim pristopom, posrečenimi liki, dobro igro in domišljenim humorjem. Kinodvorovo pedagoško gradivo analizira film in ponuja številna izhodišča za pogovore o iskrenosti / neiskrenosti v odnosih, strahu in pogumu, nogometu, nadlegovanju in izkoriščanju v šolskih odnosih ter mnogih drugih temah, ki se jih film dotika: http://www.kinodvor.org/media/vratar_liverpoola_pg.pdf
Objavljena je tudi knjižica za mlade gledalce: <http://www.kinodvor.org/media/vratar-web.pdf>*
- **Csupó, Gábor: Beli konjiček.**
The Secret of Moonacre, Velika Britanija / Francija / Madžarska, 2008, 105 min, angleščina,
po istoimenskem romanu Elizabeth Goudge, prosto dostopen na: <https://www.youtube.com/watch?v=ocpysjGsHTY>
- **Vaughn, Matthew : Zvezdni prah.**
Stardust, ZDA, 2007, 2 uri 7 min, angleščina, po istoimenskem romanu Neil Gaiman. Škofljica : BLITZ film & video distribution, 2008. - 1 video DVD. Možnost podnaslavljanja v slov., hrv. itd. - Možnost sinhronizacije v madž. itd.

VZGOJITELJI, UČITELJI IN STARŠI

DVD ALI ART KINO

- **Bertolucci, Bernardo: Jaz in ti.**
Io et te, Italija, 2012, 93 min, italjanščina, 1 video DVD
po istoimenskem romanu Niccolòja Ammanitija. - Podnapisi v angl. - Predstavitev : http://www.imdb.com/title/tt1801061/?ref_=nv_sr_1
- **Breceljnik, Jure: Prečkanje Islandije.**
Crossing Iceland, Slovenija / Islandija, 2016, 52 min, francoščina, islandščina, slovenski podnapisi
<https://www.youtube.com/watch?v=TWecqAzOVL4>
Dokumentarec bo na sporedu Art kinov v sezoni 2016/17.

- **Morath, Pierre: Maraton!**
 Free to Run, Švica / Francija / Belgija, 2016, 100 min, francoščina, angleščina
Od newyorških avenij do gorskih poti v švicarskih Alpah, od Sao Paola do Pariza, Pekinga ali Sydneyja. Po svetu danes teče na milijone ljudi, moški in ženske, vrhunski atleti in rekreativci. Toda nekoč, pred petdesetimi leti, je bila zgodba precej drugačna. Tek je bil izključno privilegij moških. Odvijal se je lahko le na stadionih, kjer so dolgo veljala stroga, nazadnjaška pravila. Pravico do teka si je bilo treba priboriti.
 Predstavitev: <https://www.youtube.com/watch?v=2Rvr-5tQ6YU>
 Premiera na evropski art kino dan, nedelja, 9. oktobra 2016.
- **Yoon Ga-eun: Najin svet.**
 U-ri-deul, Južna Koreja, 2016, 95 min, v korejščini s slovenskimi podnapisi
»Nisem želela posneti zgodbe o vrstniškem nasilju, temveč o odnosih med prijateljicami. Ti odnosi so lahko zelo zapleteni. Sun močno hrepeni po tem, da bi imela prijateljico, vendar nima potrebnih družabnih spretnosti – je sramežljiva in preprosto ni dovolj pogumna, da bi si našla družbo. In tako postane samotarka. V filmu je tudi nekaj vrstniškega nasilja, vendar do njega ne prihaja zaradi zlobe ali naklepa. Za njim ni nekega večjega načrta. Sunina glavna sovražnica Bora je na primer odličnjakinja pod velikim pritiskom, in ne zlobna pošast. Tako kot vsi se rada družijo s priljubljenimi otroki, ne z zgubami ali odrinjenci, kot je Sun. To je nekaj povsem običajnega.«
 Izobraževanje za strokovne delavce / strokovno srečanje ob filmu Najin svet bo v ponedeljek, 26. septembra 2016, ob 13:30, v Kinodvoru.

10.3 INSTITUCIJE IN KRAJI

MESTNI KINO KINODVOR

- prikazovanje kakovostne svetovne filmske produkcije;
- kakovostna in raznovrstna filmska ponudba ter program za otroke in mlade (Kinobalon, dopoldanski Šolski Kinobalon, Kinotrip);
- festivalsko središče (LIFFe, Animateka, Festival dokumentarnega filma, Kino Otok, Mesto žensk, Bobri, IFFR Live ...);
- družabno srečevališče (Filmska srečanja ob kavi);
- soustanovitelj Art kino mreže Slovenije, združenja kinematografov in prikazovalcev kakovostnega in umetniškega filma Slovenije.

<http://www.kinodvor.org/>

ART KINO MREŽA SLOVENIJE

<http://artkinomreza.si/akms-zemljevid/>

VIRI IN LITERATURA

- Blanchard, K. H., Peale, N. V. (1995). **Moč poštenega poslovanja**. Celje: Mohorjeva družba.
- Brown, B. (2014). **Neizmren pogum**. Ljubljana : Cangura.com.
- Campbell, J. (2007). **Junak tisočerih obrazov**. Nova Gorica: Eno.
- Cary, B. (2016). **Kako se učimo**. Ljubljana: Umco.
- Carter, S. L. (1996). **Integrity**. New York: Harper Perennial.
- Christensen, C., M. (2012). **How Will You Measure Your Life**. London: Harper Collins.
- Covey, S. (1994). **7 navad zelo uspešnih ljudi**. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Duckworth, J. (2001). **Mala knjiga vrednot**. Ljubljana: Karantanija.
- Gardner, J. E. (1995). **Self-Renewal**. New York: W. W. Norton.
- Gogala, A. [ur]. (2006). **Modre misli**. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Johnson, S. (1994). **Da ali ne. Priročnik za sprejemanje boljših odločitev**. Ljubljana: Julija Pergar.
- Kotter, J. O., Cohen, D. S. (2003). **Srce sprememb. Resnične zgodbe o tem, kako ljudje spreminjajo svoje organizacije**. Ljubljana: GV Založba.
- Montessori, M. (2009). **Skrivnost otroštva**. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Musek, Janek (2014). **Psihološki temelji družbe prihodnosti**. Ljubljana: Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj.
- Palmer, P. J. (2004). **A Hidden Wholeness**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Palmer, P. J. (2001). **Poučevati s srcem**. Ljubljana: Educy.
- Peterson, C., Seligman, M. (2001). **Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification**. Oxford: Oxford University Press.
- Peck, M. S. (1990). **Ljubezen in duhovna rast**. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Radič, T. (1996). **Vox populi: zlata knjiga pregovorov vsega sveta**. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Resnik, K. (2002). **O otrocih, vzgoji in ...** Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Ridderstrale, J., Nordström, K. A. (2004). **Karaoke kapitalizma. Vodenje za človeštvo**. Ljubljana: GV založba.
- Siegel, D. J., Bryson, T. P. (2016). **Vzgoja brez drame**. Domžale: Družinski in terapevtski center Pogled.
- Thoreau, D. (2016). **Državljska nepokorščina**. Ljubljana: LUD Šerpa.
- Tomkins, J. (1990). **Pedagogy of the Distressed**. v College English, Vol 52, No 6 (Oct. 1990, preneseno 19.7. 2016 iz <https://grad.unm.edu/resources/documents/pedagogy-of-the-distressed.pdf>)

- Trontelj, J. (2015). **Živeti z etiko**. Ljubljana: Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj.
- Trstenjak, A. (1995). **Slovenska poštenost**. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Williams, M. (2007). **Baržunasti zajček ali kako igrače oživijo**. Nova Gorica: Eno.

Izbor slikanic in knjig smo pripravili s pomočjo priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig, ki jih izdaja Pionirska - center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, Mestna knjižnica Ljubljana. Fotografije naslovnice smo pridobili s spletnih strani založb.

Izbor risank smo pripravili s pomočjo spletnega portala MMC RTV Slovenija (www.rtv slo.si – avdio/video). Več informacij o televizijskem programu: <http://otroski.rtv slo.si/avacc/media/play/id/174291737/section/televizija>.

Izbor filmov smo pripravili s pomočjo Kataloga izbranih filmov za vzgojno-izobraževalne ustanove, šolsko leto 2016/17 Javnega zavoda Kinodvor Ljubljana. Pedagoška gradiva: <http://www.kinodvor.org/kinobalon/gradiva-za-ucitelje-in-starse/>

INŠTITUT ZA ETIKO IN VREDNOTE JOŽE TRONTELJ

O INŠTITUTU ZA ETIKO

Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj, kratko INŠTITUT ZA ETIKO, je bil ustanovljen decembra 2012. S soglasno podporo članstva ga je soustanovila Slovenska akademija znanosti in umetnosti kot odziv na nezadovoljive razmere v naši državi, družbi in širši skupnosti.

Inštitut za etiko je ustanova civilne družbe. Njegov temeljni namen je širjenje in poglobljanje zavesti o pomenu etike in vrednot za boljšo prihodnost na vseh pomembnih področjih posameznikovega in družbenega življenja. Izhajamo iz spoznanja, da je stabilna družba prihodnosti možna le kot družba znanja in vrednot, in iz ugotovitve, da današnji svet kritično odstopa od splošno priznanih etičnih standardov. Predvsem bomo *skušali prispevati h kulturi znanja, vrednot in etike na področju vzgoje in izobraževanja od predšolske ravni do univerze*. Naš namen je ponuditi učiteljem in vzgojiteljem pa tudi staršem podporo k že obstoječim prizadevanjem, da se okrepi njihova vzgojna vloga pri posredovanju univerzalnih vrednot otrokom in mladostnikom. Ta podpora temelji na vedah o razvoju možganov in duševnih dejavnosti pa tudi na vedi o vrednotah. Po eni strani uveljavlja spoštovanje človekovega dostojanstva in človekovih pravic, tolerantnost do drugačnosti in sožitje različnih kultur, po drugi pa se skrbno izogiba ideološkim delitvam.

Pri uveljavljanju etičnega razmišljanja in vedenja si želimo sodelovati tudi z drugimi dejavniki v družbi, ki si prizadevajo za iste cilje – od državnih ustanov do gospodarskih organizacij in ustanov civilne družbe – v stikih pa smo tudi s tujimi institucijami in z mednarodnimi odbori za etiko, na primer pri Svetu Evrope, Unescu in Allei – organizaciji vseh evropskih akademij.

Inštitut za etiko se opira na vedo o temeljnih civilizacijskih in humanističnih vrednotah, ki pomenijo podlago za pozitiven razvoj posameznika in skupnosti. To so etične vrednote, značajske vrline in lastnosti, ki vodijo v etično in moralno ravnanje. Od sprejetja etičnih vrednot je odvisno, kako bomo uporabljali znanje, ki je neobhodno za naš obstoj in za preživetje. Najhujši in najusodnejši problemi človeštva so povezani z odpovedovanjem na tem področju, z neupoštevanjem in kršenjem vrednot, človekovih pravic, morale in etike. V sodobnem razvitem svetu se je že v znatni meri uveljavilo spoznanje, da si stabilne družbe prihodnosti ni mogoče zamisliti brez bistveno večjega uveljavljanja vrednot, morale in etike. Poznavanje vrednot in etičnih

načel seveda ne zadostuje, potrebno je njihovo sprejetje in udejanjanje v življenju posameznikov in družbe.

Le na tem pa lahko temelji dobro in pravično gospodarjenje z naravnimi in človeškimi viri, dobrohotnost in prijaznost med ljudmi, empatija in solidarnost z ljudmi v potrebi in stiski, dobro medgeneracijsko sodelovanje. Kot lahko na kratko povzamemo Aristotela, Kanta in Fromma v enem stavku, *je etični cilj dobro življenje z drugimi in za druge v pravičnem redu*. Ta cilj je približevanje k človeški sreči in vreden je tudi največjega skupnega truda.

KONTAKTNI PODATKI:

INŠTITUT ZA ETIKO
Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj
Dalmatinova 10
1000 Ljubljana
Telefon: 05 905 23 91
Elektronski naslov: info@iev.si
Spletna stran: www.iev.si

KONTAKT ZA PROGRAM ETIKA IN VREDNOTE V IZOBRAŽEVANJU:

Danilo Kozoderc, danilo.kozoderc@iev.si

PROGRAM PODPIRAJO:

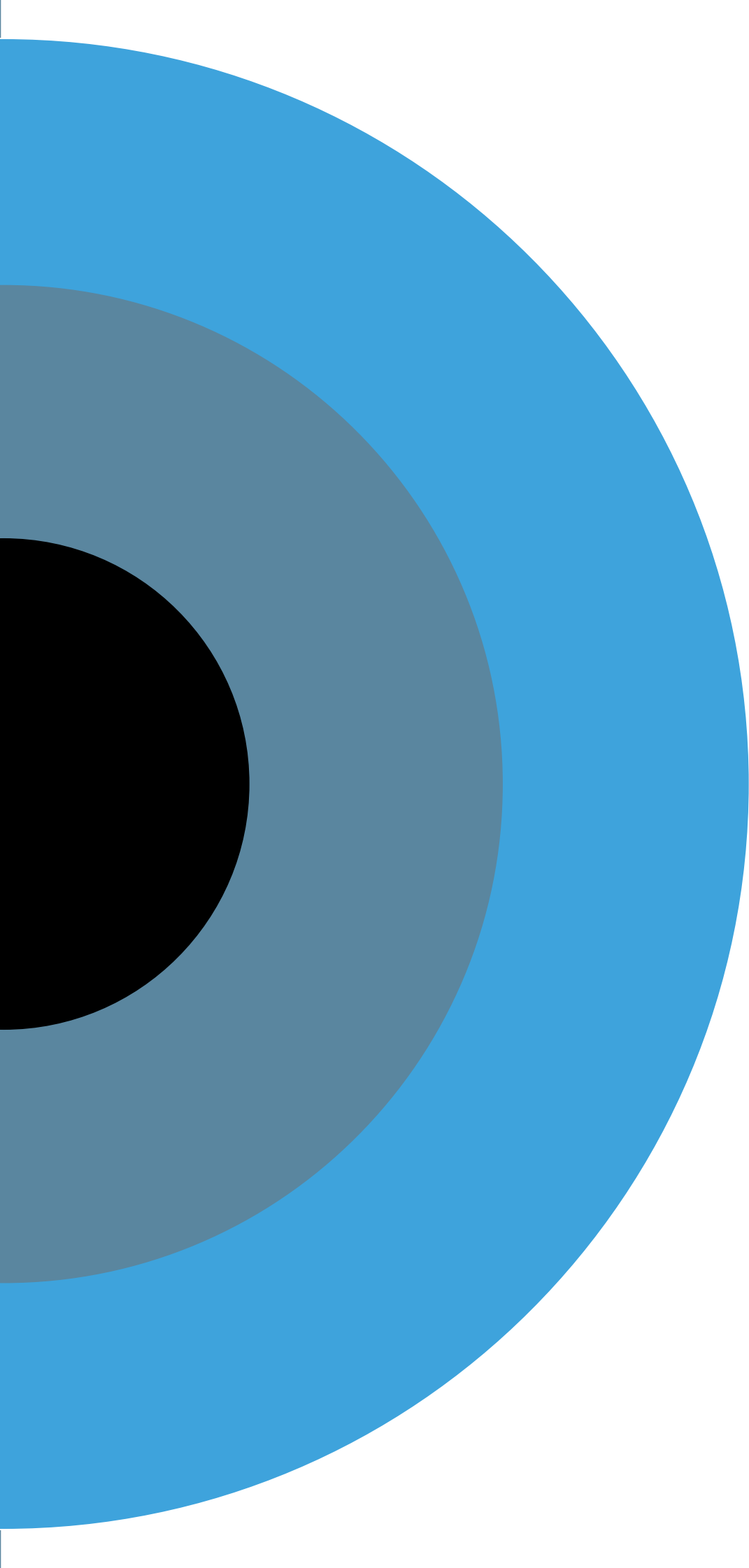

BTC D.D.

ELES D.O.O.

KLS LJUBNO D.O.O.

ELEKTRO LJUBLJANA D.D.

INŠTITUT ZA ETIKO
IN VREDNOTE
JOŽE TRONTELJ

Dalmatinova 10
1000 Ljubljana
Slovenija

05 905 23 91
info@iev.si
www.iev.si